

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**VENEDİKT YEROFEYEV'İN MOSKOVA-PETUŞKI ESERİNDE
ANLATIM SANATI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Orçun ALPAY**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU**

ANKARA – 2013

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**VENEDİKT YEROFEYEV'İN MOSKOVA-PETUŞKI ESERİNDE
ANLATIM SANATI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Orçun ALPAY**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU**

ANKARA – 2013

ONAY

Orçun ALPAY tarafından hazırlanan "VenediktYerofeyev'in Moskova-Petuşki Eserinde Anlatım Sanatı" başlıklı bu çalışma, ..25.12.2013..tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

A. Kaşoğlu
[i m z a]

Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Sufla
[i m z a]

Prof. Dr. Zeynep Bayraktar ÖZER

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

[i m z a]
Doç. Dr. Figen GÜNERDİLEK

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

ÖZET

ALPAY, Orçun, Venedikt Yerofeyev'in Moskova-Petuşki Eserinde Anlatım Sanatı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

Çalışmamızda **Moskova-Petuşki** adlı eserin anlatım sanatı incelenmiştir. Postmodern bir eser olarak kabul edilen poemanın anlatım sanatını incelemeyden önce, postmodernizm kavramının kökeni ve tanımı yapılarak Rusya'daki postmodern edebiyatın gelişim süreci açıklanmıştır. Kavram tanımının ve gelişim sürecinin açıklandığı birinci bölümde eserin neden postmodern bir eser olarak kabul edildiği konusuna açıklık kazandırılmıştır. İkinci bölümde ise edebi bir tür olarak poema ve onun genel çizgileri belirtilerek eserdeki postmodern öğeler örneklerle gösterilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise eserin anlatım sanatı, üslubu ve anlatım tekniği postmodern edebiyatın anlatım özellikleri çerçevesinde ele alınarak ortaya konmuştur.

Moskova-Petuşki eseri, temelde otobiyografik bir yapıya sahip olmasına rağmen, zastoy olarak adlandırılan dönem Rusya'sındaki toplumsal olayları ve Sovyet halkını zengin edebi ve kültürel alt yapı çerçevesinde başarıyla yansıtan bir eserdir. Yazarın kendi kişiliğinin bir yansıması olan Veniçka karakteri ile okuyucuya öz yaşam hikayesi postmodern ironi ile sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

1. Postmodernizm
2. Moskova
3. Sovyet
4. Yolculuk
5. Alkol

ABSTRACT

ALPAY, Orçun, The art of narration in Venedikt Yerofeyev's work "Moscow to the End of the Line", Master Thesis, Ankara, 2013

In this thesis study, narration art of the literal work **Moscow to the End of the Line** is examined. Before analysing narration art of the poema which is accepted as a postmodern work, the origin and the definition of notion "postmodern", the development process of postmodern literature in Russia are clarified. In the first part, which are explained notion and improving process, it is clarified why this literal work is postmodern. In the second part, poema as a literary genre and its general properties are indicated and postmodern elements in the literal work are shown with examples. In the third part, narrative art, genre and technique of the work are revealed within the context of narrative properties of postmodern literature.

Although **Moscow to the End of the Line** has an autobiographical structure basically, it's a work of zastoi period which reflects successfully the social events in Russia and the Soviet people within the framework of rich literary and cultural substructure. With the character Venichka which is a reflection of the author's own personality, the work presents a biography with a postmodern irony.

Key Words:

1. Postmodernism
2. Moscow
3. Soviet
4. Journey
5. Alcohol

РЕЗЮМЕ

АЛПАЙ, Орчун, Повествовательные Особенности Произведения «Москва-Петушки» Венедикта Ерофеева, Магистерская диссертация, Анкара, 2013.

В нашем исследовании рассмотрены повествовательные особенности произведения **Москва-Петушки**. Прежде чем изучить повествовательные особенности поэмы как произведения постмодернистского жанра, мы рассмотрели процесс развития литературы постмодернизма в России, уделяя внимание происхождению и определению понятия постмодернизма. В первой главе, где раскрывается определение и процесс развития этого понятия, также разъясняется, почему данное произведение принято считать произведением постмодернизма. Во второй главе выявлены основные особенности поэмы как литературного жанра и показаны примеры элементов постмодернизма в данном произведении. В третьей главе в рамках повествовательных особенностей постмодернизма рассмотрены сюжетные особенности, стиль и повествовательные приемы изучаемого произведения.

Несмотря на то, что **Москва-Петушки** по сути своей это автобиографическое произведение, это также и произведение, которое превосходно отражает социальные явления российского общества, называемые застоем, и само советское общество, имеющее богатую литературную и культурную основу. С помощью персонажа Венечки, являющегося олицетворением личности самого автора, и постмодернистской иронии читателю представлена краткая история жизни Венедикта Ерофеева.

Ключевые слова:

1. Постмодернизм
2. Москва
3. Совет
4. Путешествие
5. Алкоголь

ÖNSÖZ

Venedikt Vasilyeviç Yerofeyev'in en ünlü eseri olan **Moskova-Petuşki (Москва-Петушки-Moskva-Petuşki)** poeması 1969 yılında beş hafta gibi kısa bir sürede tamamlanmış, 1970 yılında ise son şekline kavuşmuştur. İlk olarak 1973 yılında Kudüs'te "Ami" adlı dergide Rusça yayımlanan eser, 1977 yılında Paris'te, yine Rusça olarak okuyucuyla buluşmuştur. Rusya'da ise ilk kez perestroyka döneminde, 1988 yılında "Trezvost i Kultura (Трезвость и Культура)" adlı derginin 12. sayısında yayımlanmıştır. Eser, Rusya'daki ilk baskısının ardından büyük bir başarı elde etmiştir ve günümüze kadar yeni baskılar hâlinde yayımlanmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra eser, özellikle 90'lı yılların başından itibaren Amerika, Almanya, Japonya gibi pek çok farklı ülkede yayımlanmış ve otuzdan fazla dile çevrilmiştir.

Moskova-Petuşki, yazarın edebi sanatının doruğa ulaştığı, aynı zamanda da edebiyat eleştirmenleri tarafından Rus postmodern edebiyatın mihenk taşlarından biri olarak değerlendirilen bir eserdir. Veniçka'nın sevdiği kadına ve oğluna kavuşmak amacıyla çıktığı Moskova-Petuşki yolculuğu, postmodern öğeler eşliğinde dönemin toplumsal gerçeklerini ve siyasi atmosferini otobiyografik bir anlatımla yansıtan ruhani bir yolculuktur. Yazar, kendisiyle aynı ismi taşıyan ve adeta onun bir ikizi olan Veniçka karakteri ile Rus edebiyatına yeni bir gereksiz insan tipi (postmodern gereksiz insan) kazandırmış, eserin sonunda ana karakterin olayların başladığı yer olan Moskova'ya dönmesi ve burada trajik bir şekilde öldürülmesiyle okuyucuyu şaşırtmayı başarmıştır.

Tezimin hazırlanması sırasında, kaynak temininde ve karşılaştığım sorunların aşılmasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU'na minnettarlığımı sunarken, yüksek lisans öğrenimimde ve tez sürecinde bana emeği geçen bütün hocalarıma, ayrıca gerek yazışmalar aracılığıyla gerekse de araştırmalarım için Moskova'da bulunduğum sürede görüştüğüm, kaynak seçiminde ve bilgi elde etmemde

bana yol gösteren, Yerofeyev'in yayımlanmamış günlüklerini benimle paylaşan yazarın gelini Sayın Galina Yerofeyeva'ya ve çalışmalarım sırasında benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim İmge ALPAY'a, değerli aileme ve arkadaşlarıma, özellikle Arş. Gör. Yasemin GÜRSOY ve Arş. Gör. Canan PAŞALIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

Orçun ALPAY

Ankara-2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
РЕЗЮМЕ.....	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VENEDİKT YEROFEYEV'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. POSTMODERNİZM VE VENEDİKT YEROFEYEV'İN RUS EDEBİYATINDAKİ YERİ	40
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

MOSKOVA-PETUŞKİ ESERİNDE ANLATIM SANATI

2.1.ESERİN TÜRÜ.....	63
2.2. ESERDEKİ MOTİFLER	65
2.2.1 Yol Motifi.....	65
2.2.2. Alkol Motifi	72
2.2.3. Melek Motifi.....	82
2.2.4. Ölüm Motifi.....	85
2.2.5. Kadın ve Çocuk Motifleri.....	92
2.3. ESERDEKİ İNCİL YANSIMASI	95
2.4. POSTMODERN BAĞLAMDA TOPLUM ELEŞTİRİSİ.....	103
2.5. ESERDE KURGU	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜSLUP VE ANLATIM TEKNİĞİ

3.1.ÜSLUP	118
3.2. ANLATIM TEKNİĞİ	121
SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA	134

GİRİŞ

Tezimizde 20. Yüzyıl Rus edebiyatının önemli yazarlarından Venedikt Vasilyeviç Yerofeyev'in **Moskova-Petuşki** eserinin anlatım sanatını inceledik. Rus postmodern edebiyatının en önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilen Yerofeyev'in söz konusu eserini üç ana başlık altında ele aldık. Birinci bölümü ülkemizde fazla tanınmayan, hakkında hiç araştırma yapılmamış olan yazarın hayatını, öncelikle günlüklerinden, ailesinden, ayrıca sanatçının anısına çekilmiş "Venedikt Yerofeyev ile Moskova-Petuşki'ye Yolculuk" adlı belgeselden ve televizyon programlarından elde ettiğimiz veriler doğrultusunda oluşturmaya çalıştık. Yazarın hayatını ve eserlerini anlattığımız bu ilk bölümde, ayrıca postmodernizm kavramının gelişim sürecini açıklayıp, sanatçının neden postmodern bir yazar olarak kabul edildiği sorusuna açıklık getirmeye çalıştık.

İkinci bölümde, eserin edebi türü olan poema ve özelliklerinden kısaca bahsettikten sonra, **Moskova-Petuşki** poemasında öne çıkan motifleri; "yol, alkol, melek, ölüm ve kadın-çocuk" başlıkları altında sınıflandırdık. Yaptığımız incelemeler sonucunda, yolculuk ve alkolün yazarın hayatında önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Bunun yanı sıra Yerofeyev, din konusunda da oldukça bilgilidir. Yazar, özellikle İncil'in onun için ayrı bir önem taşıdığını ve onsuz yaşayamayacağını her daim dile getirmiştir. Bu bağlamda **Moskova-Petuşki** eserinin merkezine de İncil'i yerleştirmiştir. İncil'in eserdeki yerini ortaya çıkarmak amacıyla "Eserdeki İncil Yansımaları" adlı bir alt başlık oluşturduk. Bu bölümün sonunda ise eserdeki postmodern toplum eleştirisini ve eserin kurgusal özelliklerini anlattık. Yazar, dönemin toplumsal yapısını, siyasi atmosferini devrimle birlikte başlayan komünist yönetim biçimine göndermeler yaparak okuyucuya aktarmış, bu göndermeleri de postmodern öğeler kullanarak zenginleştirmiştir.

Üçüncü bölümde ise **Moskova-Petuşki** eserindeki üslup ve anlatım özelliklerini açıklanmıştır. Yerofeyev, eserinde postmodern edebiyata özgü, klasik dilbilgisi kurallarını reddeden sıra dışı ve aynı zamanda da argo

sayılabilecek bir üslup kullanmıştır. Anlatım özellikleri itibariyle, ben merkezli bir anlatım tarzını benimsemiş, postmodern edebiyatta karşılaşılan yöntemlere (alımlama, dolaylama, alıntılama vb...) yer vermiştir.

Tezimizin bölümlerini oluştururken yazarın yakın arkadaşları olan Vladimir Muravyov, İgor Avdiyev, Vadim Tihonov, Vladislav Yepişin, Olga Sedakova, Natalya Şmelkova'nın çalışmalarından faydalandık. Çalışmamız sırasında, **Moskova-Petuşki** poemasındaki orijinal Rusça metinlere sadık kalıp, incelenen konuya uygun örnekleri Türkçeye çevirerek sunduk. İncelememiz sonucunda ortaya çıkan verileri sunup Yerofeyev hakkında yazılan eleştirilere yer vererek çalışmamızı destekledik.

V. V. Yerofeyev'in **Moskova-Petuşki** poeması üzerine günümüze kadar ne tür bilimsel çalışmalar yapıldığını tespit etmek için araştırmaların durumuna bir göz atalım. Yaptığımız araştırmalar sonucunda özellikle Rusya'da ve batılı ülkelerde bu konuda geniş kapsamlı çalışmalar yapıldığını gördük. Ülkemizde ise Yerofeyev üzerine yapılan herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Dünyada bu konu hakkında yazılmış en kapsamlı eser akademisyen Eduard Vlasov'un yazdığı **V. V. Yerofeyev, Eduard Vlasov'un Yorumlarıyla Moskova-Petuşki (V. V. Yerofeyev, Moskva-Petuşki. S kommentarijami Eduarda Vlasova)** adlı kitabıdır. 2000 yılında Moskova'da basılan kitap 576 sayfadan oluşmaktadır. Vlasov'un çalışmasında **Moskova-Petuşki**, söz konusu eserde de olduğu gibi başlıklar halinde ele alınmış ve bu başlıklarda geçen tüm ifadeler analiz edilmiş, eserin diğer edebi eserlerle olan ilişkileri ve tarihsel uzantıları ortaya konulmuştur. Zengin yorumlar ve karşılaştırmalarla beslenen çalışmada eser tüm yönleri ile aydınlatılmıştır. Kitapta ayrıca Rus yazar Yevgeniy Popov (1947-)'un Yerofeyev ile ilgili yazdığı bir eleştiri yazısı da bulunmaktadır.

Yuri Levin'in 1996 yılında Graz şehrinde yayımlanan **Venedikt Yerofeyev'in Moskova-Petuşki Poemasına Yorum (Kommentariy k poema Moskva-Petuşki Venedikta Yerofeyeva)** adlı kitap, **Moskova-**

Petuşki nin 96 sayfadan oluşan kısa bir analizini oluşturmaktadır. İçerik ve analiz bakımından Vlasov'un çalışmasıyla benzerlik taşımaktadır. Levin'in çalışmasında, eserde yer alan pek çok ifadenin dayandığı noktalara açıklık getirilmekte ve eserin edebi alıntı yapısı gösterilmektedir.

Özellikle yazarın biyografisini yazarken kullandığımız bir diğer kaynak ise 2005 yılında Apatiti şehrinde basılan **Yaşayan Arktika (Живая арктика-Живая Арктика)** adlı almanaktır. Yerofeyev'in doğumundan ölümüne uzanan süreçte özel hayatından edebi ve iş hayatına dair pek çok dönüm noktasına yer vermesi açısından bir hayli önemlidir. Kitapta yazarın hayatı kronolojik olarak bütün detaylarıyla verilmiş olup yazara ait mektuplar ve fotoğraflar da yer almaktadır.

Yine benzer bir şekilde yazarın biyografisini yazarken kullandığımız ve özellikle Yerofeyev'in hayatının son beş yılını detaylı bir şekilde gözler önüne seren bir diğer eser de yazarın hayatının son dönemlerine tanıklık etmiş, hatta aralarında bir aşk hikâyesinin bile olduğu öne sürülen Natalya Şmelkova'nın 2002 yılında Moskova'daki Vagirus yayınevinden çıkan ve 320 sayfadan oluşan **Venedikt Yerofeyev'in Son Günleri (Последние дни Венидикта Ерофеева-Posledniye dni Venedikta Yerofeyeva)** adlı kitabıdır. Kitap, Şmelkova ile Yerofeyev arasında geçen yazışmaları kapsamakta ve bu mektuplardan örnekler sunmaktadır.

Çalışmamızda bize kaynak teşkil eden bir diğer eser de 2001 yılında Rusya'nın Tver şehrinde, Tver Devlet Üniversitesi tarafından düzenlenmiş, akademik bir nitelik taşıyan **Bir Eserin Analizi, Moskova-Petuşki (Анализ одного произведения Москва-Петушки-Анализ odnovo proizvedeniya Moskva-Petuşki)** adlı sempozyumda sunulan bildirilerden oluşan 208 sayfalık derleme kitabıdır. Farklı şehirlerden pek çok akademisyenin makalelerinin bulunduğu kitapta eserin dilsel ve yapısal özellikleri irdelenerek, karşılaştırmalı ve çok yönlü bir yaklaşım sergilenmiştir. Eserin iki baskın motifi olan alkol ve İncil arasında da istatistiksel bir karşılaştırma

yapılmıştır. Kitabın son bölümünde yazarın yakın dostu olan İgor Avdiyev'in Yerofeyev'e ait 1974 tarihli günlüğünden paylaştığı alıntılar ve bunlarla ilgili yaptığı yorumlar bulunmaktadır.

Araştırmacı-akademisyen N. A. Blagoveşçenski'nin **Moskova-Petuşki Poemasının Psikoanalitik İncelemesi (Психоаналитическое исследование поэмы Москва-Петушки-Психоаналитическое исследование поэмы Москва-Петушки)** adlı eseri 2006 yılında St. Petersburg'da Gumanitarnaya Akademiya yayınevi tarafından basılmıştır. 256 sayfadan oluşan eser **Moskova-Petuşki**'yi psikanalitik olarak araştırması bakımından özel bir önem taşımaktadır. Blagoveşçenski'nin çalışmasında eserdeki Veniçka adeta psikiyatrist koltuğuna alınmış ve onun karakteri, davranışları Freud'un psikanalitik görüşlerinden hareketle açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yalnızlık, sürekli olarak içki içme gibi durumların psikolojik temelleri de irdelenmiştir.

Çalışmamızda kullandığımız önemli kaynaklardan bir diğeri de 2008 yılında Moskova'da yayımlanan **Benim En Hayat Yolum (Мой очень жизненный путь-Мой оçен jiznenniy put)** adlı eserdir. Eser 624 sayfadan oluşmaktadır. Yerofeyev ile yapılan röportajları ve arkadaşlarının (hatta ikinci eşinin bile) onunla ilgili anıları kapsamaktadır. Bu bağlamda söz konusu eser, yazarın hayatı ve edebi kişiliği hakkında okuyuculara özel/gizemli bilgilere ışık tutmaktadır. Kitapta aynı zamanda da Yerofeyev'in kısa biyografisi, günlükleri ve **Bir Psikopatın Notları (Записки Психопата-Zapiski psihopata)**, **Moskova-Petuşki, Valpurgis Gecesi veya Komutanın Adımları (Вальпургиева ночь или Шаги Командира-Valpurgiyeva noç ili Şagi Komandira)**, **Kitab-ı Mukaddes (Благая весть-Blagaya vest)**, **Benim Küçük Leniyanacığım (Моя маленькая Лениана-)** gibi eserleri de yer almaktadır.

Tezimizi yazarken kullandığımız bir diğer kaynak ise Rus dilbilimci ve edebiyatçı Mihail Epstein'in **Rusya'da Postmodern (Постмодерн в**

России-Postmodern v Rossii) adlı kitabıdır. 2000 yılında Moskova'da basılan kitap 367 sayfadır. Epstein, çalışmasının 20 sayfalık bölümünde **Moskova-Petuşkiyi** postmodern edebiyat çerçevesinde incelemiş, ayrıca "mit", "karnaval", "entropi", "mezcupluk", "incelik", "karşit ironi" gibi terimler üzerinden açıklamaktadır. Epstein, Yerofeyev'in edebi ve fiili ölümü arasında bir bağ kurarak yazarın Rus edebiyatındaki yeri üzerinde durmuştur.

Karen L. Ve Ryan Hayes'in ortak çalışması olan **Çağdaş Rus Hicvi: Bir Tür Çalışma (Contemporary Russian Satire: A Genre Study)** adlı kitap 2006 yılında İngiltere'de, Cambridge Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır. 304 sayfalık kitapta Moskova-Petuşki'ye "*Serseriliğin Ötesinde: Yerofeyev'in Moskova-Petuşki'si (Beyond Piqaresque: Yerofeev's Moscow to Pietushki)*" adlı bir bölüm ayrılmıştır ve bu bölümde Veniçka karakteri ve onun yolculuk öyküsü toplumsal hiciv üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Kitapta yazarın kısa bir biyografisinin yanı sıra eserdeki satirik öğelere de yer verilmiştir. Çalışmada **Moskova-Petuşki** eser, batılı araştırmacıların gözünden "özgürlük", "yalnızlık", "yolculuk", "alkol" gibi kavramların üzerinde durularak değerlendirilmiştir.

Sergey Bavin tarafından kaleme alınan ve 1995 yılında Moskova'da, Rus Devlet Kütüphanesi tarafından yayımlanmış olan **Kendi Kendine Büyüyen Logos (Самовозрастающий логос-Samovozrastayuşçih logos)** adlı biyografik deneme yazısında, Yerofeyev'in yaşamından hareketle **Moskova-Petuşkide** ön plana çıkan alkol, yolculuk, ölüm gibi motifler incelenmiş, eser farklı araştırmacı ve yazarların çalışmalarıyla karşılaştırılarak örtüşen yönler ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

VENEDİKT YEROFEYEV'İN HAYATI VE ESERLERİ

Venedikt Vasilyeviç Yerofeyev, 24 Ekim 1938 tarihinde Murmansk bölgesine bağlı Kolskiy yarımadasında beş çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya gelir. Babası Çupa'da istasyon şefi, annesi ise ev hanımıdır. Mütevazı bir ailede dünyaya gelen Yerofeyev'e Venedikt adının verilmesi ise annesinin anılarına dayanmaktadır. Annesi gençlik yıllarında yaşadığı köyde zengin bir toprak beyinin oğlunu Venedikt ismiyle çağırımlarından esinlenir ve bundan dolayı da oğluna böyle bir isim vermeye karar verir.¹ Yazara ise yıllar sonra isminin neden Venedikt olduğu sorusu yöneltildiğinde ironik bir şekilde *Bu oldukça tuhaf bir şey. Rahmetli babamın kardeşine Venedikt diyorlardı. O, sabah mahmurluğunda şarap yerine başka bir şey içtiği için öldü; benim adımla da onun anısına "Venedikt" koydular*² diye cevaplar. Latin kökenli bir isim olan Venedikt, *kutsal, hayırlı ve şen* anlamlarına gelmektedir. Bu ismin İbranice karşılığı olan Benjamin, eski İbranicede *en sevilen oğul* anlamını taşımaktadır. Fincede ise Venedikt isminin küçültülmüş hali "Vena-ja" (Venya) *Rus* anlamına gelmektedir.³ Venedikt'in hayatını daha yakından tanımaya başladıkça, isminin bu üç farklı anlamını taşıyan bir yazar olduğunu göreceğiz.

1943 yılında henüz altı yaşına bile basmamış olan Venedikt, hiç kimsenin yardımı olmadan hem okuyabiliyor hem de yazabiliyordu. Ablası Tamara ona "sürekli bir şeyler yazıp duruyorsun, peki ne yazıyorsun böyle" diye sorduğunda, kendisine ait ilk eseri, yani **Bir Delinin Notları'nı (Записки сумашедшего-Zapiski sumaşedşevo)** yazıyorum demesi herkesi şaşırtmış ve hatta aile arasında bir anekdot hâline gelmiştir. Yazar, bu ilk çalışmasının adını Gogol'ün **Bir Delinin Hatıra Defteri (Записки сумашедшего-Zapiski**

¹ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.4.

² Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.517.

³ Eduard Vlasov, *Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva "Moskva-Petuşki"*, Vagirus, Moskva, 2000, s.6.

sumaşedşevo) eserinden esinlenerek verir. Çünkü Venedikt, çocukluğunda Gogol'ün kitaplarını karıştırmaktan büyük bir zevk duyduğunu her daim dile getirir. Bir röportajında da: *"Gogol'ün üzerimdeki etkisi büyüktür. Eğer o olmasaydı, ben, herhalde yazar olamazdım"* ⁴ diye bahseder.

Venedikt'in yazar olmasında annesi Anna Andreyevna'nın da etkisi büyüktür. Papaz okulunda üçüncü sınıfa kadar okuyabilen Anna Andreyevna, Rus tarihini ve edebiyatını iyi bilen birisidir. Venedikt'in ablası Tamara Vasilyevna Guşçina'ya göre, Venedikt zekâsını ve okuma tutkusunu annesinden, karakterini ise babasından almıştır. ⁵

Ailede Venedikt'e en yakın olan kişi ondan bir yaş büyük olan kardeşi Boris'dir. 1945 yılında Venedikt ve Boris birinci sınıfa başlar. Anneleri onların aynı sınıfta okumaları için öğretmenleriyle görüşür, fakat öğretmenleri Venedikt'in birinci sınıfta öğrenmesi gereken yapacağı bir şeyin olmadığına karar kılar ve doğrudan ikinci sınıftan başlamasını ister.

Venedikt'in babası Vasili Vasilyeviç, 1945 yılında Sovyet karşıtı propaganda yapmak suçundan askeri mahkeme tarafından cezalandırılır ve beş yıl süreyle sürgün edilir. Annesi ise çocuklarına bakacak gücü olmadığından Venedikt'i ve kardeşi Boris'i bırakarak Moskova'ya gider. 1947 kışında Venedikt, kışlık ayakkabısı olmadığı için okula gidemez, Boris ise okula gider ve akşam ödevleri kardeşine söyler. Venedikt, hem kendisinin hem de kardeşinin ödevlerini kısa sürede yapıp ertesi gün kardeşi Boris ile öğretmenine ulaştırır. 1947'de Boris ve Venedikt üç numaralı yetiştirme yurdu okuluna başlarlar. Boris, buradaki ortama kolayca adapte olurken, Venedikt yetiştirme yurdunda pek de mutlu değildir. Yine de "en azından karnımızı doyuruyorlar" diye kendini avutur ve 1947'den 1953'e kadar kardeşiyile birlikte Kirovsk'taki bu yetiştirme yurdunda kalır. İki kardeş 1948-1951 yazında

⁴ Venedikt Yerofeyev, *So dna duşi*, Vagirus, Moskva, 2004, s.548.

⁵Venedikt Yerofeyev, *Pisma k sestre (Tamare)*, Predisloviye, Erişim adresi: http://arctic.org.ru/2005a/pis/pis_sest.htm, 30. 05. 2011.

Beyaz Deniz'in yakınında, Kandalakşa'nın güneyinde yer alan Palkina Guba'daki öncü kampına (Пионерский лагерь)⁶ gönderilir.

1953 yılında Venedikt, yetiştirme yurdundan ayrılır ve ailesinin yanına döner. Murmansk bölgesinde, Yuksporyok'ta küçük ve konfordan uzak bir eve taşınırlar. Aynı yıl, babası Vasili Vasilyeviç'in Sovyet karşıtı duruşu, işe geç kalması bahane gösterilerek onun ikinci kez tutuklanmasına ve hapse atılmasına neden olur.

Venedikt, 8.sınıfa kadar yetiştirme yurdunda kalır ve burada eğitim alır. 8. ve 10. sınıfları ise devlet okulunda okur. Yetiştirme yurdundaki okul ile devlet okulu arasında büyük fark olduğunu vurgular. Kolskiy'deki okulunda şansız geçen çocukluğuna rağmen Venedikt, başarılı bir öğrencidir. Dokuzuncu sınıftayken okuldaki başarısından dolayı altın madalya kazanır. Okuldaki derslerin yanı sıra Venedikt, edebiyata özel bir ilgi duymaktadır. Zengin bir kütüphaneye sahiptir. Kitaplar arasında başını hiç kaldırmadan saatlerce zaman geçirebilir. Kardeşi Boris, onun bu okuma aşkıdan zaman zaman yakınıdır. Hemen hemen her gün Venedikt'in aldığı kitapları değiştirmek için kütüphaneye gider. Çünkü Venedikt, kitapları bir solukta okuyup bitirdiği için ona kitap yetiştirebilmek neredeyse imkânsızdır. Bu dönemde Venedikt, şiirler yazar ve Saşa Çyorniy (1880-1932), Konstantin Balmont (1867-1942), Semyon Nadson (1862-1887), İgor Severyanin (1887-1941) ve Osip Mandelştam (1891-1938) gibi ünlü şairlerin şiirlerini okur, özellikle de Nadson'u çok iyi bilir.

Son sınıftayken okuldaki edebiyat öğretmeni Sofya Zaharovna Gordo, Venedikt'e filoloji fakültesine girmesini tavsiye eder. Bunun üzerine o, aralarında Moskova Devlet Üniversitesi, Petersburg Üniversitesi, Gorki Üniversitesi'nin de bulunduğu farklı üniversitelerin filoloji fakültelerine başvurur. Ona ilk cevap verecek olan üniversitede okumaya karardır. Kısa

⁶ 7-15 yaş arası öncüler ve öğrenciler için, yaz ve kış tatillerinde kurul ve sendika komitelerinin Komsomol komiteleri ve ekonomi örgütleriyle ortaklaşa organize edilen eğitim ve sağlık kuruluşudur. Pionerskiy lager, Bolşoya sovetkaya entsiklopediya, elektronnya versiya, tekst illyustratsii, nauçniye izdatelstvo, Moskva, 2002.

bir süre sonra Moskova'dan cevap gelir ve böylece Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne kabul edilir. Çocukluktan beri hayalini kurduğu Moskova, artık onun için bir hayal olmaktan çıkar. 1955 yılının 1 Temmuz'unda annesiyle birlikte Kirovsk'tan Moskova'ya gider ve orada bir süre büyük teyzesi Dunyaşa'nın evinde kalır. Daha sonra da üniversite yurdunda dört kişilik bir odaya yerleşir. Yurttan kalırken dünya görüşüne, edebi hayatına büyük etkisi olan Rus çevirmen ve edebiyatçı Vladimir Muravyov (1939-2001) ile tanışır ve birbirleriyle kısa zamanda yakın dost olurlar.

1956 yılında Venedikt, Kirovsk'a döner. Bu dönemde hasta olan babası Murmansk bölgesinde bir hastanede yatmaktadır. Baba, doktorların kendisine teşhis koymalarını beklemektedir, ancak umudu tükenmiştir, ölümü bekler gibidir. Venedikt, bu moral bozukluğuyla Moskova'ya geri döner.

Aynı yıl arkadaşları Lev Kobayakov, Vladimir Muravyov, Yuri Romaneyev, Yuri Novikov ile birlikte "FALL" (*Филантропическая ассоциация любителей литературы*) adında bir almanak yayımlarlar. Ancak bu almanakta Venedikt, yazılarını gerçek adıyla yazmaz ve adını yıllarca gizli tutar. Temmuz ayında babası Vasili Vasilyeviç ölür. Venedikt ise o sırada dersleri olduğu için cenazeye katılamaz.

Bu dönemde henüz çok küçükken yazmaya başladığı ancak el yazmalarının bir kısmı kayıp olan **Bir Delinin Notları** eserinin adını **Bir Psikopatın Notları** şeklinde değiştirerek yeniden yazmaya başlar. Kısa notlardan oluşan ve günlük niteliğinde olan bu eser, Venedikt'in kendi ifadesiyle, yazmış olduğu "самое объёмное и нелепое из написанного (*en kapsamlı ve en saçma*)" eseridir.⁷ Yazarın arkadaşı Pranas Yatskyaviçus, anılarında Venedikt'in üniversite birinci sınıftayken Antonina Muzikantkova ile yaşadığı mutsuz aşktan kalan bir şeyleri bu eserine yansıttığından bahseder.⁸ Eserin içeriği, aslında Venedikt'in sıra dışı kişiliğinin dışavurumundan ibarettir. Yazar, bu eserinde iç dünyasını gizemli bir biçimde

⁷ Venedikt Yerofeyev, *So dna duşi*, Vagirus, Moskva, 2004, s.14.

⁸ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuški, №:1, Apatiti, 2005, s.27.

okuyucuya yansıtır. İki sene içinde tamamlanan bu eser, ancak 1995 yılında yayımlanabilecektir.

24 Ekim 1956 tarihinde Macaristan'da darbe olduğunda, aralarında Venedikt'in de bulunduğu Moskova Devlet Üniversitesi'ndeki filoloji öğrencileri olayı boykot etmek için yemekhaneyi kapatır. Bu olay Venedikt'in yaşadığı ilk siyasi heyecandır ve bu olaydan sonra aktif olarak siyasi olaylara katılmaktan her zaman uzak duracaktır.

Üniversitedeki askerî derslere katılmaması üzerine öğretmeni Venedikt'e "Bir erkeğin en önemli hazinesinin cephanesi olduğunu" söyleyerek ona neden derslere katılmadığını sorar. Venedikt ise bu sözün kendisine değil, Hermann Goring'e (1893-1946)⁹ ait olduğunu söyleyince öğretmeni çok sinirlenir. Bu olayın ardından Venedikt, askeri derslere katılmadığı ve uygunsuz davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle yalnızca üç sömestr okuyabildiği üniversiteden atılır.

Venedikt, Moskova Devlet Üniversitesi'nden atılmasını, Pawel Pawlowski'nin 1991 yılında BBC desteğiyle yayınlanan Venedikt Yerofeyev, *"From Moscow To Petushki, A Journey with Benedict Yerofeyev (Venedikt Yerofeyev ile Moskova'dan Petuşki'ye Yolculuk)"*¹⁰ belgeselinde Benjamin Franklin'in 1722'de deneme türünde yazdığı *"The Temple of Learning (Eğitim Tapınağı)"* eserine gönderme yaparak anlatır. Bu bağlamda, Moskova Devlet Üniversitesi'ni bir eğitim tapınağı olarak hayal etmesi ve ardından okuldan atılışı, Benjamin Franklin'in Eğitim Tapınağı denemesinde ele aldığı "Gençlerin hepsi üniversiteye gitmeli midir?" sorusuyla bir paralellik taşımaktadır. Çünkü Venedikt, resmi olarak eğitim yoluyla kişinin gelişiminin çok, kişinin kendini eğitmesinin daha önemli olduğunu

⁹ Hitler Almanyası döneminde yaşamış Nasyonel Sosyalist, politikacı. I.Dünya savaşında havacı olarak görev yapmış ünlü üst düzey komutandır. 1946 yılında intihar etmiştir. F.A.Brockhause, Der Grosse Brockhaus, Vierter Band, Fba-Goz, Wiesbaden, 1954,s.730.

¹⁰ Polonyalı yönetmen Pawel Pawlikowski'nin 1889-90 yıllarında çekimlerini gerçekleştirdiği ve 1991 yılında İngiltere'de yayınladığı Venedikt Yerofeyev'in hayatını anlatan 42 dakikalık belgeselidir. Erişim adresi: http://video.mail.ru/mail/svv58/_myvideo/1372.html.

savunur. Bu yüzden üniversite hayatı hep sallantılı geçer ve bir süre sonra da kendini iş hayatına verir. Venedikt, resmi olarak 1957 yılı Mart ayından itibaren hamal, duvar işçisi, kalorifer tamircisi, şarap şişesi alıcısı, bekçi, laborant ve kablo montajcısı olarak pek çok farklı alanda çalışır. En uzun süreyle çalıştığı iş ise, yaklaşık on yıl boyunca yaptığı ve aynı zamanda yazarın en bilinen eseri olan **Moskova-Petuşki** eserinde de anılarını paylaştığı kablo montajı işidir.

1958 yılının Aralık ayında yazar, Slavyansk şehrine gelir ve ablasının yardımıyla bir tamirat firmasında hamal olarak çalışmaya başlar. Ertesi sene Nisan ayında bu işten ayrılır ve Artemovskiy Kompleks Jeolojik Araştırma Derneği'nde (Артёмовская комплексная геологоразведочная партия) çalışmaya başlar, bir taraftan da eğitimine devam etmek ister. Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi ile ipleri kopardıktan sonra öğrenci statüsünü korumak için Orehovo-Zuyevo Pedagoji Üniversitesi Filoloji Fakültesine başvurur ve burada öğrenim görmeye başlar. Yeniden yurt hayatına geri dönen Venedikt'in yeni bir arkadaş çevresi ve yeni bir aşkı olur. Âşık olduğu bu kişi üniversitede tanıştığı Yuliya Runova'dır. 1959 yılı Ekim ayında Yuliya ile ilk kısa buluşması gerçekleşir. Bu mutlu haberi Kirovsk'ta bulunan annesine gönderdiği mektupta "*Üniversitede tanıştığım Yuliya ile tatilde yanına gelmek istiyorum, kesinlikle hoşuna gidecektir, tam istediğin gibi birisi (На каникулы я хочу приехать со своей знакомой по институту Юлией. Она должна тебе понравиться, она в твоём вкусе.)*"¹¹ diye yazar. Daha sonra Yuliya'nın balkonuna idris ağacı dalı ile bir not bırakarak onu yaz tatilini geçirmek için Kolskiy Yarımadası'na davet eder, Yuliya ona cevap olarak bu durumu ve onun niyetini anlamadığını söyleyerek onunla vedalaşmadan ayrılır. Yuliya'nın bu gidişi, yazarı derinden etkiler.

Venedikt Orehovo-Zuyevo Pedagoji Üniversitesinde siyasi olaylardan uzak durmaya çalışsa bile çevresinde gördüğü eksikliklere tepkisiz kalmaz.

¹¹ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.36.

Üniversitenin duvar gazetesine yemekhanede çok kötü ve kalitesiz yemekler olduğunu yazarak eğitim bakanlığına bir dilekçe gönderir.

1960 yılına gelindiğinde, özellikle Rusya'da büyük yankı uyandıran bir olay yaşanır: 17 Ocak 1960'da Kuril Adalarında, Pasifik Okyanusu'nda, içinde denizci askerlerin bulunduğu T-36 kodlu Sovyet çıkartma gemisi, rüzgâr sebebiyle kırk dokuz gün boyunca okyanusta mahsur kalır. Bu olayda, mahsur kalan denizci Sovyet askerlerinin sembolü Çavuş Ashat Ziganşin¹²'dir. Venedikt, bu olaydan çok etkilenir ve **Ashat Ziganşin'in Kahramanlığı (Подвиг Асхата Зиганшина-Podvig Ashata Ziganşina)** adında bir şiir yazar. Bu şiir yurtta, kahramanlığın bir sembolü olarak kırmızı köşeye (Красный угол)¹³ asılır. Ancak, ertesi gün şiirin yerine komutan Demidov'un toplum düzenini bozanların yirmi dört saat yurtta hapis cezası aldığı emri yazılır. Demidov, rektör yardımcısı Nazaryev'e Venedikt ve arkadaşlarının okuldan hemen atılmaları yönünde görüş bildirir. Komsomol Taban Örgütü Başkanlığı yapan sevgilisi Yuliya Runova, Venedikt'in okuldan atılmasına engel olmak için rektör A. A. Farin ile görüşür, ancak karar hiçbir şekilde değiştirilemez. 1960 yılının Ekim ayında enstitünün 415 sayılı emri gereğince akademik yükümlülük ve çalışma disiplinini bozma suçundan üniversiteden atılır.¹⁴

Bir kez daha okulla ilişiği kesilen Venedikt, Ekim ayının sonunda sarhoşları ayıltmak için kurulmuş polise bağlı bir birimde bekçi olarak göreve başlar. Aynı yıl **Kitab-ı Mukaddes** adlı eserini yazmaya başlar. İki yıl içinde tamamladığı bu esere Orehovo-Zuyevo döneminde yaşadığı olayların etkileri yansır.¹⁵ Yuliya Runova'ya duyduğu aşk da yer yer bu eserde kendini gösterir. Dinî motiflerin sıkça yer aldığı bu eser, Moskova'da "Rus Varoluşçuluk İncili'nin saçma bir denemesi ve Nietzsche'nin tersten

¹² Ashat Ziganşin, Erişim adresi: <http://libinfo.org/index/index.php?id=79865>, 15.01.2012.

¹³ Toplumsal ve politik çalışmalar için özel olarak süslenmiş köşe, pano. D.N.Uşakov, Bolşoy tolkoviy slovar sovremennogo russkogo yazıka, Alta Print, Moskva, 2009, s.381.

¹⁴ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.37.

¹⁵ Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Vagirus, Moskva, 2004, s.38.

okunması" şeklinde değerlendirilir.¹⁶ Eğitim hayatına devam etmek isteyen Venedikt, 25 Mayıs 1961 tarihinde Vladimir Pedagoji Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne girmek için rektöre bir dilekçe yazar ve dilekçesi kabul edilir. Vladimir Pedagoji Üniversitesi Filoloji Üniversitesi'nde dışarıdan öğrenim gören Venedikt, burada okurken, ünlü Norveçli yazar Knut Hamson (1859-1952), şair Björnstjerne Björnson (1832-1910) ve oyun yazarı ile şair Henrik İbsen (1828-1906) hakkında birkaç makale yazar. Ancak bu makaleler, Vladimir Devlet Pedagoji Üniversitesi Bilimsel Yayın Kurulu tarafından yöntembilimsel açıdan başarısız olduğu gerekçesiyle reddedilir.

Venedikt, Vladimir'deki okul hayatının başlangıcından itibaren felsefe öğrenimi üzerine kurulmuş olan öğrenci topluluğuna aktif olarak katılır. Bu toplantılar enstitünün Marksist-Leninist kabinesi başkanı İ.İ.Dudkin önderliğinde yapılmaktadır.

Öğrenim hayatı hareketli geçen Venedikt'in özel hayatı da pek sakin sayılmaz. Üniversitede popüler bir öğrencidir. Özellikle yurttaki kız öğrenciler onu ve onun sohbetini çok beğenirler. Venedikt ise tanıştığı kızları isimleriyle çağırır, onları renklerle ayırt eder.¹⁷ Karşısına çıkan kızlardan biri diğerlerinden bir adım öne çıkar. Hatta bu kız, Venedikt için oda arkadaşlarıyla kavga bile eder. Bu kişi, Venedikt'in müstakbel eşi Valentina Zimakova'dır. Yazarın sınıf arkadaşı Boris Sorokin, anılarında Valentina'nın ona sonsuz bir bağlılığı olduğunu ve onunla pek sohbet etmemesine rağmen hiçbir zaman ona itiraz etmediğini belirterek şu örneği verir: "Onlar bir şişe şarap eşliğinde hiçbir şey konuşmadan bütün bir geceyi geçirebilirler."¹⁸

Diğer bir taraftan Venedikt, Vladimir'deki üniversite hayatında sorunlarla karşılaşır. Yurt kurallarını ihlal etmekle suçlanır. Kuralları ihlal etmesinin gerekçesi olarak yazarın dolabında bulunan İncil gösterilir. Üniversite ortamında öğrenciler arasında İncil'i yaydığı söylentisiyle yurt

¹⁶ Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Vagirus, Moskva, 2004, s.14.

¹⁷ Yazarın 1970-80 yılları arasında yazmış olduğu el yazmaları da aynı şekilde, kasıtlı olarak farklı renklerle yazılmıştır. Bkz: Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, Zaharov, Moskva,2005, s.7.

¹⁸ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.41.

müdürüyle karşı karşıya gelir ve Ekim ayı sonunda yurt kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle yurttan atılır. Bir kez daha eğitim hayatı sona eren Yerofeyev, Kasım ayında arkadaşı Vadim Tihonov'un dairesine taşınır.

Bu arada canını sıkın birkaç gelişme daha yaşar. İlk aşkı Yuliya Runova'dan edebi uğraşları ve gereksiz işleri bırakmasını tavsiye eden bir mektup alır. Bu durumu, günlüğünde "acımasız ve saçma"¹⁹ olarak nitelendirir. Mektuptan haberi olan Valentina Zimakova da ona Yuliya ile ilgili sorular sorar ve bu durum Valentina ile arasının açılmasına neden olur.

O dönemde hem Pavlova-Posadskiy'de inşaat malzemeleri üreten bir fabrikada sezonluk işçi olarak çalışan hem de Vladimir Pedagoji Enstitüsü'nde okuyan Venedikt, aile hayatındaki sorunların yanı sıra eğitim hayatında da sorunlar yaşamaktadır. Enstitüdeki komünist çevre onun yurdun duvarlarını süsleyen yazılarından fazlasıyla rahatsızdır. Komsomollar, Venedikt'in yazılarını gördükten sonra ona, buradan gitmesini, her kiminle görüşüyor ise irtibatını kesmesini söyleyerek onu Vladimir'den uzaklaştırırlar.²⁰ Enstitüdeki Komsomol toplantısında alınan kararlar gereğince Valentina'nın Venedikt ile görüşmesi yasaklanır. Daha sonraki dönemde ise Vladimir Pedagoji Üniversitesi'nde Venedikt'in adını anmak bile yasaklanacaktır.

Yazar, 1964 yılında "SUS (CYC-Северное Управление Строительство-Severnoye Upravleniye Stroitelstvo)'da üçüncü dereceden kablo montajcısı ve lehimci olarak işe başlar. Yine aynı ay içinde Valentina ile Kirovsk'ta bulunan annesinin yanına gider. Valentina'yı annesine müstakbel eşi olarak tanıtır. Hatta onun adının Valentina olduğunu, ancak ona Yuliya diye seslenmek istediğini söyler. Venedikt ve Valentina bir süre burada birlikte kalırlar.

¹⁹ Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, 1961-1962, Zaharov, Moskva, 2005, s.161.

²⁰ Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Vagirus, Moskva, 2004, s.547.

Yazar, 1965 yılında kablo montajı işinde çalışmaya devam eder ve tüm sene Tambov, Aryol, Miçurinsk, Bryansk, Kovrov, Yelets, Mitsensk, Tula ve daha pek çok farklı şehre çalışmaya gider. Kasım ayında Yuliya ile buluşan Venedikt, kısa bir süre sonra ona Valentina'dan çocuğu olacağını söyler. 3 Ocak 1966'da oğulları Venedikt dünyaya gelir. Çocuk olması sebebiyle Şubat ayında Valentina ile resmi olarak evlenir.

Oğlunun dünyaya gelmesinden sonra farklı işlerde çalışan Yerofeyev, 1968'te yeniden kablo montajı işinde çalışmaya başlar. Arkadaşlarıyla geç saate kadar oturduğu bir günün sonrası yazar, işe gecikir. İçinde "bu işten de atılacağım" korkusunu taşıırken, iş arkadaşlarının bulunduğu aracın kaza yaptığını ve devrildiğini öğrenir. Neredeyse araçtaki herkes hayatını kaybeder. Venedikt, bu olaya çok üzülür. Yaşadığı olayın etkisiyle bir ay boyunca sürekli içki içer ve gözyaşı döker.

İş arkadaşlarının geçirmiş olduğu bu kaza, Yerofeyev'in en ünlü eseri olan **Moskova-Petuşki** poemasını yazmasında itici güç olur. Eseri yazmaya başladığı bu an, yaşanan bu acı olaydan sonra "yazı yazma yeteneğini yeniden kazandığı" bir andır.²¹ Venedikt, bu eseri 1969 yılının Ocak ayında Moskova'dan Petuşki'ye gerçekleştirdiği bir yolculuk esnasında yazar. 1969 yılının bahar aylarında eseri üzerine çalışmaya devam eder ve eserin ana hatları beş hafta gibi kısa bir sürede tamamlanır. Ne ilginçtir ki Venedikt, bu eserini yazdığı süre içinde bir gram bile alkol tüketmediğini dile getirir. Ona içki içmeyi teklif eden arkadaşlarına: *Durun çocuklar! İçkiye gelene kadar dahiyane bir şeyi bitirmem gerek. (Стоп, ребята, мне до этого, нужно закончить одну гениальную вещь)*²² şeklinde cevap verir. Kendi ifadesiyle bu eserin özel bir yazılış amacı yoktur, sadece 7-8 arkadaşını on sayfa güldürüp, seksen sayfa hüzünlendirip düşündürmek için" yazılmış bir eserdir.²³ Yakın arkadaşı Vadim Tihonov, onun bu eseri bir tren vagonunda

²¹ Venedikt Yerofeyev, *Ostavte moyu duşu v pokoye*, İzdatelstvo AO "HGS", Moskva, 1995, s.32

²² Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.515.

²³ Pawel Pawlikowski, *From Moscow to Pietushki*, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 5: 08-18, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

sürekli gülüp not defterine bir şeyler yazarak oluşturduğunu dile getirir.²⁴ 7 Mart 1970 tarihinde Yerofeyev, Moskova-Petuşkiyi son şekliyle tamamlar.

Yazar, aynı zamanda “Rus Şiir Antolojisi” kitabı için oluşturduğu Gümüş Çağ şairleri listesini de hazırlamıştır. 1971 yılı baharında **Dmitriy Şostakoviç (Дмитрий Шостакович-Dmitri Şostakoviç)** adlı romanını yazmaya başlar. Bir tren yolculuğu sırasında bu eserini yakın arkadaşı İgor Avdiyev’e okur. Ancak dönüş yolculuğunda bu eserin bazı el yazmalarını kaybeder ve kayıp olan ana taslağı yeniden yazmak için tekrar zaman bulamaz.

Venedikt’in annesi Anna Andreyevna hayatını 11 Ağustos 1972’de kaybeder. Venedikt, annesinin ölümünü, eski sevgilisi Yuliya Runova’nın kendisine gönderdiği telgraftan öğrenir. Yerofeyev, annesinin cenazesine gitmez.

1973 yılına gelindiğinde ise Venedikt’in “*Farklı Gözlerle Vasiliy Rozanov (Василий Розанов глазами энциклопедика-Vasili Rozanov glazami ektsentrika)*” adlı makalesi, Vladimir Osipov’un önderlik ettiği “Neo-Slavofiller Çevresi (Кружок неославофилов-Krujok neoslavofilov)” olarak adlandırılan topluluğun çıkardığı “*Veçe (Вече)*” adlı derginin 8. sayısında yayımlanır. Aynı yılda en ünlü eseri **Moskova-Petuşki** Kudüs’te “*Ami*” adlı dergide okuyucuyla buluşur.

Yerofeyev, laborant olarak çalışmak amacıyla 1974 yılında arkadaşı Nina Kozlova ile Özbekistan'a gitmek üzere Moskova'dan yola çıkar ve üç ay sonra Moskova'ya geri döner. Ekim ayında ise Nina, Venedikt'i liberal-demokrat muhalif çevreye yakınlığıyla bilinen Galina Nosova ile tanıştırır. Venedikt, bir süre Galina'nın dairesinde kalır. Galina'nın ona sunacağı imkanlar onun eşiyile boşanma kararı almasına neden olur. 15 Ekim 1975'te resmi olarak eşi Valentina Zimakova'dan boşanır ve bu olaydan sadece altı

²⁴ Pawel Pawlikowski, From Moscow to Pietushki, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 39: 05-35.
Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>.

gün sonra Galina Nosova ile evlenmek için Moskova'da, Frunzenskaya'da bulunan evlenme dairesine başvurur.

Yerofeyev'in Galina ile olan evliliği sahte bir evliliktir. 1958 yılından 1976 yılına, yani neredeyse evlendiği tarihe kadar ikamet belgesi ve pasaportu olmadan yaşayan Venedikt, Galina ile evlendikten sonra bütün belgeleri temin eder, bir eve sahip olur, başka bir deyişle "Sovyetler Birliği'nde sıradan bir vatandaş" olma hakkına kavuşur.

Venedikt ve eşi Galina, Puşkin Sokağında bulunan bir eve taşınır. 21 Şubat'ta evlilik kutlaması için Yerofeyev'in pek çok arkadaşı bu eve gelir. Gelen konuklar arasında, ilginçtir ki, Venedikt'in sevgilisi Yuliya Runova da vardır. Venedikt, onu özellikle davet eder. Yuliya, o gece, Venedikt'in müstakbel eşi Galina'nın pek konuşmadığından, Madam Şatunskaya adlı bir bayanın da orada bulunduğundan, hatta Venedikt'in gece boyunca ona ilgi göstererek kendisine şair Anna Ahmatova'nın şiirlerini tekrar tekrar okumasını istediğinden ve düğünün bir içki ortamına dönüştüğünden bahseder.

Venedikt, evlendikten birkaç ay sonra ikinci dereceden sezonluk işçi olarak "Agrogeologiya" adlı bir şirkette çalışmaya başlar. Eşinden uzakta bulunduğu bu dönemde, Moskova'daki eşi Galina'ya birkaç mektup gönderir. 8 Haziran'daki ilk mektubunda Venedikt, "*Seni selamlıyorum, Aptal karı.*" (*Приветствую тебя, глупая девка*)²⁵ diye sözlerine başlar. Bu sözler, yazarın, eşine sıra dışı ve oldukça kendine has bir merhabasıdır. İkinci mektubunu ise, "*Döneceğim günü iple çekiyorum, seninle ilgili bir tane bile kötü anım yok, seni kucaklıyorum.*(*Очень считаю дни до возврата и ни одного плохого воспоминания о тебе. Обнимаю*)" sözleriyle sonlandırır.²⁶

²⁵ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.72.

²⁶ A.g.e., s.73.

Aynı yıl içinde Venedikt'in edebi ünü giderek artar. En önemli eseri olan **Moskova-Petuşki** Leh dilinde "Kontra Yayınevi"nden ve Paris'teki "Albin Mişel" yayınevinden çıkar. 1976 yılında Paris'te basılan eser, orijinal adı yerine ironik bir değişimle **Moskova Votka'nın İçinde (Moscou-sur-Vodka)** adıyla Fransızca, 1977 yılında ise, Paris'teki başka bir yayın evi olan "İmsa Press"te bu kez de Rusça olarak yayımlanır. O dönemde Fransa'da yayımlanan Rus dergisi "Kontinent"ın on dördüncü sayısında da eser hakkında anonim bir eleştiri yazısı yer alır. Ünü Avrupa'ya ulaşan dev eser, aynı zamanda Stockholm'de de okuyucuyla buluşur.

Venedikt'in yazarlık yönü dışında, bir okuyucu olarak da edebiyata ilgisi bir hayli yüksektir. Felsefeden dine, sanattan tarihe, dünya edebiyatından Rus edebiyatına kadar uzanan pek çok eseri okuyan Venedikt, Sovyet Edebiyatı'na ise fazla ilgi duymamaktadır. Yerofeyev, ünlü Rus yazar Andrey Platonov'u, **Kotlovan (Котлован-Kotlovan)*** adlı uzun öyküsü dışında neredeyse hiç okumamıştır. Nobel ödüllü ünlü Rus yazar Aleksandr Soljenitsın hakkında ise "İlginç olan şeyi ben de biliyorum, ama nedendir bilmem benim ilgimi çekmiyor." diye bahseder. Ancak 1977 yılında Soljenitsın'ın **Gulag Takımadaları (Архипелаг ГУЛАГ-Arhipelag GULAG)** eserini okuduktan sonra kapıyı kapatır, perdeyi çeker ve öylece uzun uzadıya oturur.²⁷

Sovyet edebiyatına ilgi duymayan, kendisini de bir Sovyet yazarı olarak görmeyen Yerofeyev'e "*Sovyet edebiyatından söz edebilir miyiz? Siz Sovyet yazarı mısınız?*" diye sorulduğunda Yerofeyev :"*Herhangi birisi bu soruya kahkahalarla gülerdi. Ancak ben gülemiyorum bile, çünkü doktorlar gülmemi yasakladı. (Любой рассмеётся в ответ на такой вопрос. Но я*

* Andrey Platonov'un 1930 yılında yazmış olduğu ve Sovyetler Birliği'ni sert bir biçimde yeren uzun öyküsüdür. Venedikt Yerofeyev, bu eseri çok beğenmiştir.

²⁷ Venedikt Yerofeyev, *Мой очен jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.581.

даже смеяться не буду, потому что мне врачи смеяться запретили.)²⁸ şeklinde cevap verir.

Buna karşın yurt dışında da edebi kişiliğiyle çağdaşlarının dikkatini çeken bir yazar olur. Aynı yılın Ekim ayında, göçmen Sovyet yazar Viktor Nekrasov (1911-1987), Venedikt'e doğum gününü tebrik etmek için peçete üzerine yazılmış bir mektup gönderir. Mektupta, Nekrasov “*Eskiden bir ayuıştım. Şimdi ise bir döneğim. (К тому же я бывший алкаш. Сейчас ренезам)*” cümleleriyle²⁹ Venedikt'in Sovyet muhalefetini desteklediğini belirterek kendisine bir resmini göndermesini talep eder.

Bu dönemde Yerofeyev ile ilgili çalışmalar yapıldığı da görülmektedir. “*Sintaksis*” adlı almanağın ilk sayısında Venedikt'in eserleri ile ilgili olarak Andrey Sinyavski'nin “*Anekdot İçinde Anekdot (Анекдот в анекдоте)*”, 1979 yılında ise “*Tretya Volna*” adlı dergide Mayn Muravnik'in “*20.yılın Üçüncü Çeyreğinde Bir Rus'un İtirafı (Исповедь россиянина третьей четверти 20-го века)*” adlı makaleleri yayımlanır.

Yazarın giderek artan bu ününe karşın aniden ortaya çıkan hastalığı onu derinden etkiler. 25 Aralık 1979 tarihinde Venedikt, “*Delirium Tremens (Белая горячка-Алкогольный делирий)*”³⁰ teşhisiyle Kaşçenko Kliniğine yatırılır. 1980 yılının ilk gününde ise günlüğüne:

“Günlerden en kritik gün. Duvarda lanet bir uğultu var. Acilen votka lazım. Faydası yok. Fareler ve kurbağalar. Acilen refakatçi olarak Mark Freydkin'i çağırın.. Gece boyunca duvarın arkasındaki vızırtıyı bastırsın diye radyo açtım. İnsanlar raflarda, köstebek ise

²⁸ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenniy put*, Vagirus, Moskva, 2008, s. 520.

²⁹ Mektubun tamamı için bkz: Anatoliy İvanov, Venedikt Yerofeyev, Vblizi i izdaleçe, Erişim adresi: <http://www.venedikterofeev.ru/11-ar-autname-1000/>, 11.04.2012.

³⁰ Devamlı ve çok miktarda alkol kullananlarda görsel ve işitsel halistülasyonlarla kendini gösteren psişik bir hastalık. Clarence Wilbur Taber, *Taber's Cyclopedic Medical Dictionary*, d-2, 11.baskı, Philadelphiya, 1972.

avizede. Паноптикум. (Самый поражающий из дней. Начало треклятого пения в стене. Срочно водки. Не помогает. Мышки и лягушата. Срочно вызван Марк Фр., для дежурства. Всю ночь приемник, чтобы заглушить застенное пение. Люди в шкафу. Крот на люстре. Паноптикум.)³¹ diye yazar.*

Hastaneden taburcu olduktan sonra Venedikt, 1980-1981 yılı yazını eşiyle birlikte Abramtsevo'daki yazlıkta geçirir. Ağustos ayında yazar, abisi Yuri'nin ağır hasta olduğunu öğrenince Kirovsk'a gelir ve burada iki hafta kalır. Ablası Tamara'nın acil telgrafı üzerine eşiyle birlikte yeniden Kirovsk'a gelir. Buraya gelmelerinden sekiz gün sonra ağabeyi Yuri, hayatını kaybeder.

1981 yılı, Yerofeyev'in hayatında sıkça ölümle karşılaştığı, şansız ve üzücü bir yıl olur. Abisinin ölümünün ardından yine aynı yıl içinde, küçük teyzesi Natalya'yı, onun ölümünden bir ay sonra ise büyük teyzesi Dunyaşa'yı kaybeder.

Yaşadığı hastalık ve yakın çevresindeki kayıplar Venedikt'in yazma hevesini kırmaz. 1982 yılının ilk ayında Yerofeyev, "Saşa Çyorniy ve Diğerleri (Саша Чёрный и другие-Saşa Çyorniy i drugiyе)" adlı kısa bir deneme yazısı yazar. Ancak bu çalışması yazarın ölümünden sonra yayımlanır. Bu dönemde, yazarın sanatı hakkında bir Kudüs dergisinde "Kalk ve Yürü (Встань и иду-Vstan i İdi)" adlı bir makale yayımlanır.

1982 yılının Haziran ayında Venedikt, alkol tedavisi görmek üzere yeniden Kaşçenko Kliniği'ne yatırılır. Tedaviden sonra doktoru, onun tekrar alkol almaması konusunda eşini uyarır. Ancak yazar, sağlık durumunu eşiyle değil, sevgilisiyle paylaşır. Ona gönderdiği mektupta hızlı hareket ettiğinde ve derin nefes alıp verdiğinde kalp ağrısı çektiğini belirtir. Her dakika onu düşündüğünü ve çok sevdiğini, hayatında hiç kimseyle böyle konuşmadığını, hatta kendini ilk kez böyle ifade edebildiğini de sözlerine ekler.

* Balmumundan yapılmış heykellerin, garip ve ender bulunan eserlerin bulunduğu müze. S.İ.Ojegov, slovar russkovo yazıka, russkiy yazık, Moskva, 1988, s. 396.

³¹ Mark Freydkin, Kaşa iz topora, O Venedikte Yerofeyeve, Vremya, Moskva, 2009, s.295.

Venedikt'in sağlık sorunları taburcu olduktan sonra da sürer. Kaburga kemiği altında Şiddetli bir ağrı hissetmekle birlikte göğsündeki ağrı da devam eder. Bunun üzerine hastaneye gider. Yapılan tetkik sonucunda üçüncü kaburgasında çatlak olduğunu öğrenir. Bu durum moralini fazlasıyla bozar. Hastaneden çıkınca bira almak için markete gider ve tüm geceyi Volodga bölgesindeki Suhona nehri kıyısında geçirir.

1983 yılı yazında Venedikt'in delirium tremens hastalığını tetikleyen bir olay yaşanır. Arkadaşı Vladislav Yepişin (1937-) ile birlikte arabayla Moskova'dan Petersburg'a bir yolculuk yapar. 18. yy'ın ünlü Rus aydınlanmacısı Aleksandr RadiŐev'in 1790 yılında yayımlanan **Petersburg'tan Moskova'ya Yolculuk (Путешествие из Петербурга в Москву)** adlı ünlü eserinde olduğu gibi Yerofeyev de kendi yolculuğunda RadiŐev'in geçtiği tüm istasyonlarda mola vererek, RadiŐev'in, Puşkin'in, Dekabristlerin, Herten'in ve aralıksız içen Nikolay KibalçıŐ'in anısına içki içer. Bunun üzerine delirium tremens hastalığı Venedikt'i yeniden yakalar ve Moskova'ya gitmek zorunda kalır. Ağır alkol zehirlenmesine bağlı olarak Kaşçenko Psikiyatri Hastanesi'ne yatırılır. Yerofeyev'in doktoru Mihail Moziyev, Venedikt'in hastanede kaldığı süre boyunca oldukça sakin ve iyi bir durumda olduğunu, oradaki hastalara çalıŐanlara oldukça iyi davrandığını, hatta oradaki insanların onun yazar olduğunu bile anlamadıklarını belirtir.³²

Üst üste sıkıntılar yaşayan Venedikt'in peŐini üzücü olaylar bir türlü bırakmaz. Venedikt, Flotskaya caddesindeki dairede 1984 yılını yalnız başına karşılar. Bunun üzerine 1 Ocak'ta günlüğüne, "84 yılı hemen bir ölümle başlıyor."³³ diye bir not düşer. Çünkü yazar, ömründe ilk kez yalnız başına yeni yıla girmiŐtir.

Aynı yıl eşi Galina'nın psikolojik sorunları ortaya çıkar. Bunun üzerine Şubat ayında üç aylığına akıl hastanesine yatırılan Galina'ya 1986 yılında

³² Pawel Pawlikowski, "From Moscow to Pietushki, A Journey with Benedikt Yerofeyev", 1991, İngiltere, 24.05.2012, 1.bölüm, 4:05 Erişim adresi: http://video.mail.ru/mail/svv58/_myvideo/1372.html.

³³ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.84.

şizofreni teşhisi konur. Galina'nın bu durumuna rağmen Venedikt, onunla ilgilenmek yerine bütün yazı Yuliya ile geçirir. Ağustos ayında yine onunla birlikte Kolskiy Yarımadası'na doğru yola çıkar. Bu seyahat, yazarın doğduğu topraklarla son kucaklaşması olacaktır. Venedikt, sevgilisi ile birlikte buradan Kirovsk'a, ablası Tamara'nın evine geçer ve bir hafta burada kalır. Bir hafta sonra ise Moskova'ya döner.

Bu yıl içinde yazar edebi eserleri üzerine çalışmaya devam eder. "*Brokgaуз ve Yefron'un Ansiklopedik Sözlüğü (Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона)*"*'nden Avrupa tarihi üzerine notlar alır. Yeni yıl arifesinde ise beş perdeden oluşan oyunu **Valpurgis Gecesi veya Komutan'ın Adımları** üzerinde çalışmaya başlar.

1985 yılının Şubat ayında Venedikt, gazeteci-yazar İgor Dudinski'nin (1947-) evinde gerçekleşen ve hayatının son dönemlerinde önemli bir yer edinmiş olan Natalya Aleksandrovna Şmelkova (1942-) ile tanıştığı toplantıda bir süredir üzerinde çalıştığı **Valpurgis Gecesi** adlı eserinden ilk kez söz eder. Yazar, bu eseri Kaşçenko Psikiyatri Kliniği'nde bulunduğu dönemde buradaki hasta kadın ve erkekler için düzenlenen akşam danslarından etkilenerek kaleme aldığını dile getirir. Bir ay sonra Yerofeyev **Valpurgis Gecesi**'nin ilk iki perdesini, diğer üç perdesini ise 2 Nisan'da yeniden kaldırıldığı Kaşçenko Psikiyatri Kliniği'nde tamamlar. Venedikt, yakın dostu filolog Vladimir Muravyov'a yazdığı mektupta, drama türündeki ilk denemesi olan **Valpurgis Gecesi**'nin içeriğinden bahseder ve eserde geçen beş gecenin her birinin öyküsünü ona anlatır. Mayıs ayı başında "*Moskova Yeraltı Topluluğu (Московский андерграунд-Moskovskiy andergraund)*"'nun bir üyesi olan Natalya Voronina'nın evinde düzenlenen ve Genrih Sapgir'in şiirlerinin okunduğu gecede Venedikt, **Valpurgis Gecesi** eserini seslendirir. Eser ilk olarak 1985 yılında Paris'te, daha sonra ise dönemin

* 21.240 makaleye, 7.800 resme, 235 haritaya sahip olan ve 86 ciltten oluşan dev Rusça ansiklopedik sözlüktür. Bkz: [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Энциклопедический_словарь_Брокгауза_и_Ефрона](https://ru.wikipedia.org/wiki/Энциклопедический_словарь_Брокгауза_и_Ефрона). 14.05.2012.

Yugoslavya'sındaki Novi Sad şehrinde "Valpurgijska noc ili Koraci Komandora" adlı başlıkla yayımlanır.

Temmuz ayında ise Yerofeyev alkol tedavisi görmek üzere yeniden Kaşçenko Psikiyatri Kliniğine yatırılır. Bir süre sonra buradan taburcu olur. Ağustos ayında eşi Galina ile birlikte gittiği Volga'da hayatında ilk defa şiddetli bir boğaz ağrısı duyar. Bunun üzerine Moskova'ya döner. Sovyetler Birliği Onkolojik Bilim Merkezi'nde yapılan tetkikler sonucunda Yerofeyev'e, "Lenf düğümlerine yayılmış gırtlak kanseri" teşhisi konur ve 25 Eylül tarihinde ilk kez gırtlak ameliyatı olur.

Hastanede zor zamanlar geçiren Yerofeyev'e eşi Galina'nın yanı sıra sevgilisi Yuliya da refakat eder. Ancak Yuliya bir süre sonra onu ziyaret etmemeye başlar. Bu durumdan derinden etkilenen yazar, 16 Kasım'da ona yazdığı mektupta, *"20 Kasım çarşamba günü hayatta olmayacağım, eğer o tarihe kadar gelmezsen, 25-30 Kasım arası bir tarihte ben sana gelirim. Bana derhal yaz (В среду, 20-го, у меня не будет ни души. Если не появишься в среду, я вторгнусь в любой вечер с 25 по-30-е. Напиши мне немедл.)"*³⁴ diye belirtir. Mektubu alan Yuliya, kısa bir süre sonra Venedikt'e telefon eder. Venedikt, hastalığından dolayı onunla hırılı bir sesle konuşur. Gerek hastalığının etkileri gerekse de Yuliya'nın onu ihmal etmesi Venedikt'i bu zor günlerinde daha çok üzer.

Şubat ayının başında Yerofeyev, Abramtsevo'daki yazlığa gider ve ilk kez bir kış ayında daktilosunun başına oturur. Günlüğüne içini döker, bir yandan da sağlığıyla ilgili alması gereken kararları düşünür. Bunun üzerine Mart ayında sigarayı bırakmaya çalışır. Hatta günlüğüne : *"23 Mart'ta sadece üç filtreli sigara, 24 Mart'ta bir sigara içtim. 25 Mart'ta ise tek bir sigara bile içmedim."* diye yazar. Yine aynı ay içerisinde yazarın sağlığıyla ilgili umut verici bir gelişme yaşanır: Paris, Sorbon'daki bir onkoloji hastanesinden Venedikt'e bir telefon gelir. Onun tüm sağlık ve yol masraflarının kendileri

³⁴ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.91.

tarafından karşılanacağı söylenir. Bu teklif, olumlu bir gelişmedir. Ancak Paris'e giden yolda Yerofeyev, çok sayıda engelle karşılaşır: İktidar sahipleri ve kurumlar, yazarın Paris'e gitmesine müsaade etmez.³⁵ Bir yandan ise eşi, yazarın yurt dışına gitmesini istemediği için belgelerinin kaybolduğunu belirtir. Galina, yurt dışına gitmesi durumunda Venedikt'in orada kalacağından korkar. Nitekim bir süre sonra Venedikt'in pasaportu bulunur, ancak bürokratik engeller devam eder. Bu bürokratik engellerle ilgili Yerofeyev, günlüğüne “*Öleceğim, ama bu hayvanları hiçbir zaman anlamayacağım. (Умру, но никогда не пойму этих скотов)*”³⁶ diye yazar.

Venedikt'in yaşadığı tüm bu zorlukların üzerine bir de “Nemetskaya Volna (Немецкая волна)” radyosunda yazarın ölüm haberi duyurulur. Bu yalan haber, yazara çok gülünç gelir. “Beni idama götürseler (*Если меня приготовят к повешению*)” adlı bir röportajında Venedikt, bu yalan haberle tabiri caizse dalga geçer: “*O gün elime bir ayna aldım, nefes aldım. Aynada gerçekten de hiçbir yansıma yoktu. İşte o zaman dedim ki: Olur da beni idama götürmeye kalkışarlarsa, bir saat sonra kalkar giderim. (А я то время беру зеркалце, дышу: в нём действительно ничего не отражается. Я тогда сказал : Если меня приготовят к повешению, я через час встану и дальше пойду)*”.³⁷

Bu yalan haberi duyan Dr. Mazurski, beklenmedik bir şekilde Yerofeyevler'in evine gelir ve Venedikt'i hastaneye götürür. Yazarın hastanedeki günleri oldukça sıkıcı geçer. “Buradan ne zaman kurtulacağım” diye düşünüp durur. 11 Haziran'da günlüğüne “*31. odada son günüm olacağını ümit ediyorum.*” diye yazar. Hastanede geçirdiği bir ay içerisinde Georgi İvanov'un (1894-1958) şiirlerini temize geçer ve A. N. Ostrovski'nin oyunundaki Rusça deyimlerden alıntılar yapar. 2 Temmuz'da ünlü Sovyet

³⁵ İçlerinde yazarın oğlunun ve eşinin de bulunduğu, yazarın yakın çevresindekiler, eğer Fransa'ya gitmesine müsaade edilseydi, Venedikt Yerofeyev'in bugün belki de hayatta olabileceğine inanmaktadır.

³⁶ Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Vagirus, Moskva, 2004, s.554.

³⁷ Venedikt Yerofeyev, Moy Oçen Jiznenniy put, Vagirus, Moskva, 2008, s.511.

besteci, müzisyen Dmitriy Şostakoviç'in şarkı listesini çıkarır ve alması gereken plakların adlarını not eder.

Hastaneden taburcu olduktan sonra Venedikt'in sınıf arkadaşı Vladislav Yepişin (Slava Lyön) onu "Yazarlar Şehri" olarak bilinen Peredelkino kasabasına götürür. Burada Yerofeyev, 20.yy'in ikinci yarısının önemli şairlerinden olan Bella Ahmadulina ile tanışacaktır. Bu tanışma öncesi Venedikt öyle heyecanlıdır ki, o gece gözüne uyku girmez. Ertesi gün beklenen buluşma gerçekleşir ve aynı günün akşamı Venedikt, Bella'dan ilham alarak el yazmaları kayıp olan **Dmitri Şostakoviç** adlı eserini yeniden yazmaya çalışır.

Venedikt ve Bella kısa zamanda yakın arkadaş olurlar. Sık sık telefonlaşırlar. Bella, yazarın sağlık durumuyla da yakından ilgilenir. 17 Temmuz'da Bella, tiyatro sanatçısı Boris Messerrer ile birlikte yazarın kaldığı eve gelip hastalığıyla ilgili bilgi almak üzere onu Sovyetler Birliği Onkoloji Merkezi (БОИЦ:Всесоюзный онкологический центр)'ne götürür. 21 Temmuz'da Yerofeyev, muayene olmak üzere tekrar aynı merkeze gider. Bu dönemde Venedikt'in sağlık durumu iyi değildir.

Bütün bu olumsuzlukların yanı sıra Yerofeyev, maddi sıkıntılar da yaşamaktadır. Evinde bulunan şarap şişelerini verip yerine on tane yumurta ve içinde Rus şair Sergey Averintsev'in (1937-2004) makalelerinin bulunduğu *Ogonyok (Огонёк)* adlı dergiyi alır. Bu dönemde Venedikt ile ilgili sevindirici olarak sayılabilecek bir gelişme yaşanır: Sinema sanatçısı Aleksey Zaytsev (1939-) yazarın yanına gelerek ona Petersburg'ta ne kadar ünlü olduğundan bahseder. Maddi ve manevi açıdan üst üste sıkıntılar yaşayan Venedikt ile ilgili bu haber, bir nebze olsun onu sevindirmeye, onun moralini düzeltmeye yetecek düzeydedir.

Sağlık durumu giderek kötüleşen Yerofeyev, ilaçlar sayesinde acıya dayanabilmektedir. Eylül ayında, birkaç gün sevgilisi Yuliya'nın dairesinde kalır ve ona alkolü bırakacağına dair söz verir. Yuliya, bu duruma çok sevinir

ve bu karar için geç bile kaldığını söyler. Venedikt'in çocukluğundan itibaren kendi sağlığına dikkat etmeyip kendini mahvetmek için özel çaba harcadığını dahi düşündüğünü de dile getirir.

1987 yılına gelindiğinde, Venedikt, Yevgeniy Popov, (1946-) Viktor Yerofeyev (1947-), Lev Rubinşteyn,(1947-) Tatyana Şçedrına (1954-) gibi pek çok ünlü yazar ve şairin davetli olduğu Mimarlar Evi'ndeki (Дом архитектуры) edebiyat gecesine davet edilir. Venedikt, buradaki ortamı pek beğenmez ve ilk oturumdan sonra geceden ayrılır. Son dönemlerinde kazandığı ün ise, Venedikt'i huzursuz eder. 10 Mart'ta ablasına yazdığı mektupta *"Neredeyse hiç bir şey okumuyorum, yazmıyorum. Şatafatlı sosyete hayatından sıkıldım, hatta sabahtan beri telefonun fişi çekili (Почти ничего не читаю. Почти ничего пишу. Я устал от великосветской жизни и нынче с утра даже отключил телефон.)"*³⁸ diye yazar.

19 Nisan'da Yerofeyev'in hayatında önemli bir değişiklik olarak belirteceğimiz bir gelişme yaşanır: Venedikt Yerofeyev, yıllar sonra vaftiz olmaya karar verir. Arkadaşı Natalya Şmelkova ve yakın dostu Vladimir Muravyov, yazarı vaftiz olacağı gün Malaya Lyubyanka sokağında bulunan Kutsal Lyudovik Katolik Kilisesi'ne getirir. Peder Stanislav, yazara neden bu kadar geç vaftiz olduğunu ve dua bilip bilmediğini sorar. Venedikt, 1938 doğumlu olduğunu ve bütün duaları, hatta Latincelerini de ezbere bildiğini söyler. Vaftiz töreni esnasında Yerofeyev o kadar heyecanlıdır ki dudaklarının titrediğini bile fark etmez. Papaz Pyotr töreni gerçekleştirir ve yazar, bu kutsal anda gözyaşlarına engel olamaz.

Venedikt'in sıradan Ruslar gibi Ortodoksluk yerine Katolikliği kabul etmesinde kendi de bir Katolik olan yakın dostu Vladimir Muravoy'un etkisi büyüktür. Muravyov, ondan bir kaç yaş küçük olmasına rağmen onun hayatını etkileyen önemli ve iyi bir dost olmuştur. Bunun yanı sıra, Venedikt'in Latinceye olan hayranlığı ve her zaman içinde taşıdığı Katolik olma arzusu

³⁸ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.103.

da bu kararı vermesinde önemli bir neden oluşturmuştur. Neden bu kadar geç vaftiz olduğu sorusuna ise diğer bir yakın arkadaşı İgor Avdiyev şu şekilde cevap verir: "Bana, Roma Kralı Büyük Konstantin gibi son anında, hastalığında ve ölümü hissetmeye başladığı anlarda vaftiz olacağını söylerdi."³⁹ Yazarın arkadaşı şair Olga Sedakova, Yerofeyev'in kilise ile arasında kendine özgü bir ilişki kurduğunu, Katolik olduktan sonra bile hayatı boyunca bir kez bile ne Katolik ne de Ortodoks kilisesine gittiğini ifade eder.⁴⁰ Buna karşın Venedikt'in dini bilgisinin ve inancının çok yüksek olduğunu belirtmek gerekir. Dinler ve özellikle de Hıristiyanlık üzerine derin bilgi sahibidir. Venedikt'in İncili (Latincesi dâhil) ezbere bilmesinden dolayı, onun dini yönünden etkilendikleri için çevresindeki arkadaşlarından bazılarının papaz oldukları dahi söylenmektedir. Bunun yanı sıra, Yerofeyev, Müslümanlık ve Kuran-ı Kerim hakkında da bilgi sahibidir. Yazdığı notlardan oluşan **Not Defterleri (Записные книжки-Zapisniye knijki)** adlı eserinde Kuran-ı Kerim'den yaptığı alıntılara yer verir.⁴¹ Bu alıntılarda, Kuran-ı Kerim'de kadına bakış, İslam ahlakı ve Tanrı ile kul ilişkisi hakkında bazı önemli surelere yer verir.

Manevi açıdan böyle önemli olaylar yaşarken, diğer taraftan da Venedikt'in ünü gün geçtikçe artmaktadır. Yerofeyev'in sanatı üzerine tez çalışması yapmış olan Polonyalı ünlü edebiyat eleştirmeni Andjey Draviç (1932-1997) yazarı görmek için 24 Eylül'de Varşova'dan Moskova'ya gelir. Venedikt, onunla yakından ilgilenir. Draviç ona Polonya'da onu ne kadar çok sevdiklerinden ve Varşova Üniversitesi Tiyatrosu'nda sergilenen **Valpurgis Gecesi** adlı oyununun nasıl büyük başarı topladığından söz eder.

Venedikt, Rus şair Leonid Gubanov (1946-1983) anısına Meridian Kültür Evi'nde düzenlenen geceye katıldığında, perde arasında, şair Yevgeniy Yevtuşenko (1932-) ile tanışır. Şair, ondan imza ister ve birbirlerine

³⁹ Pawel Pawlikowski, From Moscow to Pietushki, BBC, London, 1991, 18,06,2012, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

⁴⁰ Venedikt Yerofeyev, Moy oçen jiznenni put, Vagirus, Moskva, 2008, s.594.

⁴¹ Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, 1964 goda, Zaharov, Moskva, 2005, s.189-195.

telefon numaralarını verirler. Ertesi gün şair Yevtuşenko, Yerofeyev'i arar, ancak görüşme, "şairin onunla birlikte görüntülenme korkusu" yüzünden gerçekleşmez. Daha sonra ise Venedikt, "Noviye Vremeni (Новые времена)" adlı kafede Rus şair İosif Brodski (1940-1996) anısına düzenlenen geceye katılır. Ancak Venedikt biraz keyifsizdir. Çünkü geç gelen ve istenmeyen bu muazzam üne alışık değildir. Gecenin sonunda yazar eve döndüğünde ziyaretine eski arkadaşı Vadim Tihonov gelir. Vadim, ona orman bekçiliği yapmasını önerir. Hatta eşini ve Natalya'yı da yanına alarak bir köy evine taşınıp, 200 ruble'ye yakın bir maaş alacağından söz eder. Yazar, bu teklifi oldukça gülünç bulur. Ayrıca ona ilginç fikirler veren arkadaşı Tihonov'la ilgili şöyle bir görüşü de vardır: "*Biz Vadim ile hindibalı kahve gibiyiz. Ben onsuz olurum da, o bensiz olamaz. (Мы с Вадей, как кофе с цикорием. Я и без него могу, а он без меня-нет.)*"⁴² Nitekim Vadim de yazarın bu sözlerini doğrulamaktadır. Yazar ve gazeteci Olga Kuçkina'nın (1936-) **Ç Zamanı Elli ve Bir Röportaj (Время "Ч" пятьдесят и один интервью)** adlı kitabında verdiği röportajda Vadim: "*Ben Yerofeyev'in yansımasıym (Я отблеск Ерофеева)*" diye bahseder.⁴³

Yazar hakkında ilk defa bilgi veren ve 1988 yılı başında Londra'da, Alman edebiyatçı Wolfgang Kazak tarafından hazırlanmış olan "*1917'den İtibaren Rus Edebiyatı'nın Ansiklopedik Sözlüğü (Энциклопедический словарь русской литературы 1917 года)*"⁴⁴ yayımlanır. Ancak bu sözlükte yazar hakkında çok sayıda eksik ve yanlış bilgiler bulunmaktadır. Aynı yıl Puşkin Tiyatrosu'ndan Venedikt'e **Valpurgis Gecesi** oyununu sergilemek için üç bin ruble para teklif edilir. Ancak kulağa hoş gelen bu teklifin arka planında başka şartlar da bulunmaktadır: Eserdeki Musevi öğelerin kaldırılması, Gureviç soyadının Rusça'ya dönüştürülmesi ve

⁴² Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, kniga vtoroya, Zaharov, Moskva, 2007, s.414.

⁴³ Olga Kuçkina, Vremya "Ç" pyatdesyat i odin interviyu, Vadim Tihonov, Ya otblesk Yerofeyeva, Vagirus, Moskva, 2001, s.336.

⁴⁴ 619 farklı yazarın eserlerini, biyografilerini ve sanatlarını içeren 924 sayfalık büyük edebiyat ansiklopedisidir. Erişim adresi: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/5208229/>, 16.09.2012.

küfürlerin silinmesi talep edilir. Bu teklifi Yerofeyev oldukça gülünç bulur ve reddeder.

Yerofeyev, 6 Şubat'ta **Benim Küçük Leniyana'cığım** adlı eserini tamamlar. Eser "Kontinent" dergisinin 55. sayısında yayımlanır. Yine aynı dönemde Venedikt, **Fanni Kaplan veya Muhlifler (Фанни Каплан или Диссиденты-Fanni Kaplan ili Dissidenti)**^{45*} eseri üzerinde çalışmaya başlar. Bir yandan da Vasili Grossmann'ın (1905-1964) **Yaşam ve Yazgı (Жизнь и судьба-Jizn i sudba)** adlı romanını okur. Ölüm duygusu aklına kazınmıştır. O, bu kadar karamsar bir haldeyken eşi Galina, ona yalvarırcasına: *"Bekle çocuk, ölme öyle hemen. Daha Polonya'ya gideceğiz ve Fanni Kaplan eserini tamamlayacaksın. (Ну подожди, мальчик, не умирай. Нам ещё надо съездить в Польшу и дописать Фанни Каплан.)"*⁴⁶ diye haykırır.

10 Mart'ta Yerofeyev, Amerika'da yaşayan deneme yazarı Liliya Pann'dan (1945-) bir mektup alır. Pann, Venedikt'e Newyork'ta düzenlenecek bir konferanstan söz eder. Katılımcıların pek çoğu, yazarı Rusya'nın en güçlü yeteneklerinden biri olarak kabul etmektedir. Pann, yazarı bu konferansa davet eder. Ancak Venedikt gitmek için uygun zaman bulamaz.

Edebî hayatında her şey yolunda olmasına rağmen, sağlığı için aynı durum söz konusu değildir. Sigarayı bıraktıktan sonra, 7 Mart'ta doktoru, onun içki içmesini de yasaklar. Ancak bu tedbirlere karşın Yerofeyev'in sağlık durumu kötüye gider. Kaşırka'daki Onkoloji Merkezi'ne kaldırılır. Venedikt,

* Yerofeyev'in "Fanni Kaplan veya Muhlifler(Fanni Kaplan ili dissidenti)" adlı piyesinde adı geçen Fanni Kaplan (Fanni Yefimovna Kaplan, 1890-1918) 30 Ağustos 1918'de Lenin'e suikast girişiminde bulunmuştur. 3 Eylül 1918'de mahkemeye çıkarılmadan, Moskova'nın merkezinde vurularak öldürülmüştür. Bkz: Erişim adresi: http://ru.wikipedia.org/wiki/Каплан_Фанни_Ефимовна. 06.03.2013. Fanni Kaplan ismi, aynı zamanda yazarın "Benim Küçük Leniyana'cığım" adlı eserinde de geçmektedir. Venedikt Yerofeyev, Ostavte moyu duşu v pokoye, HGS AO, Moskva, 1995, ss.258-283.

⁴⁵ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.109.

⁴⁶ A.g.e., s.109.

hastanedeki hengâmeyi görünce şaşırır ve “*Hayat için bu ne mücadele! (Какая борьба за жизнь!)*”⁴⁷ diye düşünür.

Yerofeyev’in durumunun gittikçe ağırlaşması üzerine akşamı arkadaşı İgor Avdiyev, bir papazla birlikte onu ziyarete gelir ve o gece kutsal yağ sürme töreni (елеосвящение/соборование)⁴⁸ gerçekleştirilir. Yerofeyev oldukça hüznüldür ve sürekli olarak ünlü Fin besteci Jean Sibelius’un (1865-1957) dördüncü senfonisini dinlemektedir. Daha sonra ise, Venedikt’i daha önceden tedavi gördüğü Onkoloji Merkezi’ne yatırılırlar. İkinci ameliyat öncesi ondan operasyonla ilgili karar vermesi gerektiği söylenir. Yerofeyev, bir kez daha ameliyat olmaktan korkmaktadır ve hatta bunu çevresindekiler bile fark etmiştir.

Bir taraftan sağlık sorunlarıyla mücadele ederken, edebi hayatıyla ilgili olumlu gelişmeler de yaşanmaya devam eder. Arkadaşı Slava Lyön, ona eseri Moskova-Petuşkinin Hollanda’da düzenlenen Uluslararası Tiyatro Festivali’nde birinci sıraya yerleştiği haberini verir. Venedikt’i hastanede ziyaret eden şair Tatyana Şçerbina, ona **Moskova-Petuşki**, **Vasili Rozanov** ve **Valpurgis Gecesi** adlı eserlerinin *Neva (Нева)* ve *Rodnik (Родник)* dergilerinde yayımlanma şansı olduğundan bahseder. 7 Nisan’da “*Vest (Весть)*” dergisinin yayın kurulu ve yazarları bir araya gelir ve **Moskova-Petuşki**’nin bu dergideki en iyi basımı için para ödüllü bir yarışma düzenlerler. Bir yandan da Malaya Bronnaya Tiyatrosu rejisörü, yazardan **Valpurgis Gecesi** eserini sahnelemek için izin ister.

Nisan ayında Kazak şair Bahit Kenjeyev (1950-) yazarı ziyarete gelir ve ona ithaf ettiği şiirleri okur. Yakın dostları, **Valpurgis Gecesi** eserinin Venedikt’in doğum gününde sahnelenmesini beklemektedir. Onun aklında ise bir an önce hastaneden kurtulup çocukluğunun geçtiği Hibini’ya gitmek

⁴⁷ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.114.

⁴⁸ Hastaları kutsal yağ sürerek hastalıktan ve günahlarından kurtarmak amacıyla yapılan kutsama ayini. Bkz: Yeleosvyaşçeniye, Arhimandrit Nikifor Bajanov, Bibleyskaya enstsiylopediya, Lokid press, Moskva, 2006, s.200.

vardır. Bundan dolayı eşinden, kazandığı paraların 600 rublesini oraya gitmek için ayırmasını ister.

Bu dönemde, Yerofeyev'in maddi durumu iyi değildir. Rus edebiyatçısı ve deneme yazarı Oleg Dark (1959-) yazara maddi destek sağlamak amacıyla "İki Yerofeyev" adlı bir edebiyat gecesi organize eder. İsminden de anlaşılacağı üzere bu gece, aynı soyadı taşıyan iki yazar, Viktor ve Venedikt adına düzenlenmiştir. Viktor Yerofeyev'in çıktığı bölüm oldukça sıkıcı geçer. Venedikt'in sahnesi ise aksine, oldukça eğlencelidir. Ona bazı sorular sorulur: "*En sevdiğiniz nesir yazarı? Yok. En sevdiğiniz şair? Brodski.*" Ünlü Rus şair İosif Brodski de Venedikt'e hem sevgi hem de hayranlık duymaktadır.

Sağlığından ötürü Venedikt'in psikolojik durumu da oldukça hassastır. Eşi Galina'ya sürekli "*Son kez tıraş oluyorum, son kez içiyorum.*"⁴⁹ diye karamsar bir şekilde içini döker. Doktoru, Yerofeyev'e antidepresan ilaç verir. Venedikt, doktora kendi durumunun depresyonla bir ilgisi olmadığını, sadece ölüme mahkûm olduğunu ve bu durumla kendisinin bile savaştığı gücü olmadığını söyler. Yerofeyev, hastaneden taburcu olduktan kısa bir süre sonra tekrar hastaneye kaldırılır. Mayıs ayının sonunda Venedikt, ikinci kez gırtlak ameliyatı olur. Zorlu geçen ameliyat dört saat sürer. Yerofeyev'in durumu ağırlaşır. Çünkü operasyon esnasında neşter, sinirlere denk gelir ve gırtlakta kısmi zedelenmeye yol açar. Ameliyat sonrası Venedikt, kendini oldukça kötü hisseder. Bu zor durumun farkında olan Yerofeyev'in yakın arkadaşları ve ablası onu bir an olsun yalnız bırakmaz.

Ameliyattan sonra sağlık durumunun iyiye doğru gitmesi Venedikt'i mutlu eder. Eşi, arkadaşları ve ziyaretçileri, onun yavaş yavaş yürüdüğünü, yiyip içtiğini gördükçe mutlu olurlar. Arkadaşı Slava Lyön da Venedikt'e moral vermek amacıyla bizzat kendisine ithaf ettiği şiirleri de içeren bir kitap hediye eder.

⁴⁹ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.117.

Edebi başarısı gün geçtikçe yükselmeye devam eden Yerofeyev ile ilgili bir Petersburg televizyonunda “Beşinci Tekerlek (Пятое колесо)” adlı bir belgesel yayınlanır. Petersburg basını da yazardan sıkça bahsetmeye başlar. “*Kontinent*” dergisinde yazarın **Valpurgis Gecesi** adlı eseri yayımlanır. Aynı günün akşamı ressam Aleksey Neyman, Venedikt’in portresi için çalışmaya başlar. “*Moskovskiye Novosti (Московские новости)*” gazetesinde şair Bella Ahmadulina’nın Yerofeyev’in **Moskova-Petuşki** eseri üzerine yazdığı “*Paris-Moskova-Petuşki (Париж-Москва-Петушки)*” adlı makalesi yayımlanır.

Ekim ayında “Merkez Mimarlar Evi’nde (Центральный дом архитектура)”, Venedikt’in 50.yaşı anısına bir sanat gecesi düzenlenir. Gecede yazarın **Valpurgis Gecesi** oyunu Moskova Devlet Üniversitesi Öğrenci Tiyatrosu tarafından sahnelenir, yazarın arkadaşları olan tiyatro sanatçıları Aleksey Zaytsev ve Janna Gerasimova **Moskova-Petuşki** eserinden bazı bölümleri seslendirir. Ayrıca, Venedikt’in doğduğu gün olan 24 Ekim’de Merkez Aktörler Evi’nde (Центральный дом актёры), onun doğum günü anısına başka bir gece daha düzenlenir. Gecenin sürprizi ise Yerofeyev’in arkadaşı şair Aleksandr Veliçanski’nin (1940-1990) onun hakkında yaptığı konuşmasıdır. Veliçanski, ilginç bir karşılaştırma ortaya koyar: Bu konuşmasında “*Örneğin Anton Çehov için, Lev Tolstoy ve Vasili Rozanov zamanında yaşamış yetenekli bir dramaturg vardı diye bahsedilebilir. Ancak öyle bir gün gelecek ki, o dönemde yaşamış yetenekli yazarlar hiç bir zaman Yerofeyev zamanında yaşadık demeyecekler. Çünkü o yazarları yaşadıkları dönemlerdeki diğer yazarlarla karşılaştıracaklar. Yerofeyev zamanında ise onun zamanında yaşayan herkes, yani tüm ülke yaşadı.*”⁵⁰ Veliçanski, yazarın **Moskova-Petuşki** eserinde geçen ifadelere göndermeler yaparak sözlerine şöyle devam eder: “*Yarınlarımız, dünden ve bugünden daha aydınlık olacaktır. Kim yarınlarımızın geçmişimizden daha kötü olmayacağından emin olabilir? Peki, öyle olduğunu kabul edelim. Ancak herkesin bildiği gibi, Venedikt Yerofeyev’in eserlerinde yaseminler açmaz, bu*

⁵⁰ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.119.

*yıl dönümünü bu görkemli tarihle ve herkesin aksine onun kutsal ve aydın olmasıyla, bizim edebiyatımızı ise Yerofeyev fenomeninin, sürekli devam eden yarından sonralara bile henüz dönmemiş olmasıyla kutlayalım.*⁵¹ diyerek Venedikt'in aslında ne kadar büyük bir yazar olduğuna vurgu yapar.

1988 yılının Aralık ayında Yerofeyev, bir kez daha sağlık sorunlarından dolayı Onkoloji Merkezi'ne yatırılır. 8 Aralık'ta ablası Tamara Guşçına'ya yazdığı mektupta, yirmi birinci kattaki odada kaldığını, odanın oldukça ferah olduğunu, hatta odada çalışma masasının bile bulunduğunu yazar. Ziyaret edilmeyi bazen sevdiğini, ancak her gün ziyaretine gelen misafirlerden artık bıktığını belirtirken, *“herkes benden yazmamı bekliyor, ama bana bunun için yarım saatten fazla zaman vermiyorlar.”*⁵² diye serzenişte bulunur.

Bu dönemlerde yazara olan ilgi giderek artar. Gerek Rusya içinde, gerekse de ülke dışında eserlerinin yayımlanması ve sahnelenmesi için pek çok teklif alır. Bunlardan en ilginç olanlarından biri de gecenin bir yarısı New York'tan gelen bir telefondur. Venedikt, Yale Üniversitesine* davet edilir. Gidiş-dönüş bileti, Vermont şehrinde göle kıyısı olan bir villa (sürekli olarak kalabileceği) ve günlük 25 dolar para vereceklerini söylerler. Bu teklifi yazar cazip bulur. Ancak sağlığı buna el vermez.⁵³

Yine aynı ayda **Moskova-Petuşki** eseri Sovyetler Birliği'nde ilk kez sansürlü olarak yayımlanır. 1989 yılının Ocak ayında *“Dialog”* dergisinde **Valpurgis Gecesi** oyunu yayımlanırken *“Komsomolskaya Pravda”* adlı gazetede ise şair ve gazeteci Olga Kuçkina'nın Venedikt'e ithaf ettiği *“Nükteci Adamı Sevmek (Любить пересмешника)”* adlı kısa yazısı yayımlanır. Bu sırada Venedikt, *Kontinent* dergisinde yayımlanacak olan *“İnsan Her An Deli*

⁵¹Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.120.

⁵²A.g.e., s.121.

* Amerika'da bulunan Yale Üniversitesi'nde Venedikt Yerofeyev hakkında çok sayıda çalışma ve tez yapılmıştır.

⁵³Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.121.

Olabilir. (Сумашедшим может быть любое время)” adlı röportajın metni üzerine çalışmaya devam eder.

Şubat ayında Gorki Edebiyat Enstitüsü’nde Venedikt Yerofeyev adına bir sanat gecesi düzenlenir. Bu gecede yazara çok sayıda soru yöneltilir. Sorulan son soru “Lenin” hakkındadır. Yazar bu soruya “*O kel pisiği mozoleden atmanın zamanı çoktan geldi. (Этого плешивого му**ка пора убрать из мавзолея)*”⁵⁴ diye cevap verir. Bunun üzerine tüm salon birden kahkahalara boğulur.

Mart ayında ise Moskova Devlet Üniversitesi Öğrenci Tiyatrosu’nda Yerofeyev gecesi düzenlenir. Geceye yazarın yakın arkadaşları, onu seven şairler ve genç öğrenciler katılır. **Valpurgis Gecesi** eserinin ilk perdesi sergilenir. Genç şairler, üzerlerinde “*Нерпимиз Петушки’ден Çıktık*” yazılı pankartlar kaldırırlar. 11 Mart’ta *Uçitelskaya Gazeta (Учительская газета)*’da yazarla gerçekleştirilen “*Özgürlük Bana Düzyazıyı Dikte Ettiriyor. (Мне прозу диктует свобода)*” adlı röportaj, ertesi gün de *Noviy mir (Новый мир)* adlı derginin beşinci sayısında Rus eleştirmen ve filolog Andrey Zorin’in (1956-) **Moskova-Petuşki** eseri üzerine yazdığı “*Uzak Yolların Banlıyo Treni (Пригородный поезд дальнего следования)*” adlı makalesi yayımlanır. Yazar, bu makaleyi daha sonra okuduğunda ise beğenecektir.

22 Mart 1989’da İsviçre’nin Lozan şehrinde ise Svetlana Gayser Şnitman tarafından Yerofeyev hakkında yazılmış “*Venedikt Yerofeyev Moskova-Petuşki*” veya “*Gerisi Sessizlik (Москва-Пемушку или The rest is silence)*” adlı tezin savunması yapılır. Tez, İsviçre’nin Bern şehrinde, Peter Lang yayınevi tarafından Rusça olarak yayımlanır.⁵⁵

Valpurgis Gecesi oyunu da Malaya Bronnaya’daki tiyatrodaki sahnelenir. Yerofeyev, oyununu seyretmek için yattığı hastaneden ayrılır ve ertesi gün erken bir saatte hastaneye tekrar geri döner. “*İyi Akşamlar*

⁵⁴ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.124.

⁵⁵ A.g.e, s.125.

Moskova (Добрый вечер Москва-Dobryy večer Moskva)” programında ise Venedikt’in **Valpurgis Gecesi** piyesi hakkında olumlu yorumlar yapılır.

1989 Mart’ının sonlarında Yerofeyev, **Moskova-Petuşki** eserini çeviren Macar çevirmen Eljbeta Vari’ye* mektup gönderir. İlk olarak poema’nın adının çevrilmesi hususundaki hassasiyetini dile getirir. Venedikt, kendi eserlerini çeviren tercümanların yanlışlıklarından ötürü oldukça şikâyetçi olduğunu sık sık dile getirir. Eserin A. N. Radişçev’in “Petersburg’tan Moskova’ya Yolculuk” eseriyle hiçbir benzerliği ya da çağrışımı olmadığını altını çizer. Bunun dışında, bu araştırmacının eser içinde merak ettiği kapalı anlatımları, alıntıları ve göndermeleri tek tek açıklar.

Aynı yılın Nisan ayında “*Teatr (Teamp)*” adlı dergide yazarın **Valpurgis Gecesi** oyunu, “*Soglasie (Согласие)*” adlı Vilnius gazetesinde ise **Benim Küçük Leniyana’cığım** adlı eserinden bölümler yayımlanır.

Polonyalı yönetmen Pawel Pawlikowski, kanal ekibiyle birlikte Venedikt’in hayatı ve **Moskova-Petuşki** adlı eseri üzerine oluşturacağı “*Moskova’dan Petuşki’ye, Venedikt Yerofeyev ile Bir Yolculuk*” adlı belgeselin Nisan ayında hastanede başlayan çekimleri Temmuz ayında yazarın evinde devam eder. Venedikt’in hayatına geç gelen şöhretin ona maddi anlamda katkıları olur. Vladimir-Suzdal Müzesi’nin genel müdürü Svetlana Melnikova (1955-) ve eleştirmen Sergey Kunyayev (1957-) Yerofeyev’lerin Abramtsevo’daki yazlığına gider ve dostane bir sohbet gerçekleştirirler. Sohbet arasında söz Venedikt’in nasıl geçindiği sorusuna gelir. Yerofeyev önceden emekli maaşının 52 ruble olduğunu, daha sonra yarısının kesildiğini söyler. Bunun sebebi olarak da ikinci ameliyatından sonra, sol elinin hala iş görebilecek durumda olduğu kanısına varıldığından bahseder. Bu durumu da “*iki kat daha kötü oldum*” diye anlatır. Bu trajikomik durumu öğrenen Vladimir-Suzdal Müzesi’nin genel müdürü Svetlana Melnikova, 1859’da Petersburg’da kurulan Edebiyat Fonu Derneği (Литфонд) ile bağlantıya geçer ve

* Çevirmen, yazara daha önceden de mektup göndermiştir. Ancak bu mektubun tarihiyle ilgili kesin bir bilgi mevcut değildir.

Yerofeyev'e emekli maaşı olarak yüz ruble para ödenmesini sağlar. Yazar, 18 Temmuz 1989 tarihinden itibaren Litfond derneğinin bir üyesi olur.

Yıllar sonra herkesin Yerofeyev'i büyük yetenek, dev yazar olarak nitelendirdiği dönemlerde bile o, kendini yazar olarak görmez, eserlerini hiçbir yayımcıyla paylaşmaz. En önemli yazılı notlarının büyük bir kısmını çalışma masası üzerinde bile bıraktığı söylenir. Yıllar sonra artık bilinen bir yazar olarak söylediği tek şey "Litfond'un bir üyesi olmaktan gurur duyduğunu" belirtmek olur. Ancak, Sergey Kunyayev'in *"Elli yıllık ömrünüzden sonra artık fiilen edebiyatçı olarak kabul edildiniz. Yazarlar Birliği'ne katılma gibi bir durum söz konusu mu?" sorusuna net bir şekilde "Öyle bir şey olursa, direkt olarak reddederim."* cevabını verir. Bu noktada Venedikt'in yakın arkadaşı İgor Avdiyev'in farklı görüşünden bahsetmek gerekir. Avdiyev, *"Çarpıcı ve Parlak Bağlarla Örülmüş Ölüm İlanı (Некролог, сотканный из пылких и блестящих натяжек)"* adlı makalesinde, *"Dünya'da otuzdan fazla dile çevrilen Yerofeyev, Sovyet vatandaşı olmadığı gibi Sovyet yazarı da olamamış, Sovyet Yazarlar Birliği'ne de alınmamıştır."* sözleriyle bu duruma olan öfkesini dile getirmiştir.⁵⁶

Los Angeles gazetesi "Almanax Panorama"da filozof Aleksandr Zinovyev'in (1922-2006) bir röportajı yayımlanır. Bu röportajda Zinovyev, Yerofeyev'in **Moskova-Petuşki** eserinin edebiyata katkısı açısından Aleksandr Soljenitsın'ın (1918-2008) tüm eserlerinden çok daha fazla önemli olduğunu belirtmiştir.⁵⁷

24 Ekim'de Venedikt, 51. doğum gününü yakın dostları ve film ekibiyle birlikte kutlar. Günlüğüne, *"En baygın doğum günüm! İlk iki kadehi hatırlıyorum, sonrası hafif puslu, üçüncüde mutfağa düşüş. (Самый"*

⁵⁶ Venedikt Yerofeyev, *Ostavte moyu duşu v pokoye*, İzdatelstvo AO "HGS", Moskva, 1995, s.407.

⁵⁷ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.130.

*беспмятный из всех моих дней рожд. Помню только первые две рюмахи далее мгла, кроме третьего падения в кухне)*⁵⁸ diye yazar.

Yerofeyev, 1989 yılının sonbahar aylarını Abramtsevo'daki yazlıkta geçirir. Yazarın son dönemlerinde burası huzur bulduğu, çocuklar gibi eğlendiği ve kendini oldukça mutlu hissettiği bir yerdir. Venedikt'i, burada bulunduğu sürede pek çok arkadaşı ziyaret eder. Yerofeyev, bir yandan da **Fanni Kaplan veya Muhlifler** adlı piyesi üzerinde çalışmaya devam eder. "Radyo svoboda", yazarı Lenin Ödülü için aday gösterir. Venedikt, Lenin'i ciddiye almamasından ötürü bu teklifi kahkahalarla karşılar.

Kasım ayında Venedikt, Merkez Edebiyatçılar Evi'nin (Центральный дом литераторов-Tsentralniy dom literatorov) Vest adlı almanağın çıkışı için düzenlenen ödül törenine katılmak üzere Moskova'ya gider. İki gün sonra Abramtsevo'ya geri döner. Bu arada Yerofeyev'in **Moskova-Petuşki** eseri üç gösteri şeklinde tiyatrodan sahnelenir. Bunlardan biri de yazarın çok sevdiği Petuşki'de bulunan Kültür Evi'nde (Дом культуры-Dom kulturi) gerçekleşir.

Yazarın pek çok arkadaşı Abramtsevo'ya onu ziyarete gelir. Gelenler arasında Rus sanatçı Janna Gerisomova da vardır. Venedikt'in eşi Galina ve Janna arasında ilginç bir diyalog gelişir. Galina, ona Yerofeyev'i kurtaracak tek kişinin o olduğunu, yazarın tekrar yazması için onu ikna edebileceğini, hatta onunla birlikte yaşamasına müsaade edebileceğini dile getirir. Gerasimova, bu teklife fazlasıyla şaşırır, "bir bayan eşi için nasıl böyle bir şey ister" diye tepki gösterir. Bu noktada Galina, Venedikt için her şeyi yapan, onu karşılıksız seven biri olsa da, Yerofeyev'in akıllı Yuliya'dadır. Venedikt, 4 Aralık günü son kez Yuliya'yı arar. Bu tarih, yazarın tesadüfî bir seçimi değildir. Orehovo-Zuyevo'da bulunan Pedagoji Enstitüsü'ndeki ilk konuşmalarının üzerinden otuz yıl geçmiştir. Yuliya, anılarında bu son konuşmadan şöyle bahseder: *"Ahizeyi kaldırdım, alo alo diyorum, karşı taraftan takırtı sesi geliyor, Yerofeyev, sen misin diye soruyorum. Bir kez*

⁵⁸ Venedikt Yerofeyev, Ostavte moyu duşu v pokoye, İzdatelstvo AO "HGS", Moskva, 1995, s.130.

tıklatırsa, bu bizim aramızda “evet” anlamına geliyor. Sonra, o günün üzerinden otuz sene geçtiğini hatırlıyorum. Bazen susuyoruz, bazen ben ona bir şeyler soruyorum, bazen de o, ahizeyi tıklatarak bana geçmişteki güzel kareleri hatırlatıyor.”⁵⁹

1990 yılı yazarın ününün doruk noktasına ulaştığı bir yıl olmuştur. Ocak ayında “*Literaturnaya Gazeta*”da gazeteci İrina Tosunyan tarafından yapılan “*Moskova’dan Ta Petuşki’ye Kadar (Om Moskvy do samyx Pemyukov)*” adlı röportajın metni yayımlanır. Moskova’da bulunan Malaya Bronnaya’daki tiyatrodaki **Moskova-Petuşki** eseri sahnelenir. “İnterbuk Yayınevi”nde **Moskova-Petuşki** için neredeyse yarım milyona yakın bir tiraj düşünülmektedir. Erivan’da ise eser, 50.000 tirajla yayımlanacaktır. Televizyoncular ve İspanyol gazeteciler onunla röportaj için Abramtsevo’ya geleceklerdir.

Bu yıl Yerofeyev’in sağlık durumu daha da ağırlaşır. Hayatının son döneminde yazarı ziyaret etmek üzere pek çok yakını Abramtsevo’ya gelir. “Sevdiğim ilk çocuğum” dediği Vadim Tihonov, Polonya asıllı yönetmen Pawel Pawlikowski ile birlikte Venedikt’i ziyarete eder. İki gün sonra ise yazarın ablaları Tamara ve Nina da Abramtsevo’ya gelir. Onları tren garında Yerofeyev’in bizzat kendisi karşılar. Herkes onun sağlığından endişe duyarken o, “*Bugün on kilometreden fazla koştum ve hiç yorulmadım.*”⁶⁰ diyerek herkesi şaşırtır.

Yazarın yakınlarını sevindiren bu olaya rağmen, sağlık durumu olumsuz bir seyir göstermeye devam eder. 3 Mart’ta Venedikt, kendini çok kötü hisseder, sürekli ölümden bahseder. İştahı neredeyse tamamen kesilir. 15 Mart’ta günlüğüne rüyamda sürekli “Kolskiy Yarımadası’nı görüyorum.”⁶¹ diye yazar ve bunu yaklaşan ölümün bir habercisi olarak görür. 28 Mart’ta, Galina ve Natalya, Yerofeyev’i Onkoloji Merkezi’ne götürürler. Röntgen çekilir

⁵⁹ Jivaya Arktika, Hibim-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005,s.134.

⁶⁰ A.g.e., s.138.

⁶¹ A.g.e., s.142.

ve sonucunda akciğerinde iki tane tümör bulunur. 4 Nisan'da Venedikt'in durumu daha da kritik bir hâl alır. Ancak bu durumdayken bile yazar, eşinden, Kirovsk'ta bulunan ablasını orada kendini yalnız hissetmemesi ve durumuna üzülmemesi için daha sık aramasını ister. 10 Nisan'da Yerofeyev'in doktoru Mazurskiy onu hastaneye götürmek için yazarın evine gelir. Venedikt, bir kez daha hastanededir. Hiç sevmediği hastanenin yatağında yatarken eşi, noterden onun tüm yazarlık haklarının ve ücretlerinin kendisine verileceğinin yazılı olduğu bir anlaşma kağıdıyla gelir. Yerofeyev, bunu imzalamak konusunda biraz düşünür, ama sonunda imzalar. 15 Nisan'da durumu giderek ağırlaşır ve sürekli anestezi verilir. Ertesi gün ise fiziksel güçsüzlük ve depresyon yaşar. 27 Nisan'da kardeşi Boris, oğluyla birlikte yazarı ziyarete gelir. Venedikt'in durumu nispeten biraz daha iyiye gider. Ablası Tamara, durumunun en kritik olduğu zamanlarda bile hafızasını hiç kaybetmediğinin altını çizer. 1 Mayıs'ta kendini biraz daha iyi hisseder, hatta iştahı bile açılır. Ancak bu gelişmeler, ne yazık ki kısa süreli olur.

7 Mayıs günü bu sefer Vladimir Muravyov, Katolik bir papaz eşliğinde yazarın odasına gelir. Onu günahlarından arındırır, ancak baygın bir halde olduğu için komünyon⁶² tam olarak gerçekleştirilemez. Ertesi gün hastane çalışanları Venedikt'in yakınlarına onu hastaneden çıkarmalarının mümkün olup olmadığını sorar. Böyle bir soru sormalarının sebebi 9 Mayıs'ın Rus'ların zafer bayramı olmasıdır. Hastane çalışanları, o gün görevli personelin büyük kısmının yerinde olmayacağını söyler. Yerofeyev, her şeye rağmen, sevmediği yatağından başka bir yere gitmez, gidemez. 1990 yılı 10 Mayıs'ında doktorlar, ertesi gecenin son gece olabileceğini söyler. Nitekim ertesi gün, yani 11 Mayıs günü, sabah saat 7.45'te, Kaşirskiy sokağında bulunan Onkoloji Merkezi'nin 23.katındaki odasında Venedikt, ardında derin bir sessizlik, yarım kalmış eserler ve hevesler bırakarak hayata gözlerini yumar.

⁶² Efkaristya da denilen ve ekmek-şarap ayini olarak bilinen kutsal tören. Bkz: Efkaristiya, Erişim adresi: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Efkaristiya>., 12.08.2012.

16 Mayıs 1990 tarihinde ise Moskova'da bulunan Rizopolejenskaya Kilisesi'nde Venedikt'in cenaze töreni gerçekleşir. Aynı gün yazarın cenazesi Moskova'da bulunan Kuntsevskoye Mezarlığı'na defnedilir.

1.1. POSTMODERNİZM VE VENEDİKT YEROFEYEV'İN RUS EDEBİYATINDAKİ YERİ

Postmodernizm, "post (sonra-ki) ve modernizm (çağdaşlık)" kelimelerinin birleşiminden oluşmakta ve modernizm sonrası anlamını taşımaktadır. Bu terim günümüzü yansıtan bir kavram olarak bilinse de aslında terimsel olarak tarihi eskilere uzanır. İngiliz ressam John Watkins Chapman (1832-1903) 1870'li yıllarda Fransız empresyonist resminden daha modern ve avangart olduğu öne sürülen resim türünü tarif ederken "postmodern resim" diye bahsetmiştir. Terim, 1917 yılında Rudolf Pannwitz'in yazdığı **Avrupa Kültür Krizi (Die Krisis der europäischen Kultur)** adlı eserinde nihilizm ve Avrupa kültüründeki değerlerin çöküşünü tanımlamak üzere kullanılmıştır.⁶³ İspanyol dilbilimci ve yazar Federico de Onis'in (1885-1966) 1934 yılında Madrid'de basılan **Antologia de la poesia espanola e hispanoamericana** (1882-1932) adlı eserinde "postmodernismo" kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.⁶⁴ "Postmodernizmin kavram olarak kullanılışının her ne kadar 20. yüzyıl başlarına götürülebileceği söylene de bugün algıladığımız biçimi ve olgusal tarafıyla ortaya çıkışının II. Dünya Savaşı sonrası, özellikle de 1960'lı yıllar olduğu söylenebilir."⁶⁵ Önceleri modernizm çatısı altında değerlendirilen postmodernizm, kısa zamanda tüm dünyaya yayılmış ve ayrı bir akım olarak kabul edilmiştir. Bunun sebebi temel olarak, modernizmin reddettiği eski kültüre sahip çıkarken, bir yandan da ortaya

⁶³ Steven Best, Douglas Kellner, Postmodern Theory: Critical Interrogations, In search of postmodern, The Guildford Press, New York, 1991, s.5-6.

⁶⁴ Ihab Hassan, The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture, Toward a Concept of of Postmodernism, Cybereditions Corporation, Christchurch, New Zeland, 2001, s.115, (e-kitap) Erişim adresi: <http://site.ebrary.com/lib/gazi/docDetail.action?docID=5006946.>, 04.04.2013.

⁶⁵ Yrd. Doç. Dr. İsmet Emre, Postmodernizm ve Edebiyat, Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2006, s.47.

koyduğu yeni ve çok yönlü yaklaşımlarla modernizmi bir üst seviyeye taşımış olmasıdır.

Modernizm'in çöküşünün altında pek çok sebep yatmaktadır. Her şeyden önce, modernizmin öncelikli olarak savunduğu aydınlanma, daha iyiye ulaşma girişimleri başarısızlığa uğramıştır. İnsanlar, daha iyiye ulaşmanın artık bir ütopya olduğunu düşünmeye başlamışlardır. Modernlik, aynı zamanda kendi hüküm ve denetim tarzlarını meşrulaştıran bir dizi disipliner kurum, pratik ve söylem de üretmiştir.⁶⁶ Bunun sebebini, sosyolojik ve siyasi olayların yanı sıra süreçten de bağımsız olarak düşünmemek gerekir.

20.yy'ın başında tüm dünyada modernizm ile birlikte yeniden esmeye başlayan hümanizm rüzgârı, "her şey insan için" anlayışını ortaya atmıştır. Nitekim insan merkezli yaklaşımlarıyla modernizm de, temelde insanı "el üstünde" tutan bir yaklaşım sergilemeyi amaçlamıştır.

Filozof Marquis de Condorcet'in (1743-1794) düşünce tarzıyla hareket eden Aydınlanma Dönemi filozofları sanat ve bilimin sadece doğal afetlerin kontrolünü artırmakla kalmayıp aynı zamanda dünyayı ve benliği daha iyi bir şekilde algılamayı, ahlaki gelişimi, kurumların adaletini hatta insanoğlunun mutluluğunu artıracak yönünde umut beslemekteydi. 20.yy bu iyimserliği yıktı.⁶⁷

Modernizmin arka plana atıldığı, postmodernizmin ise parlamaya başladığı 20.yy'ın başlarında patlak veren I.Dünya Savaşı, Rusya'da gerçekleşen iki büyük devrim (1905/1917), daha sonrasında da postmodernizm arifesinde başlayan II. Dünya Savaşı ve soğuk savaş süresince yaşanan insan ölümleri ile birlikte hızlanan sömürge yarışı, kapitalizm ve insanı makineleştiren teknoloji insanı değersizleştirmiştir.

⁶⁶ Steven Best, Douglas Kellner, Postmodern Theory: Critical Interrogations, In search of postmodern, s.3.

⁶⁷ Jürgen Habermas, Modernism vs Postmodernism, The Project of Enlightenment, (Çev: Seyla Ben-Habib), New German Critique, №:22, 1981, s.9.

Bu tükenmişlik içinde modernizme tepki olarak ortaya çıkan Postmodernizm, sadece güncel olanı ele almadığı, eski ve yeninin bir harmanı olduğu için bir anlamda da modernizmin takipçisi rolünü üstlenmiştir. Ünlü filozof ve yazar Umberto Eco (1932-) **Gülün Adına Dair Notlar (Orj: Postille al nome della rosa)** adlı eserinde *“Postmodernizm, modernizme bir cevaptır. Geçmiş yok edemeyeceğimizden, zira onu yok etmek dilsizliğe yol açacağından onu ironik bir şekilde, kurnazca yeniden düşünmek gerektiğinden”* bahseder.⁶⁸

Siyasi ve toplumsal olaylar çerçevesinde şekillenen Postmodernizmin felsefi temelleri modern dönem filozofları tarafından atılır. Sigmund Freud (1856-1939), Friedrich Nietzsche (1844-1900), Martin Heidegger (1889-1976) ve Ludwig Wittgenstein (1889-1951) gibi ünlü filozoflar postmodernizmin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Onların modern felsefeye yönelik eleştirileri, günümüzde postmodernizmin öncüleri olarak kabul edilmiş ve “post yapısalcılık” yaklaşımı ve modernizmin kendinden başka bir şey ifade etmediğini öne süren Jan Bodriyar (1929-2007), yapısöküm (deconstruction) teorisiyle Jacques Derrida (1930-2004), “Postmodern Durum”^{*} kavramıyla Jean François Lyotard (1924-1998) ve postyapısalcılık üzerine çalışmalarda bulunan Micheal Foucault (1926-1984) gibi ünlü filozofların çalışmalarına ışık tutmuştur.

Bu ünlü filozoflardan Lyotard, Wittgenstein’in ortaya koyduğu dil oyunları kavramını geliştirmiştir. Lyotard, dil oyunlarının sonsuz ve polifonik olduğunu savunur.⁶⁹ Ayrıca anlatım özelliklerinin çeşitli olabileceğini, küçük ve ince anlatıların ve ayrıntıların, büyük anlatılardan daha önemli olduğunu öne sürer. Ona göre, büyük anlatıların sonu artık gelmiştir. Çünkü toplumlar

⁶⁸Umberto Eco, Zametki na polyah “İmeni rozi”, (Çev: Yelena Kostyukoviç), Symposium, 2007, St. Petersburg, s.77.

^{*} Bu isim, aynı zamanda filozofun 1979 yılında yayımlanan ve çok ses getiren kitabının da adıdır. Bkz: Jean Francois Lyotard, The Postmodern Condition: A Report on Knowledge(Theory and History of Literature, Volume 10), University of Minessota Press, Minessota, 1984.

⁶⁹ Niall Lucy, Postmodern Edebiyat Kuramı-Giriş (Çev: Aslıhan Aksoy), 1.baskı, ,Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003, s.94-96.

büyük anlatıları bütünüyle kavrayamaz. Ayrıca büyük anlatılar kendisi dışında belli kurallara ve sistemlere bağlı olmak zorundadır ve bu yüzden tarihsel ve siyasi kimlik taşır. Küçük anlatılar ise kendi sınırlarını kendisi belirler ve kurallarını kendi koyar. Bu anlamda da daha yerel bir konuma sahiptirler. Lyotard'a göre, küçük öyküler metnin en önemli ve can alıcı parçasıdır.

Filozof Jacques Lacan (1901-1981) Freud'un ortaya koyduğu "Psikanaliz Kuramı"nı dil alanına da uygular. Postyapısalcı görüşlerle örtüşen bu kuram aynı zamanda Derrida'nın yapısöküm teorisiyle de paralellik taşır. Lacan'a göre dildeki her sözcük eğretilmeye maruz kalır ve benzetmeler sınırsız olabilir. Bu açıdan, Lyotard'ın dil oyunlarının sonsuzluğu yönündeki görüşleriyle benzerlik gösterir; sözcüklerin ya da bütün olarak metnin asla tek bir anlamı olamaz.

Derrida'nın yapısöküm teorisi ise, postmodernizm açısından önemli bir yenilik olarak kabul edilir.⁷⁰ Yapısökümünü, kalıplaşmış ifadeleri kalıplarından sıyırıp, onlara yeni ve çeşitli anlamlar yükleme işlemi olarak tanımlayabiliriz. Bir başka deyişle, eserdeki parçalar bozuma uğratılarak eser, mevcut halinden tamamen ters bir biçim alabilir ve buna göre de yorumlanabilir. Edebi-eleştirel ve felsefi bir yaklaşım gösteren yapısöküm, edebi yorumları çeşitlendirme açısından da oldukça önemlidir.

Postmodernizm denilince öne çıkan isimlerden birisi de Baudrillard'dır. Baudrillard'ın çalışmaları, modernizmden postmodernizme geçişi yansıtır.⁷¹ Yukarıda da değindiğimiz üzere hiper gerçekçilik (hyperreality) kavramı üzerine bir teori geliştirmiştir. Hiper gerçekçilikte gerçekler yerine simülakrumlara (simulyakr)⁷² bırakır ve gerçek, sanal bir statüyle yer değiştirir. "Simülasyon" ya da "benzetim" olarak da adlandırabileceğimiz bu

⁷⁰ Allan Megill, Aşırılığın Peygamberleri, Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida, (Çev: Tuncay Birkan), Ayraç Kitapevi, 2.baskı, Ankara, 2008, s.482.

⁷¹ İ. V. Kabanova, Sovremennaya literaturnaya teoriya: Antologiya, Flinta: Nauka, Moskva, 2004, s.258

⁷² Simulyakr: Gerçeğin yansıması veya benzeri. Plato'nun "kopyanın kopyası" olarak adlandırdığı "Simulakrum" teriminden türemiştir. A.A.Gritsanov, Noveyşiy filosofskiy slovar postmodernizm, Sovremenniy literator, Minsk, 2007, s.550.

kavram, gerçeğin bir yansıması olabileceği gibi, gerçeği değiştiren ya da gizleyen veya kendi kendinin bir benzetimi de olabilir.

Ünlü edebiyatçı ve filozof Mihail Epstein'e göre de 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren, postmodernizm ile birlikte, sosyal gerçeklik, materyalizm, cinsiyet, varoluşçuluk, metinbilim gibi pek çok farklı alanda kullanılan "Hiper" kavramından artık "sözde (псевдо)" kavramına geçilmiştir.⁷³ Burada "sözde" kavramının kullanılması, ironik-eleştirel bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Postmodernizm, romantizmden realizme, varoluşçuluktan kavramcılığa kadar pek çok akımdan payını alırken realizme de gönderme yaparak kullandığı "sözde" gerçekçilik kavramı ile gerçeğin ironik bir illüzyonunu sunmaktadır.

Fransız filozof ve edebiyat teorisyeni Roland Barthes (1915-1980)'in 1967 yılında yayımlanan **Yazarın Ölümü (The Death of Author)** adlı denemesi postmodernizm açısından çığır açıcı bir diğer gelişmedir. Barthes, çalışmasında, yazar ve yazıyı aynı çizgi üzerinde duran "önce (before) ve sonra (after)" olarak ele alarak, tamamlanmış yazının artık yazardan çıkıp okur odaklı bir yola girdiğini ve her okumada yeni anlamlar doğurduğunu belirtmiş ve *"okuyucunun doğuşunun yazarın ölümüne bedel olması gerektiğini (The birth of the reader must be at the cost of the death of the Author)"* ifade etmiştir.⁷⁴

Postmodernizm kavramı muğlâk bir kavramdır.⁷⁵ Postmodernizme karmaşa hâkimdir. Mark Lipovetski'nin deyimiyle postmodernizm, "kaos'la dialog" halindedir. Postmodernizmde kaos, açıklığın (netliğin) en iyi ifadesidir.⁷⁶ Bu ifade biçiminde, tek bir olgunun, sabit bir olayın ya da düz bir gerçeğin veya bir anlatının hâkim olması söz konusu değildir. Çünkü "gerçek" boyut değiştirir, yani gerçek olarak bilinen durum, salt gerçeklikten sıyrılıp

⁷³ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, İzdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.32.

⁷⁴ Roland Barthes, The Death of the Author, Image-Music-Text, The Death of Author, (Çev: Stephan Health), Fontana Press, London, 1977, s.145-148.

⁷⁵ Madan Sarup, Post-yapısalcılık ve Postmodernizm, Modernizm ve Postmodernizm, (Çev: Baki Güçlü), Ark Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997, s.208.

⁷⁶ N. L. Leiederman-M. N.Lipovetskiy, Sovremennaya russkaya literatura 1950-1990-e godı, v dvuh tomah, 1968-1990, tom 2, Akademiya, Moskva, 2003, s.380.

gerçek üstü bir noktaya ulaşır. “Hiper gerçekçilik (Hyperreality)” olarak adlandırılan, Umberto Eco ve Jean Baudrillard tarafından ortaya konan bu durum, kitle iletişim araçları ve medyanın gerçeği çarpıttığı düşüncesi üzerine ortaya çıkar.

Yüzeysel gerçeklik ve bireysel derinliği savunan postmodernizmde yüzeysellik kelimesi basitliğe işaret etmez. Gerçeği büyük yasalarla, iddialı manifestolarla, karmaşık teorilerle göstermek yerine, gerçeğin aslında herkesin gördüğü kadar gerçek olduğunu öne sürer. Bütün bu tanımların sonucunda, postmodernizm ile birlikte salt gerçeğin ortadan kaybolarak imgeleştiğini, imgelerin gerçeğin yerini aldığını, tabuların yıkıldığını, tarihin arka planda kaldığını ve anlam çoğulluğunun ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Postmodern algı sıra dışı, çarpıcı bir bakış açısıyla dünyayı görerek onu zamandan, kalıp ve kurallardan bağımsız olarak sunar.

Edebiyat alanındaki postmodernizme bakacak olursak, postmodern edebiyat, her şeyden önce, “Dünya’yı bir metin gibi (Mir kak tekst)”⁷⁷ algılar ve onu metinlerarasılık, alıntılama ve kodlama gibi yöntemler eşliğinde farklı, çok kültürlü modeller inşa edip bunları karmaşık göstergeler düzleminde metne aktarır. Metin de kendi dünyasını inşa eder. Bu bağlamda Jacques Derrida’nın “metnin dışında bir şey yoktur” sözünü de hatırlamak gerekir. Postmodern eserler temelde karmaşa ve dil oyunları üzerine kuruludur. Anlatım özellikleri açısından oldukça zengindir. “*Anlatım biçimleri iç içedir. Biçim bağlayıcı değil, ayırıcıdır.*”⁷⁸ Bu nedenle de eser içindeki alıntılar dışında metnin özünün tam anlamıyla kavranması imkânsızdır. Genellikle otobiyografik olan yapısına rağmen postmodern edebi yapı, tek yönlü analizlerden uzak, kurallardan bağımsız ve özgürdür. Postmodern eserler, mesaj iletme kaygısı taşımaz. Ortaya koymakta direttiği bir şey yoktur, çünkü “ortada duran” bir şey bulunmamaktadır.

⁷⁷N. L. Leiederman-M. N.Lipovetskiy, Sovremennaya russkaya literatura 1950-1990-e godı, v dvuh tomah, 1968-1990, tom 2, Akademiya, Moskva, 2003, s.599.

⁷⁸ Ayla Kaşoğlu, Postmodern Edebiyatın Rusya’daki Yansımaları, Littera Edebiyat Yazıları, (Hazırlayan Cengiz Ertem), Cilt 11, Ankara, 2002, s.157.

Postmodern dünyada hiçbir şey merkezi değildir, her şey bir paradokstur.⁷⁹ Paradoksu çözmek ve eseri bütünüyle kavramak oldukça zordur. Montaj tekniğiyle metne kaynak olan cümleler ve birbirine geçmiş metinler, okuyucuya ve esere nasıl yaklaşmak gerektiği konusunda ipucu verir. Ancak bu alıntılar sayesinde esere dair net bilgilere erişilebilir. Postmodern edebiyatta dil en büyük silahtır. Postmodern dil; dilin tüm temel kurallarını hiçe sayar, onları gelişigüzel değiştirebilir. Yazar, oluşturduğu bu yeni dil üzerinde edebi oyunlarını gerçekleştirir. Okuyucuyla arasındaki sınırları da yine onun aracılığıyla ortaya koyar. Genel olarak gündelik dile yakın görünse de dil oyunları, yoğun edebi sanatlar ve zengin metin yapısı bilinçaltını hedef alır ve bu şekilde kaosu canlı tutar. İçinde çok sayıda bilinmeyen barındırdığı ve çok parçalı bir yapıya sahip olduğu için salt bir bütünlükten bahsetmek pek doğru değildir. Postmodernizm çok parçalılığı ve dağınıklığı sever, şahıs kadrosu zengin olabilir. Olay örgüsü zaman zaman başa sarıyor gibi görünse de kısır değildir. Olaylar ani gelişebilir ve genellikle belli bir mekândan bağımsızdır. Ancak ince ayrıntılarla, geriye dönüş tekniği uygulanarak konu bütünlüğü yazarın bilinci aracılığıyla ve onun müsaade ettiği ölçüde okuyucuya aktarılır. Bu bağlamda postmodern yazar, modern yazara oranla daha özgürdür.

Rus edebiyatında Postmodernizm, batının etkisiyle 1980'li yılların sonunda ortaya çıkar. Rusya'da ancak 1990'lı yıllarda postmodernizmden bahsedilmeye başlanır.⁸⁰ O dönemde komünizmin hâkim olduğu Rusya'da postmodernizm akımının batıya oranla daha geç ortaya çıkmasının sebepleri vardır. Çünkü komünizm, teoride her anlamda eşitlik demektir ve bu eşitliğin içinde farklılıklara yer yoktur. Farklı ideolojilere ise kapalıdır.⁸¹ Buna karşın postmodernizm, çok anlamlılık, anarşi ve özgürlük anlamına gelmektedir. Komünizm'in kuralları ve yarattığı baskı, netice itibarıyla bu çeşitliliğe ve

⁷⁹ Niall Lucy, Postmodern Edebiyat Kuramı-Giriş (Çev: Aslıhan Aksoy), 1.baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003, s.15.

⁸⁰ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, İzdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.55.

⁸¹ M. S. Uvarov, Russkiy kommunizm kak postmodernizm, Otçujdeniye çeloveka ve perspektive globalizatsiya mira. Sbornik statyey, 1.baskı, Petropolis, , St. Petersburg, 2001, s.276.

özgürlüğe engel oluşturmaktadır. Sosyalist Gerçeklik gölgesinde sıradan vatandaştan yazarlara kadar halkı oluşturan tüm sosyal tabaka baskı altındadır. Sanatçı ve yazarların durumu, diğer kesime göre daha zordur. Bu durum, edebiyatta da bir bölünmeye yol açar. Sovyet devrimini benimseyen ve destekleyen yazarlar rahatlıkla eserlerini paylaşabilirken, muhalif kesimin eserleri yayınlanmamakta ya da sıkı sansürlere uğramaktadır. Kanadalı akademisyen-yazar Noah Norman Shneidman da Sovyet döneminin son dönemlerinde edebiyatta iki farklı ana yönelim olduğunu, bunlardan birinin resmi Sovyet edebiyatı, diğerinin ise yeraltı, Anti-Sovyet samizdat (el yazmalarının ülke içinde basılıp dağıtılması) ve tamizdat (eserlerin başka ülkelerde basılıp dağıtılması) edebiyatı olduğunu belirtir.⁸² O dönemlerde yazılan karşıt veya farklı görüş içeren edebî eserler ancak samizdat veya tamizdat şeklinde yayılmaktadır. Joseph Stalin (1878-1953)'in ölümünün ardından başlayan Nikita Kruşçev (1894-1971) döneminde “Buzların Çözülmesi (Оттепель)” ile birlikte Rusya’da özgürlük rüzgârları esmeye başlar. 60’lı yıllardaki “Buzların Çözülmesi” dönemi, sadece ideolojik özgürlükler değil, aynı zamanda dilsel özgürlükler de sunar.⁸³ Ardından, 1985 yılından itibaren Perestroyka (Перестройка-perestroyka) dönemi ile birlikte Sovyet Rusya’sında önceleri yasak olan pek çok söylem, eser artık serbest bir hale gelir. Nitekim Yerofeyev’in eserleri de ilk kez 1988 yılında, perestroyka döneminde Rusya’da yayımlanır.⁸⁴

Postmodernizm ile birlikte sanatta da Sosyalist Gerçekçilikten Sots-Art (Соц-арт)⁸⁵’a geçilir. Postmodern bir sanat akımı olan Sots-Art akımı, Yerofeyev’in komünizm ironisi gibi, dönemin yönetimine karşı ironik bir tutum sergiler. Rus ressam Dmitri Vruble (1960-) 1988 yılında yıkılan Berlin Duvarı

⁸² Noah Norman Shneidman, Russian Literature 1995-2002, On the Threshold of the New Millenium, University of Toronto Press Incorporated, Canada, 2004, s.5.

⁸³ M. S. Uvarov, Russkiy kommunizm kak postmodernizm, Otçujdeniye çeloveka ve perspektive globalizatsiya mira. Sbornik statyey, 1.baskı, Petropolis, , St. Petersburg, 2001, s.285.

⁸⁴ Moskova-Petuşki eseri Rusya’da ilk kez 1988 yılında “Trezvost i kultura” dergisinin 12. sayısında sansürlü olarak yayımlanmıştır.

⁸⁵ Sosyalist Gerçekçiliği aşağılayan, savunucularının toplumun kritik problemlerini yansıttığı müzikal ve görsel avangart sanat akımı. Bkz: S. A. Kuznetsov, Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka, Norint, St. Petersburg, 2000, s.1243.

üzerine yaptığı Komünist Partisi Genel Sekreteri Leonid Brejnev ve Almanya Sosyalist Partisi'nin ilk sekreteri olan Erich Honecker'in öpüştüğü “*Tanrım! Benim bu ölümcül aşktan sağ kurtulmama yardım et (Господи! Помоги мне выжить среди этой смертной любви)*” yazılı resmi, Sots Art'ın ironik bir sloganı olur.⁸⁶

1991 yılında Rusya'da bir edebiyat enstitüsünde gerçekleşen “*Postmodernizm ve Biz (Постмодернизм и мы)*” adlı konferans, postmodernizmin Rusya'da tanınmasında önemli bir adım olur. Rus postmodernizmi gümüş çağa dönüş ve gerçeği mitselleştirme olarak değerlendirilir. “*Rusya'daki postmodernizm, toplumcu gerçekçilik sonrası (post-toplumcu gerçekçilik) ile Batı postmodernist sanatının farklı öğelerinin bir karışımıdır.*”⁸⁷ Rus postmodernizminde en önemli rolü mitin ölümü, ideolojileri fikir birliklerinin sona ermesi, farklı düşüncelerin ortaya çıkması, kurumlara, kurumsal değerlere karşı eleştirel yaklaşımlar, kuralları reddetme ve büyük anlatılara karşı çıkmak oynar.⁸⁸

Rus edebiyatında postmodernizm Venedikt Yerofeyev, Andrey Bitov (1937-), Saşa Sokolov (1943-) gibi yazarlar ile şair Joseph Brodski (1940-1996) döneminde adından söz ettirir. Bu isimler, Rus ve Batı dünyasında Rus postmodernizminin öncüleri, birinci dalga postmodern yazarlar olarak kabul edilir. Ancak bu isimler arasında Venedikt Yerofeyev'in ayrı bir önemi bulunmaktadır. Yerofeyev, Rus edebiyatında yeni bir döneme geçişin ilk basamağı olur. Yazarın **Moskova-Petuşki** eseri edebiyat çevrelerince Rus postmodernist edebiyatın ilk örneği, manifestosu olarak kabul edilmektedir. 1980'li yılların sonu ve özellikle 1990'ların başında “Yerofeyev Hareketi” Rus edebiyatında hüküm süren bir akım olur.⁸⁹

⁸⁶ İntervyu hudojnika Dmitriya Vrubelya, www.gazeta.ru. Erişim adresi: http://www.gazeta.ru/culture/2012/07/09/a_4675641.shtml, 08.06.2012.

⁸⁷ Ayla Kaşoğlu, Postmodern Edebiyatın Rusya'daki yansımaları, Littera Edebiyat Yazıları, (Hazırlayan Cengiz Ertem), Cilt 11, Ankara, 2002, s.156.

⁸⁸ Mihail Berg, Literaturokratiya, problema preraspredeleniya vlasti v literature, Novoe literaturnoye obozreniye, Moskva, 1997, s.270.

⁸⁹ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, İzdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.274.

Yazarın diğer eserlerinin fazla ön plana çıkmamasında ve Moskova-Petuşkinin onların arasından kolayca sıyrılmasında eserde kullanılan edebî sanatlar önemli rol oynamaktadır. Yazar, başta metinlerarasılık ve alıntılama olmak üzere dil oyunları, söylem çoğulluğu, parodi, metonimi, oksimoron ve ironi gibi postmodern edebiyatta sıkça karşılaştığımız edebî sanatları ustalıklı kullanmasından ötürü postmodern bir yazar olarak kabul edilir.

Okuyucu, Yerofeyev'i bir yazar olarak **Moskova-Petuşki** eseri ile tanır. Yazarın çok büyük başarı toplayan, Rus edebiyatının klasikleri arasına giren bu eseri gerek edebi açıdan gerekse de başlığı itibarıyla merak uyandırmayı başarır ve yazarın en önemli eseri olarak edebiyat sahnesinde en üst sırada yerini alır. Ancak, Yerofeyev tek eseri baz alınarak değerlendirilebilecek bir yazar değildir, bu, onun edebî yeteneğini bütünüyle kavramamızı güçleştirir. Nitekim Yerofeyev, tek eserlik bir yazar değildir. Hatta yakın arkadaşı Vladimir Muravyov'un ifadesiyle *"Yerofeyev, eserlerinden daha da fazlasıdır."*⁹⁰ Yazarın diğer bir yakın arkadaşı olan şair Olga Sedakova'ya göre ise *"Venya'nın kendisi, yazdıklarından daha önemlidir."*⁹¹ Bu sebeple yazarın en önemli mirası olan günlükleri ve akrabalarının, yakın çevresindeki arkadaşlarının kendisiyle ilgili paylaştığı anıları, Yerofeyev'in edebî sanatını ve söz konusu eserini kavrayabilmemiz için oldukça önemlidir.

Moskova-Petuşki, Rusya'da ve dünyaca ünlü edebiyatçıların, yazarların, müzisyenlerin, filozofların bulunduğu yüzden fazla isme göndermede bulunur. Bu göndermeler ve içinde barındığı çok sayıdaki alıntılar sayesinde eser, okuyucuya zengin bir metin sunmaktadır. Yazar, bu eserinde postmodern tarzın gerektirdiği farklı edebî stillere, tarzlara, sanatsal dönemlere bilinçli olarak yönelir.⁹² Bu karnavalsı yazım türü Yerofeyev'in kendine özgü olan edebî tarzıdır. Ancak onun yazmaya başladığı

⁹⁰ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenniy put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.585.

⁹¹ A.g.e., s.600.

⁹² Andrey Nikolayeviç Bezrukov, *Poetika intertekstualnost v tvorçestve Venedikta Yerofeyeva: Poema "Moskva-Petuşki"*, Birskiy gosudarstvenniy universitet, dissertatsiya na soiskaniye uçenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Birs, 2005, s.85.

dönemlerde henüz Rusya’da postmodernizmden söz edilmediği için yazarın zengin ve karmaşık edebî tarzının postmodernizm ile örtüşmesi sadece bir rastlantıdır.

Yazar, bu eserinde Rus edebiyatında o güne kadar eşine rastlanmamış yeni bir kahraman ortaya koyar. Yazarla aynı ismi taşıyan ve onun adeta ikizi olan “Venıçka” isimli kahraman, romantik dönem Rus yazarlarının yarattığı tipler gibi lirik olmasının yanı sıra, özgür ve sonsuz düşüncelere sahip bir birey; *“ağır kayıplar veren, İsa’nın tutkularını tekrarlayan ve aynı zamanda da bütün insanlığın acılarını yaşayan bir karakterdir”*.⁹³ Akademisyen N. V. Jivolupova, *“Anti Kahramanın İtiraflarında İsa ve Hakikat (Dostoyevski, Çehov, Nabokov, Ven. Yerofeyev) «Hristos i istina» v ispovedi antigeroya (Dostoyevski, Çehov, Nabokov, Ven. Yerofeyev) Христос и истина» в исповеди антигероя (Достоевский, Чехов, Набоков, вен. Ерофеев)”* adlı makalesinde “Yerofeyev’in Venıçka’sının, Tanrı’ya samimi bir mesafede “Sen” hitabına geçebilmiş anti kahramanlardan biri olduğunu belirtir.”⁹⁴

Ünlü Rus edebiyat bilimci Mihail Epstein’in deyimiyle **Moskova-Petuşki** eserinde yazarın bizzat kendisi olan Venıçka isimli kahraman mitin başlangıcıdır. Bu gizemli *“Venya’nın olayında mit ve gerçeklik birbirine oldukça yakındır.”*⁹⁵ Yine Epstein’e göre Yerofeyev, belki de Sovyet döneminin son edebi miti’dir.⁹⁶ Çünkü Yerofeyev, hayatı tüm detayları ile birlikte gözlemler ve gördüklerini eleştirir, Tanrı ile monologlar kurar, insan ruhunun yüceliğine değer verir, eserlerinde absürt ve sıra dışı olaylar yaratır; kullandığı dil de, dilbilgisi kurallarının dışına çıkan zengin ve gizemli bir dildir.

⁹³ Sergey Bavin, Samovozrastayuşçih logos, biografiçeskiy oçerk, Moskovskiy gosudarstvennyy universitet, Moskva, 1995, s.22-23.

⁹⁴ N. V. Jivolupova, “Hristos i istina” v ispovedi antigeroya (Dostoyevski, Çehov, Nabokov, Ven. Yerofeyev), Vestnik Nijnegorodskovo universiteta im. N. İ. Lobaçevskovo, Nijniy Novgorod, 2008, s. 283.

⁹⁵ Mark Freydkin, Kaşa iz topora, O Venedikte Yerofeyeve, Vremya, Moskva, 2009, s.294.

⁹⁶ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, posle karnavala ili obayaniye entropii Venedikt Yerofeyev, usloviya mifoslojeniya, izdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.254-255.

Bu sebeple Venedikt Yerofeyev, her açıdan da okuyucunun gözünde kısa sayılabilecek ömrü ve az sayıdaki eserleriyle bir mit olarak kalır.

Yerofeyev, Sovyet Rusya'sında kalıcı bir adresi⁹⁷, bir kimliği olmadan yaşamış, aynı zamanda da Rus edebiyatından aşina olduğumuz pek çok "ayyaş ve gereksiz tip" benzeri bir imaj çizmiştir. **Moskova-Petuşki** ile ilgili ilk tezi yazmış olan Svetlana Gayser Şnitman⁹⁸, çalışmasında "*Veniçka tipi, Rus edebiyatında Peçorin-Onegin-Oblomov-Rudin'in ardından gelen gereksiz insan tipinin devamıdır.*" diye bahseder.⁹⁹ Epstein ise bu durumu şöyle açıklamaktadır: "*19.yy Rus Edebiyatı'nda Gonçarov'un ünlü kahramanı, gereksiz insan tipi "Oblomov" edebi bir kişi, Yerofeyev (Veniçka) ise yazar olmuştur.*" Bu noktada Epstein, İvan Gonçarov'un yarattığı Oblomov tipiyle Venedikt Yerofeyev'in Veniçka isimli karakterini karşılaştırması sonucunda "*Gonçarov'un yarattığı Oblomov, sadece bir tip olarak kendini somutlaştırırken Yerofeyev'in ikizi olan Veniçka ise onu, yani Yerofeyev'i "yazar" yapmıştır*"¹⁰⁰ sözleriyle belki de Oblomov'un edebiyat sahnesinde yalnızca bir tip olarak kaldığını, Veniçka'nın ise her şeyden önce "gerçek bir insan" ve o insanı yansıtan edebî bir kahraman olarak ölümsüzleştiğini belirtmek ister. **Moskova-Petuşki**'nin de otobiyografik bir eser olduğu aşikârdır. Yazar, eserin içinde bizzat kendi ismini ve türevlerini (Veniçka, Venya, Yerofeyev vs...) tam olarak yetmiş kez kullanır.

Genel olarak yazarın her bir eseri edebiyat dünyasında farklı değerler kazanmıştır. **Moskova-Petuşki** eseri Rus postmodern edebiyatının mihenk taşlarından biri, **Kitab-ı Mukaddes** eseri Nietzsche'nin tersten okunuşu ve

⁹⁷ Kitabın arka kapağında yer alan ve yazarın günlüğünde bulunan sözlerden biri: "Benim adresim yok, sadece buluşma yerlerim var. (U menya nyet adresov, u menya tolko yavki)", Venedikt Yerofeyev, Moy oçen jiznenniy put, Vagirus, Moskva, 2008.

⁹⁸ Svetlana Gayser-Şnitman, Moskva-Petuşki ili The Rest is Silence, Bern, 1989.

⁹⁹ Sergey Bavin, Samovozrastayuşçih logos, rossiyskaya gosudarstvennaya biblioteka, Moskva, 1995, s.16.

¹⁰⁰ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, posle karnavala ili obayaniye entropii Venedikt Yerofeyev, usloviya mifoslojeniya, izdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.270.

İncilin saçma bir denemesi¹⁰¹, **Bir Psikopatın Notları** eseri yazarın hayatını anlatan postmodern bir günlük, **Moskova-Petuşki**'den sonra en çok ilgi gören **Valpurgis Gecesi** eseri ise dâhiyane yazılmış bir postmodern trajikomedî olarak değerlendirilir.

Yazarın eserlerini ele aldığımızda, **Not Defterleri** adlı derleme kitabının Venedikt'in günlük notlarından oluşması açısından özel bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir. Yazara dünya çapında ün kazandıran **Moskova-Petuşki** eserinin ham maddesi de yazarın notlarından oluşur.¹⁰² Bu notların bir kısmı kayıp da olsa, kapsam ve içerik bakımından hayatını ve edebi tarzını en iyi şekilde yansıtan “postmodern” bir eser olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yazar, edebi bir tür olarak kabul edilen “not defteri” kavramına yeni bir bakış kazandırır. Yerofeyev'in yöneldiği not şeklindeki yazım türü bilincin durumunu, akışını yansıtmaktadır.¹⁰³ **Moskova-Petuşki** eserinde yazar, sadece yaşadığı olayları veya düşüncelerini yazmaz, aynı zamanda Dmitri Merejkovskiy, Fyodor Dostoyevski, Martin Luther, Heredot gibi daha pek çok ünlü isimden alıntılar paylaşarak bu isimlere ait cümleleri kimi zaman olduğu gibi, kimi zaman da yeniden cümleye dökerek yer verir. Ayrıca yazar, adresleri, telefon numaralarını, dergi/kitap adlarını, borçlarını, haberleri hatta hava durumunu bile defterine not eder. Yerofeyev, eski başbakanlarımızdan Sayın Bülent Ecevit'i (1925-2006) görünüş itibarıyla şair-müzisyen Bulat Okudjava'ya ve *Komsomolskaya pravda* gazetesinin baş redaktörü olan Aleksey İvanoviç Adjubey'e (1924-1993) benzettiğini bile

¹⁰¹ Yerofeyev, bu eserinde Nietzsche'nin “Böyle Buyurdu Zerdüş”(Orj: Also sprach Zarathustra/Ruşçası: Tak govorit Zaratustra) eserinde ve İncil'de geçen Tanrı buyurdu şeklindeki sıkça tekrarlanan “Böyle buyurdu” kalıbına karşılık “Tak govorit Satana (Böyle buyurdu Şeytan)” cümlesini sıkça kullanarak ironik bir yaklaşım sergilemiştir. Bkz: Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Blagaya vest, Vagirus, Moskva, 2004, s.365.

¹⁰² Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, Aleksey Yablokov, Meloçi jizni Venedikta Yerofeyeva, Zaharov, Moskva, 2005, s.5.

¹⁰³ R. S. Semikina, V matriste podpolya F. Dostoyevski-Ven. Yerofeyev-V. Makarin, Monografiya, Flinta: Nauka, Moskva, 2008, s.46.

notlarına ekler.¹⁰⁴ Bu bağlamda yazarın not defterleri sıradan kimliğinin üstüne çıkararak sanatsal bir postmodern esere dönüşür.

Kitab-ı Mukaddes eseri Yerofeyev'in dini öğeleri farklı kavramlarla bir arada kullandığı bir eserdir. Yazar bu eserinde Tanrı ve şeytan ile diyaloglar kurar. Üst ve alt kavramların yer değiştirmesiyle oluşan bu eserde yazar, din ve erotizm gibi birbirine taban tabana zıt olan bu iki kavramı bir arada barındırır.

Yazarın özellikle **Kitab-ı Mukaddes** ve **Moskova-Petuşki** eserleri, Tanrı ve şeytan ile kurduğu diyalog ve monologlar üslubuna güzel bir örnek teşkil eder. Özellikle bu eserlerinde kullandığı dil, yalın, yer yer argo yüklü, zengin ve orijinal kelimelerle dolu ve kendini tam olarak açıklamayan düşüncelerden kurulu cümleler bütünüdür. Temel anlamıyla insanların dünyayı algılayışını, insanın dünyadaki yerini, varoluşu ve Tanrı'yı sorgulayan, basit anlamıyla gizem ve efsane anlamlarını taşıyan mit, burada bir kez daha kendini gösterir. Epstein'in Yerofeyev için kullandığı "*tam söylenmemiş olmak (недосказанность-nedoskazannost)*"¹⁰⁵ deyimini yazarın gizemini canlı tutarken, onun postmodern bir yazar olarak kabul edilmesini de haklı çıkarmaktadır. Tam söylenmemişlik durumu yazarın eserlerinde iki şekilde ortaya çıkar: İlk olarak, Yerofeyev'in eserlerinden **Dmitri Şostakoviç*** adlı oyununun el yazmaları kaybolmuştur. **Fanni Kaplan** adlı eseri ise tamamlanmamış, yazdıkları arasında "en saçma ve en kapsamlı" diye bahsettiği **Bir Delinin Notları** eseri ise eksik olarak yayımlanmıştır. Ayrıca, Yerofeyev'in bilinen yayımlanmış eserlerinden daha kapsamlı olduğu söylenen el yazmalarının büyük bir kısmı çalışma masası üzerinde kalmış ve

¹⁰⁴ Venedikt Yerofeyev, Zapiskiye knijki, Kniga vtoraya, Leto 1978, Zaharov, Moskva, 2007, s. 427.

¹⁰⁵ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, literatura i teoriya, posle karnavala ili obayaniye entropii Venedikt Yerofeyev, usloviya mifoslojeniya, izdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.256.

* Bu eser hakkında bazı tartışmalar vardır. Vladimir Muravyov, Yerofeyev'in böyle eser yazmadığını, söylemektedir. Slava Lyön ise eserin el yazmalarının Leonid Gubanov tarafından alındığını ve yine onun tarafından Migdal isimli bir akademisyene satıldığını öne sürmektedir. Lyön, daha sonra eserin el yazmalarını geri almış ve yayımlamıştır. Ancak bu el yazmalarının orijinalliği konusunda şüpheler mevcuttur. Bkz: Venedikt Yerofeyev, Bit russkim legkaya provinnost, Dve bolşih, çetire malenkih roman, kotoryy mny poteryali Derleyen: İrina Tosunyan, İzdatelstvo fonda russkoy poezii, St. Peterburg, 1999, s.49.

yayımlanmamıştır. İkinci olarak Yerofeyev, eserlerinde okuyucuya kendini tam anlamıyla açmamıştır.

Valpurgis Gecesi eseri ise, beş perdelik bir trajikomedidir. Yerofeyev'in deyimiyle klasisizm kuralları ile yazılmış gülünç bir eserdir.¹⁰⁶ Goethe'nin ünlü eseri **Faust** ve Mikhail Bulgakov'un **Usta ve Margarita**'sından hatırlayacağımız Valpurgis Gecesi¹⁰⁷, Yerofeyev'in kalemiyle Shakespeare oyunları kadar klasik olmasının yanı sıra, bir o kadar da yazarın edebi üslubunu açık bir şekilde yansıtan postmodern bir oyundur. Ayrıca akıl hastanesini kendine mekân seçen bir eser olması açısından da dikkat çekicidir. Eleştirmen Mihail Kopelioviç (1937-) bu oyunu "*Rusların son büyük milli şairinin en son eseri*" olduğunu dile getirir.¹⁰⁸ Vladimir Murayov ise bu eserin iki ana karakteri (Gureviç-Prohorov) olduğunu, ancak ikisinin de Venedikt'in kendisi olduğunu belirterek yazarın diğer eserlerinde de açıkça fark edilen otobiyografik yapının altını çizer.¹⁰⁹

Fanni Kaplan veya Muhalifler adlı eserinde ise yazar Lenin'in konuşmalarından, kitaplarından alıntılar paylaşarak bunları eleştirel-ironik üslubuyla öyküler. Yazar, bu eserine 1917 yılında Lenin'e suikast düzenleyen Fanni Kaplan'ı konu(-k) eder. Bu olay, Rus tarihinde ince bir noktadır. Şaşıla Rus devrim tarihinde arka planda kalmış, hatta kara listede olan bu olaya Yerofeyev, ironik bir şekilde yer verir. Bu noktada yazarın Sovyet karşıtlığını (Антисоветчик) hatırlamak gerekir. Yerofeyev muhalif olduğunu gizlemez ve muhalifliğinden günlüğünde şöyle bahseder: "*Benim organizmam alkolden zehirlenmiş. Ben tepeden tırnağa muhalifim. (Мой организм отравлен алкоголем. Я диссидент от мозга до костей)*"¹¹⁰ Ancak, karşıtlığının *

¹⁰⁶ Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, İrina Tosunyan, Ot moskvi do samih petuşkov, Vagirus, Moskva, 2004, s.468.

¹⁰⁷ Valpurgiyeva noç: Alman halk inancına göre 30 Nisan'ı 1 Mayıs'a bağlayan gece Brokken dağına ulaşılmaz zirvesinde kendi hükümdar şeytanları etrafında toplanan cadıların her yıl kutladığı bayramdır. Enstiklopedičeskiy slovar, Brokgauza i Yefrona, tom 5, St. Peterburg, 1891, s. 461.

¹⁰⁸ Mihail Kopelioviç, Literatura i kino. Klassika i sovremennost, vtoraya kniga kritičeskih statey, Jerusalem, 2006, s.258.

¹⁰⁹ Venedikt Yerofeyev, Sobraniye soçineniy v dvuh tomah, tom 1, Vagirus, Moskva, 2007, s.7.

¹¹⁰ Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, Kniga vtoraya, Zaharov, Moskva, 2007, s.395.

politik bir yanı olmadığı ve karşıt tutumunun eserlerinin çıkış noktası olmadığı gerçeğini göz önüne aldığımızda, sözü geçen “Lenin’e yapılan suikast girişimini parodileştiren” **Fanni Kaplan** adlı eserin postmodern öğelerle birleşerek siyasi çağrışımından nasıl sıyrılıp sanatsal bir esere, bir trajikomediye dönüştüğünü daha iyi anlayabiliriz.

Yerofeyev’in eserlerinde dini öğeler oldukça ön plandadır. Dini alıntılar, Tanrı’ya yaklaşmayı, ona sığınmayı sembolize eder. Yerofeyev, Hıristiyanlığa ait öğeleri kendi görüşleriyle öyle usta bir şekilde harmanlar ki absürtlük ve dini öğeler mükemmel bir uyum içinde aktarılır. Ancak, bu öğelere çoğunlukla parodik (*Parodia sacra*) bir şekilde yer verilir. Yazarın parodik yaklaşımı, içinde derin bir trajedi barındırır. Bunun yanı sıra eserlerinde komik ve grotesk öğeler, aslında derin trajik düşüncelerin dışavurumudur. Bu durumu, yazarın hemen hemen tüm eserlerinde görmek mümkündür.

Yerofeyev, eserlerinde alt ve üst kültüre ait öğeleri ve kavramları, daha çok **Moskova-Petuşki** eserinde, ustalıkla kullanır ve onların yerlerini değiştirir. Bu kavramlar asla birbirine girmez, aksine ortak bir düşünce birliği oluşturur. Alt ve üst öğelerin neler olabileceğiyle ilgili iki uç bakış açısı getirebiliriz; nitekim iki uç da sonunda birbiriyle kesişecektir. Alt ve üst öğeleri “yer ve gök” olarak düşünelim: Alt öğeler, yer altına ait kavramlardır. Üst öğeler ise, yazarın eserlerinde sıkça göze çarpan dini öğelerin yanı sıra kullandığı üst dil, eserlerine yansıttığı engin bilgisini ve üstün edebî yeteneğini oluşturur.

Kültürel öğelerin yoğun olarak yer aldığı eserler üretmiş olan yazar, eserlerinde tabiri caizse cımbızla çekilecek detaylar da paylaşır. Ayrıca Yerofeyev, kelimelerle oynamayı, onlardan yeni şeyler türetmeyi ustalıkla başarır. 1941-1945 yıllarında gerçekleşen Büyük Anayurt Savaşı’nın bir sloganı olan “*Hiç kimse, hiçbir şey unutulmadı (Никто не забыт, ничто не*

* Yazarın gelini Galina Yerofeyeva, Sovyet iktidarının Yerofeyev’i hiçbir zaman dokunmadığını ancak hayatı boyunca onu gözlem altında tuttuğunu öne sürmektedir.

забыто)* sözünü yazar, günlüğünde “*Hiç kimse içmedi, hiçbir şey içilmedi* (Никто не запил и ничто не запило)”¹¹¹ şeklinde parodileştirerek Sovyet dönemine yönelik eleştirisini ortaya koyar.

Yazar, eğitim almış bir filolog ya da edebiyatçı değildir. Buna karşın Yerofeyev oldukça iyi bir genel kültüre sahiptir; Rus ve dünya edebiyatını, tarihi ve dini iyi bilmektedir. Bu engin bilgilerini eserlerine sıkça yansıtır. Eğitimsiz olmasına rağmen radyo dinlerken, yanlış telaffuzda bulunan bir spikeri düzeltecek kadar da ana diline hâkimdir. Yerofeyev’in kelime hazinesi oldukça geniştir. Bu noktada postmodern edebiyatta kelimelerin büyük önem taşıdığını hatırlatmak gerekir. Çünkü postmodern düşüncede kelimeler, ne kadar basit olurlarsa olsunlar, asla göründükleri gibi değildir. Yerofeyev, alt tabakaya ait, halkın anlayacağı (просторечие) bir dil kullanır. Bu dil, konuşma diline oldukça yakındır. Ayrıca yazar, eski dile ait kelimelere de zaman zaman yer verir. Bunun en güzel örneğini Epstein şu sözlerle verir: “*Bebek*” anlamını taşıyan “*mladenets (младенец)*”^{*} kelimesini Sovyet Rusya’sında Yerofeyev’den başka kimse kullanmıyordu.¹¹² Ayrıca yazar, kullandığı bu dil içerisinde kendine has kullanımlara yer vererek kelimeleri sevimli hale getirir. * (Krasnenko, holodenko... (Красненько, Холоденько...)). İncelik/hassasiyet (Деликатность-delikatnost), yazarın eserlerindeki bir diğer önemli noktadır. Bu durum sadece çizdiği olayların ya da karakterlerin inceliği değil, aynı zamanda kullandığı dilin de inceliğidir. Bu duruma **Moskova-Petuşki** eserinden örnek vermek mümkündür: Eserin otobiyografik kahramanı Veniçka, sürekli içki içmesine rağmen, vagonda seyahat ederken yolcuların yanında, herkesin gözü önünde içki içmez, oradan uzaklaşıp

* Anayurt Savaşı sonrasında, savaşa katılan ve ölenlerin anısına ithafen yazılan bu sloganı savaşın sona ermesinin 60.yıldönümünde basılan 10 rublelerin arka yüzünde ve Moskova’da Park Pobedi’da bulunan Anayurt Savaşı Müzesi’nde görmek mümkündür.

¹¹¹ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.448.

* Yerofeyev, oğlu Venedikt Venediktoviç’i de “mladenets” diye çağırılmaktadır.

¹¹² Mihail Epstein, *Postmodern v rossii, Literatura i teoriya*, İzdaniye P.Elenine, Moskva, 2000, s.264.

* Rusça’da “Umenşitelno-laskatelnyy form” olarak bilinen ve dilimizde kelimeleri sevimlileştirme amacıyla yapılan “küçültme” yazarın kendi üslubuyla Rus dilinde bilinen varyasyonlarından farklı bir biçimde yazılmaktadır.

sigara içilen tarafa geçer. Onun bu tavrı sıradan bir alkolik nezaketinden öte bir inceliklidir.

Yerofeyev, “60 Kuşağı (шестидесятник-şestidesyatnik)”¹¹³ olarak bilinen bir dönemin yazarıdır. Rus entelektüel çevrenin bir yansıması olan bu kuşağa mensup sanatçılar ve yazarlar kavramcılık, postmodernizm, avangardizm gibi akımlarla beslenerek sıra dışı duruşları ile tanınmaktadır. Bu dönemin bir yazarı olarak Yerofeyev de sıradan şeylerden sıra dışı şeyler yaratır. Bunu gerçekleştirirken yazar, günlük hayatında, sohbetlerinde de sıkça başvurduğu ve çok sevdiği “aldatma/kandırma (мистификация-мистификация)” yoluna gider. Şaka yoluyla aldatma yazarın espiritüel kişiliğinin bir parçasıdır. Yerofeyev, bu şakacı tavrını, günlüğünde çok sevdiği oğluna “*Oğlum atletini bacaklarından, klotunu kafasından çıkartıyor (Мой сын снимает майку через ноги и трусы через голову.)*”¹¹⁴ sözleriyle gösterir. Yerofeyev’in “aldatma” yönünü, hayal-gerçek paradoksu içerisinde ele alan Akademisyen Natalya Şilova, mistik ve hayalî bir noktadan hareket eden ve ruhani bir derinliğe sahip olan “vizyoner” görüş çerçevesinde inceler. Şilova’nın yaptığı bu incelemenin sonucunda yazarın vizyoner konulara büyük bir ilgisi olduğu ve Turgenyev’den bugüne uzanan bu türdeki konuları yeni dönem edebiyatında ele aldığı ortaya çıkar.¹¹⁵ Bu vizyoner görüş, Yerofeyev’in klişeleşmiş olan *Benim öteki taraflı bakış açımdan (с моеу потусторонней точки зрения)* sözü ile de benzerlik taşımaktadır. Nitekim “Potustoronniy (Потусторонный)” kelimesi “uhrevi” anlamı da taşımaktadır.¹¹⁶ “Onun öteki taraflı görüşleri vicdanın sesi dediğimiz şeye

¹¹³ Şestidesyatnik: Sovyetler Birliğinde 1960’lı yıllarda ülkenin demokratikleşmesi için harekete geçmiş aydın kesimin temsilcilerine verilen ad. S. A. Kuznetsova, Bolşoy tolkoviy slovar russkovo yazıka, Norint, St. Petersburg, 2000, s.1496.

¹¹⁴ Venedikt Yerofeyev, Zapisniye knijki, kniga vtoraya, Zaharov, Moskva, 2007, s.31.

¹¹⁵ Natalya Şilova, Vizionerskie motivi v postmodernistskoy proze 1960-1990-x godov, Ven. Erofeev, A. Bitov, T. Tolstaya, V. Pelevin, Uçebnoe posobie, Kgpu, Petrozavodsk, 2011, s.13-52.

¹¹⁶ Potustoronniy, D. N. Uşakova, Bolşoy tolkoviy slovar sovremennogo russkogo yazıka, Alta-print, Moskva, 2009, s.759.

yakındır."¹¹⁷ Yazar, kendine has bu bakış açısıyla mistik bir dünya yaratırken okuyucuları da yanıltmayı başarır.

Yerofeyev'in eserlerinde bir diğer önemli nokta yazarın özgür yanıdır. Yerofeyev, hem sıradan bir fert hem de bir yazar olarak özgürlüğünden vazgeçmez. Yakın dostu Vladimir Muravyov, bu konuyu şöyle açıklıyor: "*Belki de Venedikt, yazıda olduğu gibi hayatta da aynı şekilde özgürdü. O, diğerleri duraklarken, aşabileceği sınırı gördü.*"¹¹⁸ Yerofeyev, komünizm yıkılmadan kuralları çiğneyen ve tabuları yıkan bir yazardır.

Yerofeyev, çok sevdiği filozof ve edebiyat eleştirmeni Vasili Rozanov ve Rus edebiyatının öncülerinden olan Fyodor Dostoyevski ile de sık sık karşı karşıya getirilir. Yerofeyev, Rozanov'a olan hayranlığını "*Moskova'dan Ta Petuşki'ye kadar (От Москвы до самых Петушков-От Москвы до самых Петушков)*"¹¹⁹ adlı röportajda kendisine yöneltilen "en sevdiğiniz yazar kim?" sorusunu onun adıyla cevaplayarak verir. Ayrıca yazar Rozanov'un adını verdiği ve içinde kısmen ondan alıntılar yaptığı "Farklı Gözlerle Vasili Rozanov"¹²⁰ adlı bir deneme yazar. Dostoyevski'nin ise ilk dönem eserlerini beğendiğini, yazdığı notlarda dile getirir, hatta eserlerinde Dostoyevski'den yaptığı alıntılara yer verir. Yerofeyev'in yolu yeraltı karanlığında Dostoyevski'yle kesişir: "*Onda Dostoyevski'lik vardı. Her insanın ruhunda bir şeyleri aşabildiği bir yer altı vardır. Veniçka da, ruhunun derinliklerinden gelen karanlık güçlerle oynuyordu. (В нём было Достоевщина. У каждого человека есть подполье в душе, чтобы было преодолеть. И Веничка играл с тёмными силами, которые выходят из подполья души.)*"¹²¹ Yerofeyev, Dostoyevski'nin **Yeraltından Notlar (Записки из подполья-**

¹¹⁷ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.590.

¹¹⁸ A.g.e., s.583.

¹¹⁹ İrina Tosunyan, *intervyu, Ot Moskvi do samih Petuşkov*, Venedikt Yerofeyev, *So dna duşi*, Vagirus, Moskva, 2004, s.548.

¹²⁰ Venedikt Yerofeyev, *Ostavte moyu duşu v pokoye*, İzdatelstvo AO HGS, Moskva, 1995, s.149-165.

¹²¹ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.583.

Zapiski is podpolya) türündeki geleneğini o günlere taşıyan ve Sovyet gerçekçiliğine uyarlayabilen bir yazardır.¹²²

Postmodernizmin temelinde, yukarıda da belirttiğimiz üzere, metinlerarasılık, alıntılama, çok anlamlılık, karmaşa ve çok boyutluluk yatmaktadır. Ünlü dilbilimci Mikhail Bakhtin'in deyişiyle "karnaval"¹²³ ve polifoni (çok seslilik)" postmodernizmde daha yoğundur. Dostoyevski'nin eserlerinde rastlanan karmaşık ve çok sesli yapı Yerofeyev'in eserlerinde giderek daha da karmaşık bir hal alır. Başka bir deyişle çok sesli olan mevcut yapı, Yerofeyev'in eserinde tam bir karnavala dönüşür. Rus Edebiyat tarihinde Dostoyevski ile özdeşleştirilen Kavramcılık (Konseptualizm)¹²⁴ akımı, Yerofeyev için de Postmodern Rus edebiyatında kendinden söz ettirir. Yerofeyev edebiyatının bu karmaşık yapısını postmodern, yeni sentimentalist ve yer altı edebiyatı olarak tanımlayabiliriz:

"Sovyet edebiyatının son demlerinde Moskova-Petuşki eseriyle belki de o dönemleri hatırlatan son kültürel mirası o bırakmıştır. Kültür kahramanları tapınağına ulaşmayı başaran son ciddi yazarlardan biri de eksantrik Venedikt Yerofeyev'di, popüler kısa romanı Moskova-Petuşkide (kitabı SSCB döneminde el yazması olarak dolaşıma girmiş ve ancak 1988'de, yazar elli bir yaşında ölmeden iki yıl önce yayımlanabilmişti.), banliyo treniyle Moskova'dan hattın sonu olan Petuşki'ye kadar yolculuk eden bir alkolik ve aylak gibi özyaşamöyküsel bir imge yaratmıştı. Roman Dostoyevski ve Rozanov'u hatırlatan sayfalarla doluydu. Gerçeküstü havaya sahip bilgili ve hassas bir üslupçu olan Yerofeyev, aynı yıl ölen Sergey Dovlatov gibi, bir şişe votkanın yardımıyla varoluşçu bir filozofa dönüşen,

¹²² Vladislav Baçinin, Etot bedny, bedny Veniçka, Erişim adresi: <http://www.archipelag.ru/authors/bachinin/?library=1938>

¹²³ Karnaval, kutsalı cismani olanla, yüceyi aşağı olanla, önemliyi önemsizle, bilgeliği aptallıkla bir araya getirir, bileştirir, ilişkilendirir ve bütünleştirir. Mikhail Bahtin, Karnavaldan Romana, (Çev: Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s.239.

¹²⁴ Tümellerin ve tümellerin fonksiyonun sınıflandırılmasının olmadığı görüşü, zihnin özel kavramları tarafından belirtilmiştir. Robert Audi, Cambridge Dictionary of Philosophy, Cambridge University Press, Second edition, New York, 1999, s.169.

*Sovyet saçmalığı üzerine keskin yorumlar yapan sıradan bir adam gibi akılda kalıcı bir imge sayesinde okuru meraklandırmayı başarmıştı.*¹²⁵

Yazar, yaşadığı dönemdeki bazı yazar ve şairleri, gerekse de çağdaşlarını edebi ve felsefi açıdan etkiler. Yazarın özellikle son dönemlerinde yakın çevresinde bulunan şair Bella Ahmadulina, yazara ithafen “Venedikt Yerofeyev’e (Венедикту Ерофееву-Venediktu Yerofeyevu)” adlı bir şiir yazar. Ahmadulina, bir anısında “*Bu olağanüstü insanla arkadaşlık ettiğim için gurur duyuyor ve hatta övünüyorum.*” diye bahseder.¹²⁶ Genrih Sapgir’in ise yazara ithafen yazdığı “*Sıra (Очередь-Оçered)*”¹²⁷ adlı şiir 1999 yılında “*Novaya Yunost (Новая юность)*” dergisinin birinci sayısında yayımlanır. Amatör Rus yazarları arasında da Yerofeyev’e karşı büyük ilgi ve sevgi vardır. *Samizdat* adlı edebiyat dergisinde yazara ithafen yazılmış şiirler bulunmaktadır.¹²⁸ Bunlar arasında şair Aleksandr Sokoloff’ın (1958-) “Venedikt Yerofeyev’e Sevgilerle (Веничке Ерофееву с любовью-Veniçke Yerofeyevu s lyubovyu)” adlı şiiri yazarın **Moskova-Petuşki** eserine güzel bir gönderme olup, adeta Veniçka’nın duyguları benimsenerek yazılır. Kazak şair Bahit Kenjeyev, “*V.Yerofeyev’e (В.Ерофееву-V. Yerofeyevu)*” adlı şiirini yazara ithaf eder. Şair Mark Freydkin (1953-) ise **Baltadan Pilav (Каша из топора- Kaşa iz topara)** adlı eserinin “*Venedikt Yerofeyev Hakkında*” adlı bölümünde yazarla tanışmasını ve ona olan hayranlığını paylaşır. Freydkin, Yerofeyev’in daha çok tek bir eserin (Moskova-Petuşki) yazarı olarak bilinmesine rağmen Rus edebiyatında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu şu sözleriyle vurgular: “*Edebiyatın öyle bir noktasında gömülü kaldı ki, bizzat yazmasına artık gerek kalmamıştı.*”¹²⁹ Yerofeyev’in çağdaşları arasından öne çıkan isimlerden bir

¹²⁵ Solomon Volkov, Büyülü Koro, Lev Tolstoy’dan Aleksandr Soljenitsin’e XX. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi, Çev: Sabri Gürses, Yapı Kredi Yayınları, 1.baskı, İstanbul, 2010, s.304.

¹²⁶ Bella Ahmadullina, Mnogo sobak i sobaka, proza raznih let, Parij-Moskva-Petuşki, vspominaniya, Eksmo, Moskva, 2005, s.582.

¹²⁷ Genrih Sapgir, V naizdaniı narodam drevnosti, oçered. Erişim adresi: http://magazines.russ.ru/nov_yun/1999/1/sapgir.html. 21.10.2012.

¹²⁸ Bkz: Erişim adresi: Lib.ru: Jurnal samizdat, www.samlib.ru. 17.11.2012.

¹²⁹ Mark Freydkin, Kaşa iz topora, Vremya, Moskva, 2009, s.314-315.

diğeri de gazeteci-yazar Oleg Kudrin (1964-)'dir. Kudrin, Yerofeyev'den oldukça etkilenir. **Moskova-Petuşki** eserinden yola çıkarak **Veniçka'dan Kod (Код от Венички-Kod ot Veniçki)**¹³⁰ adlı bir roman yazar. Ünlü Rus şair Yevgeniy Yevtuşenko (1932-) da yazarla tanışmayı çok ister, hatta onun telefon numarasını alır, ancak görüşmekten çekindiği için onunla tanışamaz. Rus yazar Viktor Nekrasov (1911-1987), yazara gönderdiği mektupta ona olan hayranlığından bahseder.¹³¹ Yazarla aynı soyadı taşıyan ve yine bir postmodern yazar olan Viktor Yerofeyev (1947-) ise onun için "*Benden daha uzun, daha yakışıklı, daha düzgün, daha asil, daha tecrübeli, daha cesur, daha çok stil sahibi, daha güçlü bir ruha sahip birisiydi, şüphesiz ki benden daha yetenekliydi.*" diye bahseder.¹³²

Yerofeyev'in birçok kişiyi etkilemiş olmasına rağmen, çok fazla eser ortaya koymamış olması oldukça dikkat çekmektedir. Bu durumla alakalı olarak, Ünlü Rus yazar Anatoliy İvanov (1928-1999), Yerofeyev'in fazla eser vermemiş olmasını iki sebebe bağlamaktadır. Birincisi, yazar hiçbir zaman sipariş üzerine yazmaz ve daha çok eser vermesi yönündeki beklentileri karşılamak onun karakterine göre değildir. İkincisi ise, Yerofeyev'in, yazılarına karşı istisnai bir titizliği olmasıdır.¹³³ Arkadaşları Sokolov, Muravyov ve Leykin ile çağdaş yazarlar hakkında sohbet ederken onlara: "*Ben de dalga geçmeyi severim ancak, dudaklar titreyerek yazmak gerek, ama onlarda bu yok.*" der.¹³⁴ Belki de hastalığı ve hayatta karşılaştığı sorunlar dışında onun dudaklarını titreterek bir şeyler yazabileceği başka zamanı olmaz. Buna rağmen Yerofeyev, yazdığı her satırda samimiyetini ve benliğini hiçbir zaman sakınmaz.

¹³⁰ Oleg Kudrin, *Kod ot Veniçki*, Astrel, Olimp, Moskva, 2009, s.381.

¹³¹ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.75.

¹³² Viktor Yerofeyev, *Jurnal Ogonyok*, Erişim adresi: <http://www.ogoniok.com/archive/2001/4723/48-32-36/>, 23.11.2012.

¹³³ Anatoliy İvanov, Venedikt Yerofeyev, *Vblizi i izdaleçe*, Erişim adresi: <http://www.venedikterofeev.ru/ll-ar-autname-1000/>, 22.12.2012.

¹³⁴ Natalya Şmelkova, *Posledniye dni Venedikta Yerofeyeva*, Vagirus, Moskva, 2002, s.243.

Yazarın sınıf arkadaşı Vladislav Lyön ise, onunla ilgili bir anısında şu sözleri paylaşır: “Yerofeyev hakkında, bu gizemli varlık hakkında çok şey söyleyebilirim. Bir keresinde 1978 yılı Nisan ayında tanıştığım tiyatrocu Aleksandr Zinovyev’in Yerofeyev’e *“Venedikt Vasilyeviç, kendi tarzını, kendi yazım tarzını bulduğuna göre, daha iki, üç, dört roman daha yazmalısın.” dediğini hatırlıyorum.*”¹³⁵ Ancak Yerofeyev daha fazla yazamaz. Çünkü yazarın eksik olmayan misafirleri, dostları ve en önemlisi hastalığı onu yazmaktan alıkoyar. Özellikle hayatının son yıllarında yazarın etrafında çok sayıda insan vardır. Yerofeyev kendi başına kalamamaktan şikâyetçidir. Bu yüzden de bir şeyler yazmak için vakit bulamadığını söyler.

Görüldüğü üzere, Yerofeyev’in çok fazla eser ortaya koymamasından yakınılmasına rağmen, üretebildiği az sayıdaki çalışmalar da uzun yıllar yasaklanmıştır. Yazarın senelerce yasaklanan eserlerini ise bugün Rusya’nın neredeyse her yerinde bulmak mümkündür. Asıl mit kendini yazarın ölümünden sonra gösterir. *“Venedikt Yerofeyev merhumdur- Ancak Usta’nın öyle bir hayatı vardı ki onun sanatı, özellikle de Moskova-Petuşki eseri Sovyet iktidarı ile birlikte Titanik ve Atlantis gibi suyun altına gömülse de asla ortadan kaybolmayacaktır.”*¹³⁶ Yerofeyev için her zaman “ölmeden kısa bir süre önce yazar olarak kabul edildi” diye bahsedilir. Aslında öldükten sonra tam anlamıyla yazar olur.

Yerofeyev, son dönemlerde pek çok araştırmacının, akademisyenin ilgisini çekmekte, yazarın başta **Moskova-Petuşki** eseri olmak üzere diğer eserleri ve edebi sanatı, özellikle 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan pek çok kitapta ve üniversitelerdeki ders müfredatlarında yer almaktadır. Günümüzde onunla ilgili pek çok ülkede yapılan sayısız akademik çalışma, edebi tartışmalar ve haberler ise bunun bir kanıtıdır.¹³⁷

¹³⁵ Venedikt Yerofeyev, Bit russkim legkaya provinnoy, Dve bolşih, çetire malenkih roman, kotoriy mny poteryali Derleyen: İrina Tosunyan, İzdatelstvo fonda russkoy poezzi, St. Petersburg, 1999, s.51.

¹³⁶ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva "Moskva-Petuşki", Yevgeniy Popov, Sluçay s Venediktom, Vagirus, Moskva,2000, s.12.

¹³⁷ Rusya’da yayımlanan Novaya Gazeta, yazarın ölümünün 21. yılında “ 21 yıl önce öldü ancak ona ve eserlerine olan ilgi giderek artmaktadır. (On umer 21 goda nazad, no interes k nemu i ego tvorçestvu vse nabirayet silu)” başlığını paylaşmıştır. Bkz: <http://www.novayagazeta.ru/arts/5498.html>

İKİNCİ BÖLÜM

MOSKOVA-PETUŞKİ ESERİNDE ANLATIM SANATI

2.1.ESERİN TÜRÜ

Eserin türü, yazarın kendisinin de belirttiği üzere “poema”dır.¹³⁸ Poema, nesir şeklinde, serbest bir biçimde yazılmış, müzikal ve şiirsel tarza yakın edebi bir türdür.¹³⁹ Yazarın poema türünü tercih etmesi konuşma diline yakın ve lirik bir tarzı benimsediğini göstermektedir. Konuşma diline yakın ve melodik bir yapıya sahip olan **Moskova-Petuşki** Vladimir Vısotski'nin ve Aleksandr Galiç'in (1918-1977) şarkılarını anımsatır.¹⁴⁰ Eserin tür açısından Gogol'ün ünlü eseri **Ölü Canlar (Мёртвые души-Myortviye duşi)** ile benzerlik taşıdığı öne sürülmektedir.* Yerofeyev, çocuk yaşlardan itibaren Gogol'e ve Rus şiirine hayranlık beslemektedir. Küçük yaşlarda Mayakovski, Severyanin gibi ünlü Rus şairlerden etkilenip şiirler yazmıştır. Rus şiirine, özellikle de Gümüş Çağ şiirine hayranlığından dolayı olsa gerek, lirik, sentimental ve şiirsel bir yapıya sahip olan poemayı eserinde yazım türü olarak seçmiştir.

Eser poema olarak adlandırılmış olmasına karşın, gezi notları, ruhsal yolculuk, itiraf gibi farklı edebi türlere ait konuları da bir arada barındırır. Bu bağlamda **Moskova-Petuşki**'yi incelemiş olan pek çok araştırmacı ve akademisyen, eserde yolculuğun temel motif olmasından ötürü eserin bir gezi romanı, yazarın anılarını ve otobiyografik kesitlerini barındırması açısından

¹³⁸ İ. S. Skoropanova, Russkaya postmodernistskaya literatura, Uçebnoye posobiye, şestoye izdaniye, Flinta Nauka, Moskva, 2007, s.149.

¹³⁹ S. A. Kuznetsov, Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka, Rossiyskaya akademiya nauk institut lingvistiçeskikh issledovaniy, Norint, St. Petersburg, 2000, s.951.

¹⁴⁰ İ. S. Skoropanova, Russkaya postmodernistskaya literatura, Uçebnoye posobiye, şestoye izdaniye, Flinta Nauka, Moskva, 2007, s.146-147.

* Bu benzerliğe pek çok araştırmacı çalışmalarında yer vermiştir. Bkz: Analiz odnogo proizvedeniya Ven. Yerofeyeva “Moskva-Petuşki”, Sbornik nauçnih trudov, Tverskoy gosudarstvennoy universitet, Tver, 2001, s.25-31.

notlardan oluşan bir lirik roman, şairane bir üsluba sahip olması açısından şiir biçiminde, nesir veya mitolojik motifler taşıması açısından ise menippeya (мениппея) olduğu yönünde görüş bildirmiştir.*

Eserin anlatım özellikleri ve metinsel yapısı ile menippeya arasında bir bağlantı kurmak mümkündür. Bakhtin'in deyimiyle "menippeya", genetik olarak Sokratik diyalog özellikleri taşıyan yarı ciddi-yarı güldürü (серьёзно-смеховой) edebi bir türdür.¹⁴¹ Karnavalsı yapı bu türde daha sık rastlanan bir durumdur. Bu sebeple yazarın güldürü ve ciddiyeti harmanlayan üslubu ve eserin yapısal özellikleri poemanın lirizmini ve nesirden oluşan yapısını aşarak antik bir hiciv türü olan ve adını M.Ö 3.yy'da yaşamış Yunan filozof ve hicivci Menippus'tan* alan menippeya türüne yaklaştığını göstermektedir.

Yerofeyev'in trajikomik üslubu ve şiirsel anlatımı eserin anlatım özelliklerini ve türünü anlamamıza yardımcı olur. Yazarın yakın dostu olan Vladimir Muravyov, "Yerofeyev'in düz yazısını iyice anlamak için onu bir şiir gibi, dilindeki ve ritmindeki şiirsel uyumu hissederek okumak gerekir."¹⁴² diye bahseder. Nitekim eserin pek çok bölümünde bu şiirsel uyumu görmek mümkündür: "Her şey Puşkin ile başladı. Bize komsorg Yevtyuşkin'i gönderdiler. O her şeyi yoldu ve şiirler okudu. (Всё с Пушкина и началось. К нам прислали комсорга Евтюшкина, он всё щипался и читал стихи.)"¹⁴³

Sonuç olarak eserin tür açısından farklı edebi türlere ait özellikler taşıyan bir nesir olduğunu söyleyebiliriz. Yazar, eserinin türünü poema olarak adlandırarak eserdeki lirizme ve trajediye vurgu yapmak istemiştir. Bununla

* Svetlana Gayser Şnitmann, eserin türünü dört farklı tür şeklinde ele almıştır. Bkz: Svetlana Gayser Şnitmann, "Moskva-Petuşki" ili "The Rest is silence", Bern, 1989, ss.258-263.

¹⁴¹ Mikhail Bakhtin, Problemi poetiki Dostoyevskogo, im Werden-Werlag, Moskva-Ausburg, 2002, s.66.

* Diyogen Laertski, O jizni, uçeniyah i izreçeniyah znamenitih filosofov, İzdatelstvo msl, Moskva, 1986, ss.245-246.

¹⁴² Venedikt Yerofeyev, So dna duşi, Vagirus, Moskva, 2004, s.11.

¹⁴³ Komsomol organizasyonu başkanı. Bkz: : S. A. Kuznetsov, Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka, Norint, St. Petersburg, 2000, s.447.

¹⁴³ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s. 83.

beraber, okuyucuların eserdeki trajediyi göremediklerini ve eseri anlamadıklarını ifade etmiştir.¹⁴⁴ Yazar, Rus edebiyatında **Ölü Canlar**'dan sonra unutulmaya yüz tutmuş poema türünü **Moskova-Petuşki** eserinde yeniden canlandırıp, Aleksandr Blok'un **Bülbül Bahçesi (Соловьинный Сад-Solovinniy sad)** adlı poemasına göndermelerde bulunmuştur.* Bununla beraber Veniçka karakterini ise sözü geçen eserin lirik ve otobiyografik kahramanına benzeterek bu türü benimsediğini ortaya koymuştur.

2.2. ESERDEKİ MOTİFLER

Bu alt başlığımızda Venedikt Yerofeyev'in 1969 yılında kaleme aldığı dönemin siyasi atmosferini otobiyografik anılar eşliğinde yansıtan **Moskova-Petuşki** eserinde ön plana çıkan postmodern motifleri inceleyeceğiz.

2.2.1 Yol Motifi

Bir tema olarak yolculuk, antik çağlardan günümüze edebi eserlerde sıkça işlenen çekici bir konu olmuştur. *“Yolculuk anlatısı yüzyıllardır gelenekleşmiş, son derece eski bir türdür. En gerilere gidildiğinde, Hêredote'un **L'Histoire**'ı, Xénophon'un **L'Anabasi**'ı bu türün ilk örnekleri olarak kabul edilir”.*¹⁴⁵

Yolculuk pek çok farklı amaç için yapılabilir: Fiziki anlamda, bir yerden yere uzanan yolculuklar gezi, ziyaret, ibadet, çalışmak gibi amaçlara hizmet

¹⁴⁴ Paul Pavlikovski, From Moscow to Pietushki, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 25: 31-48, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

* Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.28.

¹⁴⁵ Kubilay Aktulum, Parçalılık Metinlerarasılık, Öteki Yayınevi, Birinci baskı, Ankara, 2009, s.153.

ederken, ruhsal anlamda kişinin kendini olgunlaştırması, hayatı, kendini ve dünyayı anlama çabasında içsel bir yolculuk şeklinde de olabilir.

Batı Edebiyatı'nda yol ve yolculuk, hem yaygın kullanılan bir tema hem de özel bir anlatı türü olma özelliği taşır. Ünlü şair ve düşünür Goethe için yolculuk bir varoluş tarzıdır.¹⁴⁶ **İtalya Seyahati (Reise nach Italien)** ve **Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları (Wilhelm Meisters Lehrjahre)** adlı eserleri şairin kendi gelişimine olanak sağlayan yolculuk teması üzerine kurulu eserleridir. Postmodern çağa geldiğimizde ise Beat kuşağı*'nın en önemli temsilcisi olan Jack Kerouac'ın **Yolda (On the Road)** adlı ünlü romanında yol maceranın kendisini oluşturur. Kerouac, eserinde yolu esnek ve sınırsız bir araç olarak kullanır.

Türk Edebiyatı'nda yol ve yolculuğa dair pek çok örneğe rastlamak mümkündür. Mevlana'nın Belh şehriden Konya'ya uzanan yolculuğu ile Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'si yolculuk konusuna dair kültleşmiş örneklerdendir. Yol metaforu Divan şiirinde ilahî anlamda kullanılmıştır. Klasik şiirimizin son büyük şairi Şeyh Galip, divanında da şiir ve edebiyat için yol benzetmesi yapmaktadır:

*"Gâlib hülâsâ râst-rev-i semt-i ma'nîyim
Râh-ı sühandâ rehber-i mazmûna uymuşum"*

"Ey Galip! Açıkça söylemek gerekirse, ben yolumu anlamlar semtine doğrulttum ve söz (şiir) yolunda mazmun rehberine uydum."¹⁴⁷

"Türk edebiyatında "yol" fiziki varlığını daha çok Tanzimat döneminden sonra duyurur. Klasik Türk şiirinde ve Halk şiirinde daha çok mecazî anlamlarıyla bir motif olarak kullanılan "yol" ve "yolculuk" kavramları mecazî

¹⁴⁶ Senail Özkan, Goethe ve Yolculuk Felsefesi, Türk Edebiyatı, Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, sayı:406, Ağustos 2007, s.32.

* 1950'li ve 60'lı yılların başında kendini özgürce ifade etmeyi savunan ve toplumsal uzlaşmayı reddeden Jack Kerouac ve Allen Ginsberg gibi yazarların öncülük ettiği hareket. Bkz: Erişim adresi: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/beat-generation>, 16.09.2013.

¹⁴⁷ Muhammet Nur Doğan, Yol ve Yolcu Metaforu Bağlamında Klasik Şiiri Anlamak, Gazi Türkiyat Dergisi, 8.sayı Bahar-2011, Ankara, s.153.

anlamda dünya hayatının kısalığını ifade eder. Türk halk edebiyatında ise yolculuk daha çok aşkta ve gurbette engel oluşu yönüyle ele alınmıştır. Artık yerleşik hayata geçen Türkler, yolun aşılamazlığından yakınmışlardır. Özellikle anonim eserlerde ve kadınların yaktıkları yol türkülerinde “yol” acıyı, hasreti, gurbeti ve geri dönmeyi anlatır.”¹⁴⁸

Akademisyen Melek Erdem, **Türkmen Türkçesinde Metaforlar** adlı çalışmasında yol sözcüğünün farklı metaforik kullanımlara sahip olduğuna dikkat çeker. Örneğin *yola düşmek* ifadesinde ve gitmek Allah’a ulaşma yolu anlamındaki hüdayolu sözcüğünde yol’un “yer kapsayıcı” bir metafor olarak kullanıldığını ifade eder.¹⁴⁹

Araştırmacı Nebahat Yusoğlu, “*Türk Romanında Yol ve Yolculuk teması*” konulu doktora çalışmasında Türk Edebiyatı’nda yer alan yolculukların hangi amaçlarla yapıldığını göstermiş ve Ahmet Midhat Efendi’den Adalet Ağaoğlu’na, Mizancı Murad’dan Reşat Nuri Güntekin’e, Halide Edip Adivar’dan Refik Halit Karay’a kadar pek çok yazarın eserlerinde yolun ve yolculuğun bir tema veya motif olarak ele alındığını ortaya koymuştur.¹⁵⁰

Yolun bir tema ya da motif olarak seçilmesinin pek çok sebebi vardır: Yol, her şeyden önce bir devinimdir ve yolda olmak ilerlemeyi gerektirir. Bu da yazarın eserine dinamizm kazandırır. Rotanın belirsiz olma durumu yazara sonsuz bir yaratıcılık bahşederken, kurgusal açıdan ise okuyucu için sürpriz gelişmeler yaratabilir.

Moskova-Petuşki'de yol, eserin tüm motiflerinin üzerine inşa edildiği ana temayı oluşturmaktadır. Yazar, eserin adından da anlaşılacağı üzere

¹⁴⁸ Nebahat Yusoğlu, *Türk Romanında Yol ve Yolculuk Teması (1870-1970)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008, ss.13-15.

¹⁴⁹ Melek Erdem, *Türkmen Türkçesinde Metaforlar*, Köksav, Ankara, 2003, ss.168, 250.

¹⁵⁰ Bkz: Nebahat Yusoğlu, *Türk Romanında Yol ve Yolculuk Teması (1870-1970)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

yolculuğunu ilk etapta belirli iki nokta üzerinde sınırlamış gibi görünebilir. Ancak Veniçka'nın yolculuğunun gizemi daha Moskova'dan Petuşki'ye gidebilmesi için binmesi gereken trenin kalktığı Kursk Garı'na uzanan yolda sağa mı yoksa sola mı gideceğini düşündüğü anda kendini gösterir. Veniçka hangi yönü seçerse seçsin “*sürekli Kursk Garı'na çıkıyorum. (Я неизменно попадаю на Курский вокзал.)*”¹⁵¹ der. Veniçka'yı Kursk Garı'ndan sonra bekleyen yol, Moskova'dan Petuşki'ye uzanan yaklaşık iki saat süren 125 km'lik bir tren yolculuğudur. Ayrıca tren yolculukları, diğer ulaşım araçlarına göre daha özgür ve daha gizemlidir. “*Rusya'da demiryolu bir ulaşım aracı değildir. Demiryolu ülkenin mistik sembollerinden biri olarak görülmektedir. Tren, Kharon**'un kayığıdır.*”¹⁵²

Demiryolu yolculuğu eserin ana hattını, başka bir deyişle dış çerçevesini oluşturmaktadır. Tren yolculuklarının yapısına baktığımızda istasyonların önemli bir yer teşkil ettiğini görmekteyiz. Nitekim eserin başlıkları da istasyon isimleriyle tasnif edilmiştir.

Klasik bir edebi sembol olarak tren, hayatı simgelemektedir.¹⁵³ Hayatın kendisinin de bir yolculuk olduğundan yola çıkarak, Veniçka'nın yolculuğunun, sadece bir yerden başka bir yere uzanan bir rota olmaktan öte bir hayattan başka bir hayata ulaşan bir yolculuk olduğunu söyleyebiliriz. Moskova'dan Petuşki'ye uzanan tren yolculuğunda yazar yolun her kilometresinde hayata, öz yaşamına, iş hayatına, arkadaşlarına, hatta Sovyet toplumuna dair pek çok şeyi, Rus ve dünya kültürüne, edebiyatına ait öğeler ve alıntılar eşliğinde paylaşır. Moskova-Petuşki arasında pek çok kez seyahat eden yazar için bu yolculuk her ne kadar sıradan ve bilinmezliğin getireceği gizemlere uzak görünse de, eserde Veniçka'yı “*sevdiğim kadına*

¹⁵¹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.4.

* Yeraltı ülkesinde ölümlere Akheron ırmağını geçiren sandalcı. Bkz: Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, 6.basım, Remzi Kitabevi, 1996, İstanbul, s.168.

¹⁵² İ. S. Skoropanova, Russkaya postmodernistskaya literatura, Uçebnoye posobiye, İnterpretitsiya Vyaçeslava Kuritsina, Flinta Nauk, šestoye izdaniye, 2007, s.152.

¹⁵³ Karen L, Ryan Hayes, Contemporary Russian Satire, A genre study, Beyond picaresque:Erofeev's Moscow-Petushki, Cambridge University Press, 1995, s.77.

diye seslendiği kadına ve biricik oğluna” götürmesiyle tek düze bir yolculuk olmaktan çıkartır, farklılaştırır. Bu bağlamda yol, lirik ve sentimental bir karakter kazanır.

Moskova-Petuşki eserinin adı ise yazarın hayatı boyunca bu iki yer arasında çokça yolculuk etmiş olmasındandır. Düzenli ve sıradan bir hayata sahip olmayan Yerofeyev, ilk kez Petuşki’de yerleşik bir hayata sahip olduğunu hisseder. Ayrıca yazarın oğlu Venedikt Venediktoviç de burada doğmuştur. Günümüzde bile yazarın oğlu eşiyle birlikte Petuşki yakınlarında oturmaktadır. Petuşki bölgesi Moskova’nın 125 km doğusunda bulunan küçük bir yerleşim birimidir. İsim itibariyle de ilginç bir yerdir. Horoz anlamına gelen “петух” kelimesinden küçültme eki alınarak oluşturulan “петушок” sözcüğüne çoğul ekinin getirilmesiyle Petuşki sözü oluşturulur. (Петух>Петушок>Петушки) Bu bağlamda bu yer, kimi çevrelerce “Rus seçmenin sesi” şeklinde yorumlanır.¹⁵⁴ Petuşki, Sovyetler döneminde halk arasında “101. Kilometre (Сто первый километр-Sto perviy kilometr)” olarak adlandırılan ve Moskova’nın 100 kilometre ve ötesinde bulunan küçük yerleşim yerlerinden biridir.

Sovyetler döneminde, yerleşik bir işe ve ikamete sahip olmayan, alkolik ve işe yaramaz olarak görülen insanlar buraya sürülür. Alkoliklerin (özellikle fakir ve işsiz insanlar) geçmişten bugüne Rus toplumu içinde azımsanmayacak derecede çok olduğu gerçeğini göz önüne alarak Moskova dışına yerleştirilmiş pek çok sayıda seçmenin olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle Rus seçmenin sesi benzetmesi çok da yakışsız durmamaktadır. Nitekim bu insanlar Sovyetler döneminde, özellikle de soğuk savaş döneminden dağılmaya kadarki süreçte çok sayıdadırlar. Petuşki’nin coğrafi ve sosyolojik konumu bir yana, bu yer yazar için macera dolu bir yolculuk ve duygusal bir varış noktasıdır. Yazar, “*kalçasına kadar uzanan örgülü saçlı kız*” diye seslendiği kadına ve o zaman üç yaşında olan oğluna kavuşmak arzusuyla Petuşki’ye doğru yola çıkar.

¹⁵⁴ Jivaya Arktika, Hibini-Moskva-Petuşki, №:1, Apatiti, 2005, s.61.

Akademisyen Mark Altshuller, Moskova'dan Petuşki'ye olan yolculuğu, Gogol'ün, Çiçikov'un aklına soktuğu, Dante'nin gerçekleştirdiği ruhun karanlıktan aydınlığa olan sembolik yolculuğu olduğunu belirtir.¹⁵⁵ Ayrıca başlangıç noktası olarak Moskova'nın simgesi olan Kremlin'in seçilmiş olması, hatta eserin "*Herkes Kremlin, Kremlin diyor. (Все говорят: Кремль, Кремль.)*"¹⁵⁶ diye başlaması yazarın Kremlin'in sembolik yapısına, devrimin gerçekleştiği günlerde meydanı dolduran Bolşeviklere ve hararetli konuşmalarıyla halkı cesaretlendirmeye çalışan dönemin yönetimine ve halkına bir göndermedir. Veniçka için ise Kremlin, Moskova'nın ilk hareket noktası olması açısından buradan uzaklaşmayı, hatta kaçıışı simgelemektedir. Bu bağlamda Kremlin, Veniçka için adeta bir cehennemdir. Varış noktası olan Petuşki ise Veniçka'nın (aynı zamanda Yerofeyev'in kendisi için de) özgürlüğe ulaşacağı, ruhunun kurtuluşa ereceği, sevdiği kadına ve oğluna kavuşacağı yer olarak somutlaşır. Veniçka'nın mutlu olacağı tek yer Petuşki'dir: "*Her ikisi de (aklım ve kalbim) bana "Git, Petuşki'ye git! Petuşki'dedir senin kurtuluşun ve mutluluğun, git! diye tutturdu. (Оба в голос мне затвердили: "Поезжай, поезжай в Петушки! В Петушках-твое спасение и радость твоя, поезжай.)"*"¹⁵⁷ Bu açıdan cehennem gibi nitelenen Kremlin'in zıttı olarak Petuşki, cenneti simgelemektedir. Petuşki'ye uzanan yol ruhun kurtuluşuna, karanlıktan, acıdan ve kaostan aydınlığa çıkan yoldur.¹⁵⁸ Petuşki'nin bir cennet olduğunu yazar, Veniçka'nın ağzından okuyucuya şu sözlerle aktarır: "*İlk günah, belki de ilk günah orada oldu ve kimseye dokunmadı. (Первородный грех-может, он и был-там никого не тяготит.)*"¹⁵⁹

¹⁵⁵ Mark Naumovich Lipovetskii, Elliot Lorenstein, From an Otherworldly Point of View, Venedikt Erofeev's Moscow to the End of the Line, M.E. Sharpe, Inc, New York, 1999, s.67.

¹⁵⁶ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, Moskva. Na puti Kurskomu vokzalu, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s. 4.

¹⁵⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s. 34.

¹⁵⁸ Kvon Çen İm, Sovremennaya russkaya postmodernistskaya proza: Venedikt Yerofeyev i Saşa Sokolov, Moskovskiy Gosudarstvenniy Universitet im. M. V. Lomonosova, Filologičeskiy fakultet, dissertatsiya na soiskaniye učenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Moskva, 1999, s. 81.

¹⁵⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.34.

Bilindiği üzere ilk günah Âdem'in yasak elmayı yemesi sonucunda "cennetten" kovulmasıdır. Böylece ilk günahın işlendiği yer de "cennet" in kendisi olmaktadır. Veniçka'nın Petuşki yolculuğu, dünyevi ve ruhani acılarla doludur. Veniçka, trenin camından karanlığa bakarken ruhunu doğayla bütünleştirir: *"Oo, bu ne karanlık böyle! Ne var bu karanlıkta, yağmur mu kar mı? Ya da ben mi gözyaşları arasından bu karanlığa bakıyorum, Tanrım! (О какая чернота! И что в этой черноте-дождь или снег? Или просто я сквозь слёзы гляжу в эту тьму? Боже.)"*¹⁶⁰

Yazarın yakın dostu, filolog Vladimir Muravyov, **Moskova-Petuşkinin** yolu bir motif olarak seçmesi ve gerçeği araması açısından ünlü Rus yazar Aleksandr Radişçev (1749-1802)'in **Petersburg'tan Moskova'ya Yolculuk** Nikolay Nekrasov (1821-1877)'un **Rusya'da Kim İyi Yaşar? (Кому на Руси жить хорошо-Кому на Руси жит хорошо)** ve Andrey Platonov'un **"Çevengur (Чевенгур-Çevengur)"** adlı eserlerinin devamı niteliğinde olduğunu belirtir.¹⁶¹

Rus yazar ve edebiyatçı Yevgeniy Jarinov (1954-) ise Radişçev örneğinde olduğu gibi, Rus edebiyatında yolculuk motifinin sürekli "Moskova-Petersburg" veya tam tersi istikamette işlendiğini, Yerofeyev'in Petuşki yolculuğunun bir ütopya ve Petuşki'nin ise toponomik (yer bilimi) olarak postmodern ironi olduğunu dile getirir.¹⁶²

Eserdeki başkarakter yolculuğunun neden tam tersi istikamette, yani "Petuşki'den Moskova'ya" doğru yapılmadığının cevabını şu sözleriyle verir: *"Bana Petuşki'de belki de işe yarayan bir şey var mı diye soracaksınız. "Olabilir", diyeceğim size ve bunu öyle haykırarak söyleyeceğim ki hem Moskova hem de Petuşki inleyecek sesimden. Moskova'da yok, Moskova'da*

¹⁶⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.112.

¹⁶¹ I. S. Skoropanova, Russkaya postmodernistskaya literatura, Karta postmodernistskogo marşrutka: "Moskva-Petuşki" Venedikta Yerofeyeva, İnterpretatsiya Vladimira Muravyova, Flinta Nauk, Moskva, 2000, s.148.

¹⁶² Yevgeniy Jarinov, İntellektualny klub, Masterskaya diologa, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>, 6.1.2013.

olamaz ama Petuşki'de olabilir. (И может ли в Петушках быть что-нибудь путное? “Может!” –говорю я вам, и так громко, что вздрагивают и Москва, и Петушки. В Москве-нет, в Москве не может быть, а в Петушках-может!)”¹⁶³

Ana motif olarak “yolculuğu” seçmesi açısından **Moskova-Petuşki** eseri, yeraltı edebiyatının ünlü isimlerinden Jack Kerouac (1922-1969)'ın **Yolda** romanına benzetilir.¹⁶⁴ Ayrıca ünlü Rus yazar Viktor Pelevin (1962-) “*İstklan-Petuşki (Истклан-Петушки)*” adlı makalesinde Veniçka'nın Petuşki yolculuğunu, Latin Amerikalı yazar Carlos Amara Castaneda (1925-1988)'nın **İkstlan'a Yolculuk (Journey to Ixtlan)** adlı eserindeki Don Genaro'nun İkstlan yolculuğuna benzeterek, her iki yolculuk arasında ortak noktalar bulunduğunu öne sürer.¹⁶⁵

Veniçka'nın yolculuğu, bedensel bir yolculuk değil, ütöfik ve ruhani bir yolculuktur. Yazar, kendisine oldukça benzeyen Veniçka'yı, Moskova'dan Petuşki'ye göndererek Rus edebiyatındaki klasik yolculuk anlayışını değiştirir. Bu bağlamda yol motifi esere, hem eserin yazıldığı dönemde sembolik bir yer olan Petuşki gibi farklı bir istikamete yönelmesiyle edebi değer, hem de eserdeki somut bir yolculuk olmaması açısından esere gizemli bir kurgu kazandırmaktadır.

2.2.2. Alkol Motifi

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar alkolün yayılmasında, günlük yaşamda yer almasında, alkolü öven mitolojik efsanelerin, şiirlerin, türkülerin ve alkol kullanan ünlülerin büyük katkıları

¹⁶³ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, Kuçino-Jeleznodorojnaya, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.42.

¹⁶⁴ Sergey Reyngold, Russkaya literatura i postmodernizm, Nesluçayniye itogi novatsii 90-x godov, esse, Znamya, №:9, Moskva, 1998. Erişim adresi: <http://magazines.russ.ru/znamia/1998/9/reing.html>, 19.04.2013.

¹⁶⁵ Viktor Pelevin, Fokus gruppa, Eksmo, Moskva, 2012, s.301-307.

olmuştur. Alkolün edebiyata girişi milattan önceki dönemlere kadar uzanır. M.Ö 2000 yıllarına dayanan eski bir Mısır şiirinde “*Herkes zil zurna sarhoş/ Kimsenin olup bitenden haberi yok/Adam kendi bildiğini okuyor keyfince.*” dizelerine yer verilmiştir. ¹⁶⁶ Edebiyat ve alkol denilince akla gelen önemli isimlerden biri de İranlı şair Ömer Hayyam (1048-1131)’dir. Hayyam’ın pek çok şiirinde şarap metaforu kullanılmıştır. Şairin **Çekmeyiz** adlı şiiri buna güzel bir örnektir:

“Çekmeyiz aşâğılık dünyanın gamını

Özleriz gül rengini şarabın canını

Şarap dünyanın kanı dünya ise kanımız

Niçin içmeyelim kanımızın kanını.”¹⁶⁷

Hayyam, kendinden sonra gelen Divan şairlerini de etkilemiştir. Fuzûlî ve Nef’î gibi bazı şairler de eserlerinde bu metaforu kullanmıştır. Türk Divan şiirinde şarap pek çok farklı anlamda yer bulur. Akademisyen Muhammet Nur Doğan, “*Divan Şiirinde Şarap Metaforları*” adlı makalesinde şarabın aşkı, sevgiliyi, Tanrı’yi, hayatı ve ölümü anlatmak için kullanılan bir araç olduğunu belirtir.¹⁶⁸ Eski Edebiyatta şarap metaforunun yoğun olarak kullanılmasına karşın 20. Yy. Türk Edebiyatında bir Türk içkisi olan *rakıdan* da söz edilir. Garip Akımının öncülerinden olan ünlü şair Orhan Veli’nin **Eskiler Alıyorum** adlı şiirindeki “*rakı şişesinde balık olsam*”, Oktay Rifat’ın **Kadeh** adlı şiirinde “*Burası Dalyan Kahvesi, (...) Tabağımnda bir bulut, kadehimde gökyüzü*” ve Cahit Sıtkı Tarancı’nın **Abbas** şiirindeki “*Haydi Abbas, vakit tamam; Akşam diyordun, işte oldu akşam, Kur bakalım çilingir soframızı, dinsicin artık bu kalp ağrısı.*” sözleri rakıya ithafen yazılmış ve zihinlere kazınmış ünlü ifadelerdir.

¹⁶⁶ Alkol Kültürü-2: İçki Kültürü ve Edebiyatta İçki, Dr. Fatih Öncü, Dr. Kültegin Ögel, Dr. Duran Çakmak, Bağımlılık Dergisi, Erişim adresi:

<http://www.bagimlilikdergisi.com/pubfiles/cilt3sayi1005.pdf>, 15.10.2013.

¹⁶⁷ Ömer Hayyam, Çekmeyiz, Erişim adresi:

http://www.antoloji.com/i/sair/pdf/8/omer_hayyam_398_40472.pdf, 20.08.2013.

¹⁶⁸ Muhammet Nur Doğan, Divan Şiirinde Şarap Metaforları, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 38, sayı 38, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2008, ss.63-98.

Dünya edebiyatında da alkol oldukça popüler bir motiftir. James Augustine Aloysius Joyce (1882 –1941), Ernest Miller Hemingway (1899–1961), Dorothy Parker (1893–1967) William Cuthbert Faulkner (1897–1962), Henry Charles Bukowski (1920–1994), William Cuthbert Faulkner (1897–1962) gibi yazarların hayatlarında alkol önemli bir yer edinmiş ve kimi zaman da eserlerine yansıtılmıştır.¹⁶⁹ Bu isimlerin yanı sıra Amerikalı ünlü yazar Jack London (1876-1916) da alkole olan düşkünlüğü ile bilinmektedir. **Bir Alkoliğin Anıları (John Barleycorn)** adlı otobiyografik eserinde yazar alkol ile olan ilişkisini anlatır.¹⁷⁰

Alkol motifi **Moskova-Petuşki** eserinde sıkça yer alan motiflerden biridir. Araştırmacı G. S. Prohorov, “*Venedikt Yerofeyev’in Moskova-Petuşki Poeması’nda İncil’in İlk Metni (Библейский прототекст в поэме Вен. Ерофеева Москва-Петушки)*”¹⁷¹ adlı makalesinde, yazarın alkol ve alkole ilgili kelimeleri 607 kez kullandığını tespit eder. Nitekim alkol, yazarın hayatında da önemli bir yer tutar. Yerofeyev’in yakın arkadaşı şair Olga Sedakova, bu konuda “*ayyaşlık onun için sıradan bir şey değil, adeta bir iş gibiydi. (не тривиальное пьянство, а какая-то служба.)*”¹⁷² diye bahseder. Eserin iki temel katmanının İncil ve alkol olması ve sözcükbilimsel açıdan alkolün daha yoğun olarak kullanılması, kimi araştırmacılar tarafından eserin “Bir Rus Alkoliğin İncili (Библия русского алкоголика)” olarak değerlendirilmesine neden olur. Ancak Yerofeyev’in **Moskova-Petuşki**’yi yazarken bir gram bile alkol almaması, eserine ve edebiyata duyduğu saygının¹⁷³ bir göstergesi olduğu gibi aynı zamanda da eserin sadece bir alkolik itirafnamesi olduğu yönündeki basit görüşleri de haksız çıkarmaktadır. Bu sebeple Yerofeyev’i (aynı zamanda Veniçka’yı da) salt bir alkolik olarak

¹⁶⁹ Bkz: Top 15 Great Alcoholic Writers, Erişim adresi: <http://listverse.com/2008/01/22/top-15-great-alcoholic-writers/>, 23.08.2013.

¹⁷⁰ Abdullah Şevki, Edebiyat ve Yorum, Havuz Yayınları, 1.basım, Ankara, 2009, s.67.

¹⁷¹ Analiz odnogo proizvedeniya Ven. Yerofeyeva “Moskva-Petuşki”, Sbornik nauçnih trudov, Tverskoy gosudarstvennoy universitet, Tver, 2001, s.8. (Bu kitap, Yerofeyev anısına düzenlenen konferansta sunulan bildirileri içeren akademik bir derlemedir.)

¹⁷² Venedikt Yerofeyev, Moy oçen jiznenny put, Vagirus, Moskva, 2008, s.591.

¹⁷³ Bu noktada çalışmamızın 1.2 numaralı başlığının 23. sayfasında değindiğimiz, yazarın “dudakları titreyerek yazmak” deyimini hatırlatmak gerekir.

görüp, eseri de sadece alkol yönüyle ele almak yanlış bir yaklaşımdır. Alkol, Rusya tarihinin her döneminde var olan bir problemdir. Yerofeyev'e "Rusya'daki alkolizm hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorduklarında; "Şimdilerde pek çok kişi alkolikliğin Rus paganizminde Mason-Yahudi istilası (iş) olduğunu, Rus insanının hiçbir zaman içmediğini, Masonların ve Yahudilerin istilasından sonra Rus insanının onların hipnozu altında nedense içki içmeye başladığını yazıyor. Konuyu kapatıyorum, ancak antisemitizm içindeki bu oyunu seviyorum".(Сейчас многие пишут что алкоголизм-это масонско-жидовское вторжение в русское язычество. Что русский человек никогда не пил, что после нашествия масонов и жидов русский человек почему-то запил под их внушением. Я прекращаю, но я не люблю эту игру в антисемитизм.)¹⁷⁴ diye cevap vermiştir.

Yerofeyev'in ve otobiyografik karakterinin alkole olan yakın ilişkisi de eserdeki alkol motifini ön plana çıkarır. Bu açıdan alkol, motifler arası geçişin ilk basamağını oluşturur. Yerofeyev'in alkole olan ilişkisini birebir eserin ana kahramanı olan Veniçka'da da görürüz. Veniçka da Yerofeyev gibi sürekli içki içer. Ancak her ikisi de buna rağmen sarhoş olmaz. Yerofeyev'in ikinci eşi Galina Yerofeyeva, onun alkol yüzünden yaşama aşkını ve mutluluğunu kaybettiğini, ancak hiçbir zaman bilincini kaybetmediğini dile getirir.¹⁷⁵ Eser boyunca sürekli içen Veniçka ise eserin sonunda "Ben herkesten daha ayığım. (Я трезвее всех в этом мире.)"¹⁷⁶ diyerek sarhoş olmadığını herkese göstermek ister adeta.

Yerofeyev'in gerçek hayatta not defterlerinde alkol hesabı yapma alışkanlığı da vardır. Aynı alışkanlığı **Moskova-Petuşki** eserinde Veniçka'da da görürüz. "Şimdi, şimdi hesaplıyorum: ilk olarak iki şişe Kubanskaya, tanesi iki ruble 62 kopeyk, toplamda 5 ruble 24 kopeyk eder. Sonra, tanesi bir ruble 64 kopeykten iki çeyreklik şişe Rossiyskaya, toplamda 5 ruble 24 kopeyk + 3

¹⁷⁴ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.524.

¹⁷⁵ Paul Pawlikowski, *From Moscow to Pietushki*, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 28: 26-42, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

¹⁷⁶ Venedikt Yerofeyev, *Moskva-Petuşki*, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.132.

*ruble 28 kopeyk eder. Şimdi size toplam hesabı söyleyeceğim. (Сейчас, сейчас перечислю: во-первых, две бутылки кубанской по два шестьдесят две каждая, итого пять двадцать четыре. Дальше: две четвертники российской, по рупь шестьдесят четыре, итого пять двадцать четыре плюс три двадцать восемь. Сейчас я вам расскажу общий итог.)”¹⁷⁷ Akademisyen Eduard Vlasov, Dostoyevski'nin **Suç ve Ceza** eserinin kahramanı Razumihin'in de benzer şekilde alkol-yemek hesabı yaptığına dikkat çekmektedir.¹⁷⁸*

“Votka, rom ve porto şarabı vardı ve hepsi en düşük kaliteydi, ancak herkese yetecek kadar vardı. Yemek olarak da kutya dışında üç-dört çeşit daha vardı. (Были водка, ром и лиссабонское, все сквернейшего качества, но всего в достаточном количестве. Из явст, кроме кутьи, было три-четыре блюда.)”¹⁷⁹*

Alkol, yazarın anlatısındaki en etkili silah olduğu gibi aynı zamanda da o dönemi yansıtmak için uygun ve çarpıcı bir araçtır. Bunun yanı sıra eserin parodi-ironik anlatımını sağlayan en önemli parçasıdır. O kadar içki içmesine rağmen Veniçka'nın bir türlü tuvaletinin gelmemesi durumuna, Veniçka'nın yanına gelen dört kişiye göre üstünlük gösteren bir durum olarak görülür:

“Oturduğundan beri hiç birimiz senin tuvalete gittiğini görmedik. Büyük abdest neyse de, bir kez olsun küçük abdestini bile yapmadın ki... Biz küçücük böcekleriz, aşağılık herifleriz. Sen ise Kain ve Manfred'sin. (С тех пор, как ты поселился, мы никто не разу не видели, чтобы ты в туалет пошёл. Ну ладно-по большой нужде,*

¹⁷⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.13.

¹⁷⁸ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petushki, Vagirus, Moskva, 2000, s.171.

* Pirinç ve buğdaydan yapılan bir çeşit lapa. Bkz: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Кутья>. 18.09.2013.

¹⁷⁹ F. M. Dostoyevski, Prestupleniye i nakazaniye, İzdatelstvo nauka, Moskva, 1970, s.293.

* Şair Lord Byron'un iki farklı poemasındaki romantik ve isyankâr kahramanların adı. Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petushki, Vagirus, Moskva, 2000, s.195.

*ещё ладно. Но ведь ни разу даже по малой...Мы мелкие ковызки и подлецы, а ты Каин и Манфред...)*¹⁸⁰

Yazar, alkol motifi üzerinden Rus toplumuna yönelik ironik eleştirilerde de bulunur: *“Rusya’da, hiç kimse Puşkin’in neden öldüğünü bilmiyor. Cilanın nasıl ayrıştırılacağını ise herkes biliyor. (В России, никто не знает отчего умер Пушкин, -а как очищается политура-это всякий знает.)*¹⁸¹ Yerofeyev, bu sözleriyle Rus halkının cehaletine dikkat çeker. **Moskova-Petuşki** eserindeki Veniçka, yalnızca sıradan insanların değil, Rusya’nın tüm değerli insanların da çok fazla içki içtiğinden bahseder:

“Rusya’nın tüm değerli insanları domuzlar gibi içki içti. Tüm bu Uspenski’ler, Pomyalovski’ler kadehleri olmadan tek bir satır bile yazamadı. Okudum, biliyorum. Öyle böyle içmedi Rusya’nın tüm dürüst insanları. Öyle böyle içmediler. Ve neden içtiler?- umutsuzluktan içtiler. Dürüst oldukları için içtiler! Halkın kaderini düzelterek güçte olmadıkları için içtiler. Halk, fakirlik ve cehalet içinde boğuluyordu, Dmitriy Pisarev’i okuyunuz. O aynen şöyle yazdı: Halkın kendine sığır eti alacak durumu yoktu, votka ise sığır etinden daha ucuzdu ve bu yüzden Rus köylüsü içki içiyor, kendi fakirliğinden içiyor. Kendine kitap alacak durumu da yok, çünkü pazarda ne Gogol var ne de Belinski... Sadece votka var. (...) Sosyal demokratlar yazıyor ve içiyorlar ve yazdıkları gibi de içiyorlar. Rus köylüsü ise okumuyor, içiyor da içiyor, hiçbir şey okumadan. (Все ценные люди России, все нужные ей люди-все пили как свиньи. Все эти Успенские, все эти Помяловские-они без стакана не могли написать ни строки! Я читал, я знаю! Отчаянно пили! Все честные люди России! И отчего они пили? С отчаяния пили! Пили оттого, что честны! Оттого, что не в силах были облегчить участь народа! Народ задыхался в нищете и невежестве, почитайте-ка Дмитрия

¹⁸⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.23.

¹⁸¹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.57.

*Писарева! Он так и пишет: народ не может позволить себе говядину, а водка дешевле говядины, оттого и пьёт русский мужик, от нищеты своей пьёт. Книжку он себе позволить не может, потому что на базаре ни Гоголя, ни Белинского, а одна только водка... (...) Социал-демократ –пишет-пьёт, и пьёт как пишет. А мужик-не читает и пьёт и пьёт, не читая)”*¹⁸²

Eserde adı geçen alkol markaları arasında Kubanskaya (Кубанская), Rossiyskaya (Российская), Stoliçnaya (Столичная), Monopolnaya (Монопольная), Zubrovka (Зубровка), Pertsovka (Перцовка), 33 no'lu Portveyn (Портвейн no:33), Yoş (Ёрш) Heres (Херес), Rozovoye Krepкое (Розовое крепкое) Çetvertnika (Четвертника) Jigulevskoye pivo (Жигулёвское пиво), Barhatnoye birası (Бархатное пиво), Çernoburka (Чернобурка), Kenan balsamı (Ханаанский бальзам), Sivuha (Сивуха) gibi farklı içkiler bulunmaktadır. Bu içkilerin ortak özelliklerine baktığımızda pek çoğunun o dönemde popüler olan düşük kaliteli ve ucuz içkiler olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Veniçka'nın tükettiği alkol çeşitleri içerisinde şarabın özel bir yeri vardır. Hıristiyanlıktan ve çeşitli edebi eserlerden de hatırlayacağımız üzere şarap mistik bir içkidir. Veniçka, “İsa'nın kanı” olarak bilinen şarabı çantasından çıkarırken Tanrı'ya seslenir: *“Tanrım, görüyor musun neyim var? Belki de budur bana gereken. Belki de ruhum buna hasrettir. Bak Tanrım, işte, bir ruble 37 kopeylik pembe, sert şarap. (Господь, вот ты видишь, чем я обладаю. Но разве это мне нужно? Разве по этому тоскует моя душа. Смотри Господи, вот: розовое крепкое за рупь тридцать семь...)”*¹⁸³

Yazar, eserde farklı kokteyl tarifleri de paylaşır. Bu kokteyller, isimleriyle bir hayli dikkat çekicidir : “Kenan Balsamı (Ханаанский бальзам), Ürdün Nehirleri (Иорданские струи), Beytüllahim Yıldızı (Звезда вифлеема), Cenevre Ruhı (Дух Дженеви), Suçıy potroh (Сучий потрох),

¹⁸² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, ss.69-70.

¹⁸³ A.g.e., s.15.

Klava (Klavdiya) Teyze'nin Öpücüğü (Поцелуй Тёты Клавы) ve "Komsomolların Gözyaşları (Слёзы Комсомолки)".¹⁸⁴ Bu kokteyllerden ilk üçü, İncil'de sözü geçen isimler taşır.¹⁸⁵ Yazar bu isimleri tesadüfü olarak vermez, hatta özel isimlerle taçlandırdığı bu kokteyl tarifi ile birlikte Petuşki'ye ulaşmasını adak adarcasına kutsallaştırır: "Eğer bugün Petuşki'ye varırsam, sağ salım, size Tanrı'nın ve insanların içinde utanmadan içebileceğiniz bir kokteyl tarifi vereceğim. İnsanların yanında ve Tanrı'nın adına. Ben bu kokteylin adına Ürdün Nehirleri ya da Beytullahim Yıldızı diyorum. (Если я сегодня доберусь до Петушков-невредимый-я создам вам коктейль, который можно было бы без стыда пить в присутствии бога и людей. В присутствии людей и во имя бога.)"¹⁸⁶

Diğer kokteyller ise gülünç isimler taşıyan, alkol, şampuan, kolonya vs. gibi kimyasal ürünlerin karışımından elde edilmiş, o dönemde alkolikler arasında yaygın olarak kullanılan gerçek içkilerdir. Yazar, bu ilginç kokteyl tarifleri sayesinde postmodern bir öge olan alkol aracılığıyla hem toplumsal bir ironi, hem de bir kutsal parodi yaratır. Nitekim Akademisyen-psikoanalist N. A. Blagoveşçenskiy'e göre Veniçka'nın kokteyl tarifleri paylaşması, "depresyondan, kimlik karmaşasından, varoluşsal boşluktan ve yalnızlıktan kurtulmaya çalışması" anlamına gelmektedir."¹⁸⁷

Eserde alkolün farklı bir işlevi de vardır: Eserde alkol, tren bileti yerine geçmektedir. Biletsiz yolcular kilometre başına bir gram içki (vodka) karşılığında yolculuk yapabilmektedir: "Baş kontrolör Semyoniç her şeyi değiştirdi. Biletsiz yolculardan kilometre başına bir gram aldı. (Старший ревизор Семёныч всё изменил. Он брал с безбилетников по грамму за километр.)"¹⁸⁸

¹⁸⁴ A.g.e., ss.44-58-60.

¹⁸⁵ Bibliya, Vethiy zavet, Bitiye (35: 27, 37: 25), Yevangeliye ot Matfeya (2: 1, 2,9, 3: 13), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.30-32-814.

¹⁸⁶ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.56.

¹⁸⁷ N. A. Blagoveşçenskiy, Sluçay Veni E., Psihoanalitiçeskoje issledovaniye poemı Moskva-Petuşki, Gumanitarnaya Akademiya, St. Petersburg, 2006, s.173.

¹⁸⁸ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.96.

Veniçka'nın gözünde ise alkolün insan fikirlerini saflaştıran, kişinin gündelik hayatının, hayati sorumlulukların yükünden kurtaran hafifletici bir etkisi vardır. Kişi, alkolün verdiği rahatlıkla yapmacılıklarından sıyrılır, özünde olduğu gibi kontrolsüz ve çıplak kalır. Bu yüzdendir ki Veniçka, içkiyle, başka bir deyişle, acıyla yoğrulmamış düşüncelerin samimiyetsiz olduğuna inanır: *“Hala akşamdan kalmayı beceremeyen insanın düşüncelerine inanmamak gerek. (Нельзя доверять мнению человека, который ещё не успел похмелиться.)”*¹⁸⁹

Veniçka için içki kadar içki içmenin de önemli bir yeri vardır. Alkolü şişeden içmek onun için özel bir anlam taşır. Ona göre şişeden içmek, insanın ruhunu yıpratır ve karartır bir şeydir: *“Sen de bilirsin ya, sabahki ikinci dozu şişeden içmek ruhu karartır. (...) Şişeden bile olsa, sadece votka içmenin ruhu bunaltmaktan ve karmaşa yaratmaktan başka bir şeyi yok. (Ты ведь знаешь и сам, что вторая по счету утренняя доза, если её пить из горлышка, омрачает душу. (...) Пить просто водку, даже из горлышка-в этом нет ничего, кроме томление духа и суеты.)”*¹⁹⁰

Yazar, alkolü metaforik bir anlatıma kavuşturarak onu, acının ve bilinçliliğin bir sembolü olarak da kullanmaktadır:

“Hepimiz bir şekilde sarhoşuz, sadece herkes kendine göre içiyor; kimi daha çok, kimisi de daha az. Kime nasıl (mı) oluyor: Birisi bu dünyanın gözüne gülüyor, diğeri ise bu dünyanın bağrında ağlıyor. Birisi çoktan kusmuş ve artık rahat, diğerrinin ise mide bulantısı daha yeni başlıyor. Ben ise, ya ben neyim? Ben bu dünyada o kadar çok tattım ki, hesabını ve sırasını şaşıyorum. Ben bu dünyadaki herkesten daha ayığım. (Мы все как бы пьяный, только каждый по-своему, один выпил больше, другой меньше. И на кого как действует: один смеётся в глаза этому миру, а другой плачет на груди

¹⁸⁹ Yerofeyev'in klişeleşmiş bu sözü Moskova'da “Площадь Борьы”da bulunan “Moskva-Petuşki” anıtının altında da yazmaktadır.

¹⁹⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, ss.36-57.

этого мира. Одного уже вытошнила, и ему хорошо, а другого только ещё начинает тошнить. Я, вкусивший в этом мире столько, что теряю счёт и последовательность, - я трезвее всех в этом мире.)”¹⁹¹

Eserde alkol, sosyal bir iletişim aracı görevi de görmektedir. Veniçka, içki sayesinde trendeki yolcularla sohbet ederek, hayata, varoluşa, edebiyata dair felsefi diyaloglar kurar. Yazar, akıllı biri olarak betimlediği “Kara bıyıklı” ve “Dekabrist” adlı karakterlerin ağzından, alkol motifi üzerinden edebi sohbetler yaparak ünlü isimlerin hayatlarından ilginç kesitlere yer verir. Örneğin, Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)’nin hiç içki içmediğinden Anton Çehov’un ise ölmeden önce son isteğinin bir kadeh şampanya olduğundan, Alman filozof ve drama yazarı Friedrich Schiller (1759-1805)’in dramalarını yazarken buz dolu bir küvete uzanıp şampanya içtiğinden ve her kadehten sonra eserin bir perdesini tamamladığından, Nikolay Gogol’ün, Panayev (1812-1862)’in evindeyken votka içmesi için masaya pembe bir kadeh koymasını istediğinden, besteci Modest Musorgski (1839-1881)’nin sürekli sarhoş gezdiği için ünlü operası "Hovanşçina (Хованщина)"yı (1883) tamamlaması ve yayımlaması için besteci Nikolay Rimski-Korsakov (1844-1908)’un ne kadar uğraştığından söz eder.¹⁹²

Nitekim yazarın yakın arkadaşı olan ve eserde (aynı zamanda gerçek hayatta da) Kara bıyıklı (Черноусый-Çernousıy) takma isimli İgor Avidev, Pawel Pawlikowski’nin Moskova-Petuşki belgeselinde ilginç bir anı paylaşır. Avidev, Yerofeyev, Vadim Tihonov ve diğer birkaç arkadaşıyla birlikte trende edebî sohbetler yaptıklarını, Ahmatova, Bryusov, Koltsov gibi ünlü şairlerin şiirlerini okuduklarını ve içlerinden kim şiir okurken tökezlerse onun içki almaya gittiğini dile getirmiştir.¹⁹³

¹⁹¹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.132.

¹⁹² A.g.e., ss.68-69-71.

¹⁹³ Paul Pawlikowski, From Moscow to Pietushki, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 27: 03-43, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/search?tex>

Eserde alkol aynı zamanda epistemolojik bir özelliğe de sahiptir. Veniçka, alkol eşliğinde gerçeğin kökenine dair varoluşsal monologlar inşa eder: “Gerçeği bildiğimi iddia etmiyorum ya da ona yaklaştığımı da. Hiç de değil. Ancak zaten öyle bir yerdeyim ki oradan gerçeği her şeyden daha rahat bir şekilde görebiliyorum. (Я не утверждаю, что- теперь-мне-истина-уже известна или что я вплотную к ней подошёл. Вовсе нет.Но я уже на такое расстояние к ней подошёл, с которого её удобнее всего рассмотреть.)”¹⁹⁴

Sonuç olarak, eserde alkol gerçek dünya ve bilinç dünyası ile irrasyonel, içgüdüsel, kişisel ve kolektif dünya arasındaki kapıyı açan bir geçiş alanı oluşturur ¹⁹⁵ ve yazarın anlatısının temel aracı olur. Alkol aracılığıyla Veniçka'nın Tanrı-şeytan-melek gibi kutsal varlıklarla mistik diyaloglar kurduğunu, ayrıca trendeki yolcularla da felsefi, edebi ve toplumsal konular üzerine sohbetler gerçekleştirdiğini ve alkolün sağladığı samimiyetle düşüncelerini okuyucuyla kurduğu diyaloglarda da paylaştığını söyleyebiliriz.

2.2.3. Melek Motifi

Melekler, şairlerin ilham perileri, insanların koruyucu ve kollayıcı güçleri olarak gerek dünyevî, gerekse de ahirî hayatta varlığına inanılan gizemli varlıklardır. Akademisyen Karl Siegfried Guthke, **Ölümün Cinsiyeti (The Gender of Death)** adlı kitabında ölüm meleklerinden söz ederken bunların Yahudi geleneğinde, eski Hıristiyan ve ortaçağ ikonografisinde erkek olarak betimlendiğini ve Tanrı'nın oğulları, aynı zamanda da onun ulakları olduğunu belirtir.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.37.

¹⁹⁵ N. A. Blagoveşçenskiy, Sluçay Veni E., Psihoanalitiçeskoye issledovaniye poemı Moskva-Petuşki, Gumanitarnaya Akademiya, St. Petersburg, 2006, s.134.

¹⁹⁶ Karl S. Guthke, The Gender of Death: A Cultural History in Art and Literature, Cambridge University Press, United Kingdom, 1999, s.15.

Moskova-Petuşki'deki melekler de Veniçka'ya göklerden seslenen, adeta Tanrı'nın bir yansıması gibi ona nasihatlerde bulunan gizemli varlıklar olarak tasvir edilir. Yazar, melekler aracılığıyla Veniçka'nın kalbinin sesini duyurur. Melekler, Veniçka, içine kapandığı anlarda ortaya çıkar ve ona "iyiliği için" nasihatte bulunur. Üstelik ona, onu anladıklarını da söylerler. *"Seni anlıyoruz. Biz her şeyi anlıyoruz. Seni ve mükemmel kalbini incittiler. (Мы понимаем. Мы всё понимаем. Тебя оскорбили, и твоё прекрасное сердце.)"*¹⁹⁷

Melekler, yolculuk boyunca Veniçka'ya destek olurlar ve gerektiğinde onu uyarırlar:

"-Neden hepsini içtin, Venya? Bu çok fazla... (Зачем ты всё допил, Веня? Это слишком много..."

-Neden benim için endişeleniyorsunuz, melekler? (И чего вам бояться за меня, небесные ангелы?)

*-Oğluna kavuşamayacağından korkuyoruz. (Мы боимся, что ты до него не доедешь.)"*¹⁹⁸

Melek motifiyle birlikte eserde çocuk imgesi de ortaya çıkmaktadır. "Çocuk" ve "melek" arasındaki bağlantı daha eserin ilk başlarında görülmektedir. Öyle ki melekler Veniçka'nın oğluna şekerleme alacağını bile hatırlatır. Birer varlık ve kavram olarak düşündüğümüzde "melek" ve "küçük çocuk" arasında saflık ve suçsuzluk açısından ortak nokta bulunduğunu söyleyebiliriz. Bununla beraber Veniçka da oğluna ve meleklerle (özellikle eserin başında) benzer bir sempati ve duygusallıkla yaklaşmıştır.

Melekler, Veniçka'ya, onun ilk kez güldüğünü gördüklerinde uçup gideceklerini ve onun için öleceklerini söylerler. Veniçka, oğlu ile arasında geçen mistik bir diyalogda kendisini yalnız bir çam ağacına benzeterek,

¹⁹⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.32.

¹⁹⁸ A.g.e., s.39.

oğluna “*Günlerce yaprak dökmemi seyretmek iğrenç değil midir? (Разве не противно глядеть, как я целыми днями все облетаю да облетаю?...)*”.¹⁹⁹ diye sorduğunda oğlu “*iğrenç*” diye gülerек cevap verir. Onun “nasıl iğrenç dediğini” hatırlayan Veniçka da gülümser. Bunun üzerine melekler söz verdikleri gibi ondan uzaklaşır ve izlerini kaybettirir.

Meleklerin tekrar ve son kez ortaya çıkışı Veniçka'nın onu kovalayan dört kişiden can havliyle kaçıp sonunda köşeye sıkıştığı anda gerçekleşir. Ancak gökyüzünün melekleri geldikleri gibi hemen geri gider: *Gökyüzünün melekleri, kanatlanıyor! Ne yapacağım? Ölmek için şimdi ne yapmam lazım? Melekler, ne yapmam lazım? Melekler!.. Ve melekler, kahkahalarla güldü. (Ангелы небесные, они поднимаются! Что мне делать? Что мне сейчас делать, чтобы не умереть? Ангелы!.. И ангелы рассмеялись.)*²⁰⁰

Kutsal varlıkların kahkahalarla gülmesi burada bize şeytanı anımsatır. Eserin başında iyilik saçan melekler, eserin sonunda Veniçka'nın ölümüne seyirci kalıp gülerек şeytan kılığına bürünür. Yazar, meleklerin gülüşünü tren çarpması sonucu vücudu ikiye bölünen bir adamın ölü bedeniyle dalga geçen üç-dört çocuğun gülüşüne benzetir. Böylelikle Veniçka'nın kavuşmak arzusuyla tuttuğu oğluya sembolleşen çocuk motifi, melekler ve ölüm motifleri eşliğinde, yukarıda da yer verdiğimiz örnek ışığında, yerini acımasız ve alaycı çocuklara bırakır. Böylelikle melek ve çocuk imgelerinin benzer yönde gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra melekler eserde özel bir önem de taşımaktadır. Bilindiği üzere melekler ölümden sonra ortaya çıkan varlıklardır. Bu noktada, melekler ve ölüm arasında da bir bağ bulunmaktadır. Meleklerin eserin henüz ilk sayfalarında belirmesi, eserin ölümle sonuçlanacağını okuyucuya önceden hissettirir. Bu bağlamda, Veniçka'nın gülüşü, meleklerin kayboluşu, Veniçka'nın ölümü ve meleklerin

¹⁹⁹ A.g.e., s.41.

²⁰⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.139.

gülüşü arasında birbirine sıkı sıkıya bağı olan duygusal ve trajik bir bağı olduğundan da söz etmek mümkündür.

Sonuç itibariyle yazarın, melek imgesi aracılığıyla eserine gizemli, naif ve trajik bir boyut kazandırdığını, diğere tüm motiflerde olduğu gibi melekler aracılığıyla da motifler arası geçişi ustalıklı sağladığını söyleyebiliriz.

2.2.4. Ölüm Motifi

Hayat ve ölüm birbirine zıt kavramlar olmalarına rağmen birbirini tamamlar: Biri diğere sonucudur. Hayat, yaşamak zorunda olduğumuz için, ölüm ise sonsuza dek yaşama şansımız olmadığı için önemlidir. Bu noktada ölümün önemi, yaşamın diğere bir adım ötesine geçer. Çünkü pek çok insan için korkulan son olan ölüm, hem hayatı anlamlı kılan hem de tüm canlılar için ortak olan bir gerçektir.

“Antik Çağ’da ölüm düşüncesi, öldükten sonra hayat ve intihar, beş büyük düşünce akımı (Pitagoras, Platon, Aristoteles, Stoa ve Epikuros) etrafında cevabı en fazla aranan sorulardan biridir. Pitagoras’a göre, insanın ölümü, Tanrı’ya karşı bir görevidir. İnsan ölür. Bedeni toprağı karışır. Ölümsüz olansa insan ruhunun yaşamasıdır. (...) Platon için de ölümsüz olan ruhtur. Ölümün yaklaşmasıyla insanda ölecek olan ölür, ruh kalıcıdır. (...) Platon da Pitagoras gibi insan hayatının bir ceza olduğunu inancındadır. Aristoteles ölüme Platon gibi bakar, ona göre ölüm ruh ve beden ayrılmasıdır. (...) Epikuroşular için ölüm bir hiçtir. Biz ölümü ancak başkalarında idrak ederiz.”²⁰¹ Felsefe için oldukça önemli bir olgu olan ölüm, edebiyatın da vazgeçilmez temalarından biridir. Batı Edebiyatı’na antik Yunan destanları ve tragedyalıyla giren ölüm Türk Edebiyatı’nda İslamiyetin kabulünden önce yazılmış olan sagu ve destanlar yoluyla ortaya

²⁰¹ Müslüm Yücel, Edebiyatta Ölüm ve İntihar, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007, s.15-22.

çıkar.²⁰² Sonraki dönemlerde, Divan Edebiyatı'nda ilahî anlamda değerlendirilen ölüm 13. Yy'ın ünlü düşünürlerinden Mevlânâ Celâleddîn-î Belhî Rûmî ve Yunus Emre için sevgiliye (Allah'a) kavuşmak demektir. Tanzimat Edebiyatı'nda Akif Paşa, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci gibi yazarlar döneminde yine din bağlamında ele alınan ölüm Cumhuriyet döneminde beşerî yönleriyle irdelenmiştir. Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Refik Halit Karay, Ahmet Haşım, Sait Faik Abasıyanık, Sezai Karakoç, gibi pek çok şair ve yazarımız eserlerinde ölüm temasını işlemişlerdir. Bu isimler arasından Sait Faik'in "Ölü" adlı öyküsünde ölümü betimleyişi bir hayli ilginçtir: *"Ölüm belki de bir memlekettir. Işıkları söndürülmüş bir Paris kadar güzel. Orada belki de insan yalnız iskeletiyle güzeldir. Her şey kalbi atmadan, sükût içinde yapılır. Nehirler vardır ki kocaman zifiri kayıklarla geçilir. Nehrin öteki kıyılarında mor ışıklı asfalt caddelerde çıplak kadınlar dolaşır. Ölüm memleketi belki de böyledir. Sükût. Kim der ki bu bütün hazların hazzı değildir? Sükût..."*²⁰³

Batı Edebiyatı'nda da ölüm kavramı önemli bir yere sahiptir. Antik Yunan tragediyalarında ve destanlarında savaş anlatıları içinde yer alan ölüm Yunan Tanrısı *Thanatos** ile sembolize edilir. Ölüm teması edebiyatın altın çağı olan 19.yy'da, romantizm akımı ile birlikte edebi eserlerde daha da ön plana çıkar. *"Lev Tolstoy'da büyük bir soru olan ölüm, Dostoyevski'de sara nöbetleriyle gelir. Shakespeare'in sözlüğündeyse, ölüm cinayetle yan yana yazılır. "Aleksandr Soljenitsın, yaşadığı günleri iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalık gözüyle bakar. Maksim Gorki, ölüme meydan okuyan kahramanlar yaratır. Fantastik edebiyattaysa ölüm bir ülkedir âdeta; gidilir, gelinir. Yüzüklerin Efendisi'nde Gollam, Frodo'nun kötü yarısı ölür."*²⁰⁴ Gustave Flaubert'in *Madam Bovary*, Franz Kafka'nın **Dava**, Hermann

²⁰² Kemal Erol, Abdülhak Hamid'in Şiirlerinde Ölüm Tefekkürü ve Mezar Tasavvuru, Milli Eğitim, Üç aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:168, güz 2005, Erişim adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/168/index3-erol.htm, 07.09.2013.

²⁰³ Müslüm Yücel, Edebiyatta Ölüm ve İntihar, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007s.370.

* Ölümü simgeleyen Tanrı.Bkz: Azra Erhat, Mitoloji sözlüğü, Remzi Kitabevi, 6.basım, İstanbul, 1996, s.282.

²⁰⁴ Müslüm Yücel, Edebiyatta Ölüm ve İntihar, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007, s.137.

Hesse'nin **Büyülü Dağ (Der Zauberberg)** eserlerinde ölüm, intihar ve cinayet yoluyla gerçekleşir.

Yerofeyev'in **Moskova-Petuşki** eserinde ölüm, dikkat çeken unsurlardan bir diğeridir. Eserin kahramanı Veniçka'nın akıbeti de yine ölümle sonuçlanır. Pawel Pawlikowski'nin çektiği Yerofeyev belgesinde yazar, bir eser daha yazacağını ve bu sefer tek bir ruhun bile ayakta kalmayacağını dile getirir. Bunun sebebini de Shakespeare'in ünlü tragedyası **Titus Andronicus**'un finali ile açıklar.²⁰⁵ Nitekim bu eserin sonunda da tüm karakterler yaşamını yitirmektedir.

Moskova-Petuşki eserinde ölüm, trajik bir son olarak kendini gösterir. Ancak ne ilginçtir ki ölüm motifi, poemanın meşhur sonundan çok öncesinde ortaya çıkar. Poemanın son on iki başlığı, Veniçka, kuşların ne gündüz ne de gece susmadığı, ne kışın ne de yazın yasemin çiçeğinin açmadığı Petuşki'ye gelmeden uyuyakaldığında tepetaklak olur. Özellikle bu başlıklarda rüya ve halüsinasyonu gerçekten ayırt edilemezliği (rüya-gerçek paradoksu) daha da netleşir.²⁰⁶ Ana kahraman Veniçka, ölümü yalnızlık içinde, sadece Tanrı'nın sessiz şahitliğinde karşılar. Veniçka'nın boynuna saplanan "biz"²⁰⁷den sonra son sözleri "*O andan itibaren kendime gelemedim ve hiçbir zaman da gelmeyeceğim. (С тех пор, я никогда не приходил в сознание, и никогда не приду)*"²⁰⁸ olur. Mikhail Epstein, Veniçka karakterinin ölümü ile Yerofeyev'in edebi açıdan ölümü arasında bir bağ olduğunu öne sürer: "*Yerofeyev, ne hiçbir şekilde somutlaşmak istedi ne de somutlaşmayı başarabildi. (...) Yazar olarak kendini mahvetti ve bu ölmekte olan karakterin (Veniçka'nın) cümlelerine döküldü. Veniçka da karakter olarak kendini mahvetti ve bu da ölmekte olan yazara ses verdi. "Petuşki"nin son*

²⁰⁵ Paul Pavlikovski, From Moscow to Pietushki, BBC, London, 1991, 18.06.2012, 40:00-13, Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

²⁰⁶ Mark Lipovetski, Paralogii: Transformatsii (post) moderniststskogo diskursa v russkoy kulture 1920-2000-x godov, NLO, Moskva, 2008, ss.301-302.

²⁰⁷ Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri dikmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç, tığ. TDK Türkçe sözlük, (Hazırlayan: Şükrü Haluk Akalın), 11.baskı, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2011, s. 367.

²⁰⁸ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.140.

satırında, kahramanı da kendini de öldürdü. (...) Sanatına devam etmek isteyen yazar, asla böyle batıl bir felaket yüzünden sanatını bitirmez.(Ерофеев никак не мог и не хотел воплощаться. (...) Он разрушал себя как автора-и это отзывалось в погибающем персонаже. Он разрушал себя как персонажа- и это отзывалось в погибающем авторе. (...) Последней строкой Петушков он убил и героя, и себя. Писатель, желающий своё творчество продолжать, никогда так не закончит из суеверного ужаса.)²⁰⁹

Bununla beraber eserdeki Veniçka'nın sembolik ölümü ve Yerofeyev'in gerçek ölümü, sanki Yerofeyev'in ilahi bir önsezisiymişçesine şaşırtıcı bir şekilde aynı şekilde gerçekleşir.1985 yılında ikinci kez gırtlak ameliyatı olan Yerofeyev'e ameliyat sırasında boğazına batırılan neşter benzeri kesici alet, **Moskova-Petuşki**'nin sonunda Veniçka'nın boğazına saplanır. Bu açıdan "boğaz" kelimesi hem yazarın hem de Veniçka'nın ölümündeki ortak noktanın bir sembolü olmaktadır. Bunun yanı sıra, eserde birkaç kez kendini tekrar eden "kendi boğazına yarışmak (схватить/ухватить себя в горло)" deyimini ölümle özdeşleşmiş organ olarak boğazın korunduğunu gösterir.

Akademisyen-araştırmacı Eduard Vlasov ise, Veniçka'nın ölümünü, Franz Kafka'nın **Dava** adlı eserinin ana kahramanı Joseph K.'nin ölümüne benzeter. Veniçka da suçunun ne olduğunu anlamadan öldürülen Joseph K. gibi sebepsiz yere öldürülür. Vlasov'a göre her iki eserde de ölümle noktalan son sahneler birbirini anımsatır:²¹⁰ *"Beylerden birinin eli K'nın gırtlığına sarılırken, öteki, bıçağı yüreğine sapladı ve iki kez çevirdi. K, kaymakta olan gözleriyle yüzünün hemen yakınında beylerin yanak yanağa dayanmış olarak kararı izleyişlerini de gördü. 'Bir köpek gibi!' dedi, sanki utanç, ondan sonra da hayatta kalacaktı."*²¹¹ **Moskova-Petuşki** eserinde ise

²⁰⁹ Mikhail Epştein, Postmodern v Rossii, Literatura i teoriya, Posle karnavala, ili obayaniye entropii, Venedikt Yerofeyev, İzdaniye P. Elinina, Moskva, 2000, s.256.

²¹⁰ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petushki, Vagirus, Moskva, 2000, s.558.

²¹¹ Franz Kafka, Dava, 18.basım, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, s.244.

bu sahne şu şekilde yer almaktadır: *“İşte en dehşet verici şey oldu: Onlardan biri, içlerinden en gaddar ve klasik bir görünüşe sahip olanı cebinden ahşap saplı dev bir biz çıkardı. Geride kalan herkese ellerimi tutmalarını söyledi, kendimi koruyamadığımdan beni tamamen yarı baygın bir halde yere mihladılar. **Biz’i tam boğazıma sapladılar.** O andan itibaren kendime gelemedim ve hiçbir zaman da gelmeyeceğim. (Вот и тут случилось самое ужасное: один из них, с самым свирепым и классическим профилем, вытащил из кармана громадное шило с деревянной рукояткой. Он приказал всем остальным держать мои руки, и как я ни защищался, они пригвоздили меня к полу, совершенно ополоумевшего... Они вонзили мне шило в самое горло... С тех пор я не приходил в сознание, и никогда не приду.)”²¹²*

Eserde ölümü çağrıştıran, onu okuyucuya önceden hissettiren en önemli detaylardan biri de eserde kendini yer yer gösteren "on üç" rakamıdır. Eserde "on üç ve on üçüncü" kelimeleri tam olarak on kez kullanılır. On üç rakamının arka planına baktığımızda bu rakamın anlam kötüleşmesine uğradığını görmekteyiz.

On üç, Kadim Maya dininde kutsal ve uğurlu bir sayıdır. On üç sayısı, on üç farklı tanrı kafasıyla tefrik edilir.²¹³ Ayrıca ayın günleri için kullanılan yirmi sembol 1’den 13’e kadar olan sayılarla birleşiktir. (...) Kadim Maya kültüründe olduğu gibi Musevi geleneğinde de on üç kutsal ve uğurlu bir sayıydı. Kabala, İbranice (ve Arapça) sayısal değeri Tanrı’nın en önemli niteliği olan “Ahad”ın, “Bir”in sayısal değerine eşit olduğu için 13’ü şans getiren bir sayı olarak kabul eder. Bugün ise bu rakam uğursuzluk alameti olarak kabul edilir. Gerçekten de 13, yüzyıllardır popüler inanışta gittikçe artan bir olumsuz karakter kazanmıştır. Bazı oteller odalara 13 numarasını vermekten kaçınır, hatta on üçüncü katı atlarlar, demiryolu istasyonlarında da 13 numaralı peron yoktur. Ve ayın onüçüncü günü cumaya rastlarsa işe

²¹² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, Moskva-Petuşki. Neizvestnyy podyezd, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.140.

²¹³ Ayhan Yalçın, Nümeroloji, Geçit Yayınevi, 3.baskı, İstanbul, 2000, s.57

*gelmeme oranında büyük bir artış olduğu gözlemlenir.*²¹⁴ Yerofeyev, on üç rakamını kullandığı cümlelerde bu rakamın bilinen uğursuzluğunu haklı çıkarmaktadır: “*On üçüncü yudumu alarak bu on üç yudum seni mutluluğa götürmeyecek diye düşündüm. (Не в радость обратятся тебе эти тринадцать глотков,-подумал я, делая тринадцатый глоток.)*”²¹⁵ On üç rakamı ile ilgili olan bir diğer olumsuzluk alameti de Veniçka'nın yolculuğunun aslında sona ulaşamayacağını okuyucuya fısıldayan şu cümlesidir: “*On üçüncü kez ona gidiyorum.*”²¹⁶ Bu rakamla ilgili bir başka ilginç detay daha vardır: “*İsa Peygamber "13. Cuma" ölmüştür.*”²¹⁷ Yazarın kendisi de, “13.Cuma” Petuşki'ye ulaşmadan ölen Veniçka gibi yine bir Cuma günü hayatını kaybetmiştir.*

Yazar, Veniçka'nın bir süre sonra (eserin sonunda) öleceğini, Tanrı'nın huzurunda ölümü sessizce kabulleneceğini, varoluşun gizemini, hayatın anlamını ve hatta onun yasalarını kabul etmediğini, hayatın bir anlık sarhoşluk kadar uzun, Veniçka'nın da (aynı zamanda kendisinin de) bu sarhoşluk içinde herkesten daha ayık olduğunu eserinde şu sözlerle ifade eder:

“Eğer bir gün ölürsem ki pek yakında öleceğim, biliyorum, öleceğim ve bu dünyayı kabul etmeyip, ona yakından ve uzaktan, dışarıdan ve içerden ulaşmış ama onu kabul etmeden öleceğim ve O, bana “dünyada iyi miydin? Yoksa kötü müydün?” diye soracak. Susacağım, gözlerimi indirerek susacağım ve bu dilsizlik, günlerce süren ve ağır olan bu mahmurluğun sonucunu bilenlere yabancı değildir. İnsan hayatı dediğin ruhun bir dakikalık sarhoşluğu değil midir? Bir de ruhunun tutulması... Ben bu dünyadaki herkesten daha

²¹⁴ Annemarie Schimmel, Sayıların Gizemi (The Mystery of Numbers), Çev: Mustafa Küpüşoğlu, İkinci Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000, s.225-226

²¹⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.36.

²¹⁶ A.g.e., s.114.

²¹⁷ Bibliya, Noviy zavet, yevangeliye ot luki, 23: 55, Olma medya grup, 2010, s.877.

* Venedikt Yerofeyev 11 Mayıs 1990 günü hayatını kaybetmiştir. Bu tarih Cuma gününe denk gelmektedir.

ауїт. (И если я когда-нибудь умру-а я очень скоро умру, я знаю,-умру, так и не приняв этого мира, постигнув его вблизи и издали, снаружи и изнутри постигнув, но не приняв,-умру, и Он меня спросит : "Хорошо ли было тебе там? Плохо ли тебе было?" -я буду молчать, опущу глаза и буду молчать, и эта немота знакома всем, кто знает исход многодневного и тяжелого похмелья. Ибо жизнь человеческая не есть ли минутное окосение души? и затмение души тоже. Я трезвее всех в этом мире.)"²¹⁸

Veniçka'nın ölümü, ölümle sonlanan pek çok eserde rastlanan farklı sahnelerin adeta bir birleşimi gibidir. Veniçka'nın Moskova'dan kaçamayışı onun sonunu hazırlar. Veniçka, hem sistemin yok ettiği bir birey olarak fail-i meçhul bir cinayete kurban gider, hem de ölümü Tanrı'nın huzurunda müthiş bir kabulleniş ile karşılaşmasıyla eserlerinde fani hayatın anlamsızlığına dikkat çekmiş kendinden önceki yazarların yarattığı karakterler gibi ilahî bir adalet olan ölümü korkusuzca kabullenir.

Sonuç olarak Veniçka'nın ölümü trajik bir son olmasına karşın, dünyevi hayatın düzenini kabul etmemesi ve bu yüzden ölümü büyük bir saygı ile karşılayıp ona boyun eğmesiyle korkulan bir son olmaktan çıkar. Ayrıca eserde ölüm ile alkol arasında kurulmuş olan metaforik bağ ile sarhoşluğa benzetilen hayat, Veniçka içki içtiğinde adeta durma noktasına gelirken, ertesi gün içki içtiğinde ise yeniden başlamaktadır. Başka bir deyişle alkol mahmurluğu (похмелиться) "ölümü" simgelerken, ertesi gün alınan alkol (опохмелиться) ise "dirilişi" simgelemektedir. Bunun yanı sıra eserin sonunda Veniçka'nın hayatı mistik bir şekilde son bulurken, Yerofeyev'in de karakteriyle aynı sonu paylaşması daha da mistik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

²¹⁸ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s. 132.

2.2.5. Kadın ve Çocuk Motifleri

Yazarın **Moskova-Petuşki** eserinde belirttiği üzere “sevdiği kadına ve oğluna” kavuşmak için çıktığı yolculuk Veniçka’nın Petuşki’ye varmasıyla kutsal bir mutluluğa ulaşacaktır. Yerofeyev, eserini yazdığı dönemde eşi Valentina Zimakova ve oğlu Venedikt Petuşki’de bulunmaktaydı. Bu bağlamda kadın ve çocuk motifleri eserde önemli bir yere sahiptir.

Veniçka’nın “*tüm çocuklar içinde en şişman ve en kısa çocuk (самый пухлый и самый короткий из всех младенцев)*”²¹⁹ diye bahsettiği oğluna derin bir özlem duymaktadır. Oğlundan uzakta olan Veniçka, onun için endişelenir ve oğlunun başına kötü bir şey gelmesin diye Tanrı’ya dua eder:

*(...) Tanrım, o damdan ya da sobadan da düşse, eli de ayağı da kırılmasın. Bıçak veya jilet gözüne isabet etse bile-ona başka oyuncaklar bul Tanrım, onlarla oynamasın. Annesi sobayı yaktığında ki annesinin sobayı yakmasını çok sever, eğer yapabileceksen oradan başka bir tarafa götür. Yanacak diye canım çıkıyor. Ya hasta olursa... Beni görür görmez hemen iyileşmesini sağla. ((...) Господи, чтобы он, если даже и упал бы с крыльца или печки, не сломал бы ни руки своей, ни ноги. Если нож или бритва попадутся ему в глаза-пусть он ими не играет, найди ему другие игрушки, Господи. Если мать его затопит печку,- он очень любит, когда его мать затопляет печку,-оттащи его в сторону, если сможешь. Мне больно, что он обожжётся... А если заболит,- пусть как только меня увидит, пусть сразу идёт на поправку...)*²²⁰

Oğluna duyduğu özlemlerle Tanrı’ya dua ettiği sırada oğlunun hastalandığı bir günü hatırlar. Çocuk o kadar hastadır ki Veniçka onun bu durumuna çok üzülür ve onunla konuşmaya çalışır:

²¹⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.34.

²²⁰ A.g.e., s.40.

“ -Biliyor musun çocuk? Ölme... Kendin düşün (Belki de harfler çizebiliyorsun artık, yani kendin düşünebilirsin.) : Sadece “yu” harfini bilerek ve başka hiçbir şey bilmeden ölmek çok aptalca değil mi... Sen bile bunun aptalca olduğunu anlarsın (Ты... знаешь что, мальчик? Ты умирай... Ты сам подумай (ты ведь уже рисуешь буквы, значит, можешь подумать сам : очень глупо умереть, зная только одну букву «ю» и ничего больше не зная. Ты хоть сам понимаешь, что это глупо?)”

- Anlıyorum, baba... (Понимаю, отец...)”²²¹

Aslında cevap veren çocuk değildir. Veniçka, çocuğun konuştuğunu ve kendinde olduğunu hayal ederek teselli bulur.

Eserdeki oğul imgesi duygusal bir boyutta betimlenmiş olup, Veniçka'nın yalnızlığını anlatmasında da etkili bir araç olmuştur:

“Sen yokken çocuk, tamamen yalnızım ben... Anlıyor musun? (...) Bu yaz ormanda koştu, değil mi? Ve belki de oradaki çam ağaçlarını hatırlıyorsundur. İşte ben çam ağacı gibiyim. Çam ağacı öylesine uzun öylesine yalnız ki, tıpkı benim gibi. O da benim gibi sadece gökyüzüne bakıyor, ayaklarının altında ne olduğunu görmüyor, görmek istemiyor. ((Когда тебя нет, мальчик, я совсем одинок. Ты понимаешь? (...)Ты бегал в лесу этим летом, да?.. И наверное, помнишь, какие там сосны?... Вот и я, как сосна... Она такая длинная- длинная и одинокая-одинокая, вот и я тоже... Она, как я,-смотрит только в небо, а что у неё под ногами-не видит и видеть не хочет.)”²²²

Eserdeki kadın imgesine baktığımızda ise, oğul imgesine göre daha kaba bir üslupla betimlendiğini söyleyebiliriz. Buna karşın, eserdeki “örgülü, uzun kızıl saçları olan ve sevilen” olarak bahsedilen kadın figürü, “kızıl fahişe,

²²¹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.40.

²²² A.g.e., s.41.

orospu” gibi sert tabirlerle süslenmesine karşın duygusallıktan çok da uzak bir şekilde tasvir edilmemiştir:

“Ne olursa olsun ilk önce ona gideceğim. Önce ona! Kalçasından ensesine kadar uzanan örgülü saçlarıyla onu peronda gördüğümde heyecandan titreyecek, içim heyecanla dolacak, yatakta kana kana içki içecek ve yorgunluktan ölene dek zambaklar arasında gezineceğim. (Но сначала всё-таки к ней. Сначала-к ней! Увидеть её на перроне, с косою от попы до затылка, и от волнения зардеться, и вспухнуть, и напиться в лежку, и пастись, пастись между лилиями-ровно столько, чтобы до смерти изнемочь!)”²²³

Venička’yı heyecanlandıran, kuşların ötmediği, yasemin çiçeklerinin açmadığı Petuşki’yi cennet kılan ve Venička’nın “beyaz tenli şeytan” olarak addettiği bu kadın, Yerofeyev’in biyografik verileri doğrultusunda, o dönemde Mışlino (Petuşki yakınlarında bir köy)’da bulunan ve evlilik süresince sorunsuz bir ilişki sürdürdüğü ilk eşi Valentina Zimakova’yı çağırıştırıyor. Ancak, yazarın küfürlü bir dili (бранная лексика) ve sansürsüz kelimeler (нецензурная лексика) kullanarak betimlediği “örgülü kızıl saçları kalçasına kadar uzanan fahişe”nin, hayatından hiçbir zaman çıkaramadığı, ancak hiçbir zaman da tam manasıyla kavuşamadığı “Yuliya Runova”yı simgeliyor olması kuvvetli bir ihtimaldir.

Venička, sevdiği kadını Yunan Tanrıçası “Afrodit” ve Mısır prensesi “Kleopatra” ile özdeşleştirir. Afrodit, Yunanlıların cinsel aşk ve güzellik tanrıçasıdır.²²⁴ Antik Yunan döneminin (Helenistik dönemin) son kraliçesi olan Kleopatra ise eşsiz güzelliğinin yanı sıra cinsel cazibesıyla de ünlüdür. **Moskova-Petuşkinin** Afrodit ve Kleopatra’nın özelliklerini birleştiren kadın

²²³ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.42.

²²⁴ Behçet Necatigil, 100 Soruda Mitolya, Gerçek Yayınevi, 1.baskı, İstanbul 1969, s.24.

kahramanı, onların izlerini de taşır. Bu kadın tipi hem öldüren hem de yeniden diriltiren kadındır.”²²⁵

Eserde Veniçka sevdiği kadına aynı anda hem Kleopatra hem Afrodit, hem de fahişe diye seslenir: *“Ne duruyorsun? Kıvırsana! diye düşündüm. İçkileri doldurdum ve içtim. Oyna, baştan çıkarıcı kadın! Oyna, Kleopatra! Oyna, şairin kalbindeki mükemmel vücutlu yorgun fahişe! Neyim varsa yanımda, her ne varsa (dünyada), her şey mevcut. Bugün her şeyi Afrodit’in beyaz tapınağına savuruyorum. (Что ж! Играй крутыми боками!- подумал я, разбавив и выпив.-Играй, обольстительница! Играй, Клеопатра! Играй, пышнотелая блядь, истомившая сердце поэта! Все, что есть у меня, все, что, может быть, есть-все швыряю сегодня на белый алтарь Афродиты!)”*²²⁶

Kadın ve çocuk motiflerinin eserin en başından itibaren kendini gösterdiğinden ve yazar tarafından yolculuğun amacı olarak belirlendiğinden bahsedebiliriz. İncelediğimiz örneklerde Veniçka’nın bu iki motife farklı şekilde yaklaştığını söyleyebiliriz: Oğluna karşı özenli, şefkatli ve düşünceliyken, sevdiği kadına karşı kaba, kırıcı ve serttir. Sonuç olarak bu iki motif, Veniçka’nın iç dünyasını anlayabilmemiz açısından önem teşkil etmektedir.

2.3. ESERDEKİ İNCİL YANSIMASI

Bu başlıkta, eserin bir anlamda özünü oluşturan ve onu gizemli kılan İncil alıntılarını ve göndermelerini açıklayıp, eserdeki İncil yansımalarını ve onunla örtüşen yönlerini ortaya koymaya çalışacağız.

²²⁵ Anna Sergeyevna Konrad, Folklorniye motivi s semantikoy smerti/vozrojdeniya v proizvedenii Ven. Yerofeyeva “Moskva-Petuški”, Dissertatsiya na soiskaniye uçyonoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Moskovskiy pedagogičeskiy gosudarstvennyy universitet, Moskva, 2004, s.129.

²²⁶ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva 2009, s.45.

Eserde en yoğun motif olan İncil'e ve İncil'den yapılan alıntılara yer vermeden önce Yerofeyev'in yurt odasındaki dolabında İncil bulunduğu için Vladimir Pedagoji Üniversitesinden atıldığını ve "Sizin için İncil ne ifade ediyor?" sorusuna vermiş olduğu "*Olmadan yaşayamayacağım bir şey. Onu iyi bilmeyen insanlara acıyorum. Ben İncil'i ezbere biliyorum. Bununla gurur duyabilirim. Ben İncil'den insan ruhunun alabileceği her şeyi çekip çıkardım ve buna üzülüyorum. İncil'i bilmeyen insanı oldukça eksik ve şansız olarak addediyorum*"²²⁷ şeklindeki cevabını hatırlatmak gerekir.

Eserin alkölü ön planda tutan görüntüsünün altında İncil'e dayanan, onu çağrıştıran ve ona yoğun bir şekilde parodik göndermelerde bulunan derin bir yapı bulunmaktadır. Eserle ilgili yapılmış ilk ciddi çalışmalardan biri olan "*Kalk ve yürü*" adlı makalenin yazarları Boris Gasparov ve İrina Paperno da eserin İncil ile olan ilişkisini irdelerler.²²⁸ Yerofeyev, eserin merkezine İncil'i yerleştirirken, otobiyografik eserinin adeta tanrısı olur, hatta eserin kimi bölümlerinde, sonraki satırlarda açıklayacağımız üzere kendini İsa ile benzeştirir. Bu noktada yazarın ikinci eşi Galina Yerofeyeva, Venedikt'in İsa'yı yansıttığı yönündeki görüşü "*ben, onun İsa'yı yansıttığını düşünüyorum (я думаю что, он подражал Христу-Ya dumayu što, on podrajal Hristu)*"²²⁹ sözleriyle destekler.

İncil'de sıkça yer alan ve "*kalk ve yürü*" anlamına gelen "*Talifa kumi*"²³⁰ sözü eserde olduğu şekliyle beş kez kullanır. Aramice²³¹ olan bu kelimenin yapı bozumuna uğratılıp farklı biçimlerde de kullanılması kutsal parodi yaratmaktadır: "*Kalk ve bir fahişe gibi içmeye git. (...) Kalk ve git (...), Sana kalk ve git diyorum (...) Kalk, paltonu giy, pantolonunu temizle, silkelen*

²²⁷ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.512.

²²⁸ Sergey Bavin, *Samovozrostayuşçih logos*, Venedikt Yerofeyev, *Biyografiçeskiy oçerk*, Rossiyskaya gosudarstvennaya biblioteka, Moskva, 1995, s.8.

²²⁹ Venedikt Yerofeyev, *Moy oçen jiznenny put*, Vagirus, Moskva, 2008, s.606.

²³⁰ *Bibliya Vethiy zavet*, (Mar:5: 41, Mat:9: 23-25, Luk:8: 51-55), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.842.

²³¹ Sami dillerinin batı lehçelerini içine alan ve milattan önceki dönemlerde kullanılmış ölü bir dil. Bkz: TDK Türkçe sözlük, (Hazırlayan: Şükrü Haluk Akalın), 11.baskı, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2011, s.144.

ve git. (*Встань и поди напейся, как сука (...) Встан и пошёл (...) тебе говорю-встань и ходи(...) встань, оботри пальто, почисти штаны, отряхнись и иди.*)²³² Bu örneklerden anlaşılacağı üzere Veniçka'nın dirilişini simgeleyen ve eserde kendini sıkça gösteren “*Talifa kumi*” deyimini bir leitmotif olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Veniçka, tren yolculuğuna başlamadan önce rotasını belirlemek için sağa mı yoksa sola gideceğini düşünürken, hangi tarafa yönelirse yönelsin yine de Kursk Gar'ına çıkacağını söyleyerek sağ tarafa doğru gitmeyi tercih eder. Sağ istikamet ile ilgili İncil'de geçen: “*Bilgenin kalbi sağ tarafa, aptalın kalbi ise sol tarafa eğilimlidir.*(Сердце мудрого-на правую сторону, а сердце глупого-на левую-Serditse mudrogo-na pravuyu storonu, a serdtse glupogo-na levuyu.)”²³³ sözleri Veniçka'nın bu kararı vermesiyle bağlantılı olabilir.

Veniçka, kendi çocuğundan bahsederken İncil'de geçen “*Yakınlarınızı kendiniz gibi sevin* (*Возлюби ближнего как самого себя*)”²³⁴ buyruğunu: “*Kendini sevdiği gibi babasını da seven çocuk* (*Младенец любящий отца как самого себя*)”²³⁵ sözleriyle eserine uyarlar. Yerofeyev'in kendi bebeği için kullandığı “младенец” sözcüğü İncil'de İsa'nın çocukluğunu anlatmak için kullanılır.²³⁶

Veniçka, tüm yüreğiyle Tanrı'ya seslenir ve ondan merhamet dilercesine Tanrı'ya yalvarır:

“Benimle yemeğini paylaş, Tanrım. (...) Çantamdan sahip olduğum her şeyi çıkardım ve elimle yokladım, Buterbrod'dan pembe sert şaraba kadar.. Yokladım ve birden büsbütün bitap düştüm ve rengim attı. Tanrım, neye sahip olduğumu görüyor musun? Ruhum

²³² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009.

²³³ Bibliya Vethiy zavet, Kniga Ekkleisiasta ili propovednika (10: 2-3), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.506.

²³⁴ A.g.e., s.864.

²³⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.40.

²³⁶ Bibliya Vethiy zavet, Yevangeliye ot Matfeya (2: 9-11), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.814.

buna mı hasret acaba? İnsanlar bana ruhumun arzuladığına karşılık ne verdiler? Eğer bana ruhumun arzuladığı şeyi verselerdi ben hiç buna ihtiyaç duyar mıydım? Bak Tanrım, bak işte: bir ruble 37 koreyklik pembe sert şarap...(Раздели со мной трапезу, Господи. (...) Я вынул из чемоданчика все, что имею, и все ощупал: от бутерброда до розового крепкого за рупь тридцать семь. Ощупал-и вдруг затомился я вес и поблэк... Господь, вот ты видишь, чем я обладаю. Но разве это мне нужно? Разве по этому тоскует моя душа? Вот что дали мне люди взамен того, по чему тоскует душа! А если б они мне дали того, разве нуждался бы я этом? Смотри, господи, вот: розовое крепкое за рупь тридцать семь.)²³⁷

Venička, Tanrı ile olduğu gibi şeytanla da diyaloglar kurar. Trenin içinden dışarıdaki karanlığı seyreden Venička tam o esnada arkasından “Ah, işte bu sensin (A! Это ты!)” diye ürkütücü, ama tanıdık bir ses duyar. Tam o anda, “arkamda kimin olduğunu hemen anladım” diyen Venička’nın , “onu günaha sokacak zamanı bulduğunu ve şimdi onu ayartacağını (Искушать сейчас начнёт. Нашёл же ведь время искушать)²³⁸ söyleyen şeytanla karşılaşması, ona karşı rahat tavırları ve şeytanla arasında geçen diyalog bir hayli ilginçtir:

“-Demek Yerofeyev sensin, ha? (Так, это ты, Ерофеев ?)

-Elbette benim. Ya kim olacaktı? (Конечно, я. Кто же ещё?)

-Ağır mı geliyor sana, Yerofeyev? (Тяжело тебе, Ерофеев?)

-Elbette, ağır geliyor. Ancak, bu seni ilgilendirmez. (Конечно, тяжело. Только тебя это не касается.)²³⁹

²³⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, ss.15-16.

²³⁸ A.g.e., s.112.

²³⁹ A.g.e., s.112.

Şeytanın Veniçka'ya yaklaşp onu kışkırtmaya çalışması, İsa'yı ayartma çabalarına benzer. Şeytan, İsa'yı Kudüs'te bir tapınağın tepesine çıkarır ve onu sınamak adına ona oradan aşağı atlamasını söyler. Ardından kendine tapması koşuluyla, gökyüzünden ona gösterdiği tüm ülkeleri kendisine bahşedeceğini söyler. Ancak İsa, şeytanın oyununa gelmez ve şeytan onun yanından ayrılır.²⁴⁰ Şeytan, Veniçka'ya da benzer şekilde yaklaşıp ona tutkularına boyun eğmesini ve kendini *vagondan aşağı atlamasını* söyler. Veniçka bu sözlere kanmayınca şeytan oradan ayrılmak zorunda kalır.

“-Madem ki sana ağır geliyor, tutkularına boyun eğ-diye devam etti şeytan. Ruhundaki tutkularına boyun eğ, daha kolay olacak. Sen en iyisi ne yap biliyor musun? Elektriçka giderken aşağı atlayıver.

-Hayır, atlamayacağım, bu çok korkunç. Kesin bir yerlerim kırılır... Ve foyası meydana çıkan Şeytan uzaklaştı.

(-А раз тяжело,-продолжал Самана,-мири свой порыв. Мири свой духовный порыв-легче будет. Ты лучше вот чего: на ходу из электрички выпрыгни.

-Не-а, не буду я прыгать, страшно. Обязательно разобьюсь... И Самана ушёл, посрамленный.)”²⁴¹

Eserde, kokteyl adı olarak geçen ve parodik bir şekilde kullanılmış olan Beytullahim Yıldızı'ndan bir kez daha (mistik bir şekilde) söz edilmektedir. Beytullahim Yıldızı, İncil'e göre İsa'nın doğduğu yer²⁴² olarak bahsedilen Beytullahim (Filistin, Batı Şeria) şehri üzerinde görülen ve İsa'nın doğumunu simgeleyen bir yıldızdır. Yazar, bu gizemli cisim üzerinden insan ruhuna ve onun yüceliğine verdiği önemi bir kez daha dile getirir: *“İnsanlar, sizi tanımıyorum, sizi iyi bilmiyorum, size nadiren dikkat ettim, ama sizinle*

²⁴⁰ Bibliya, Noviy zavet, Yevangeliye ot Matfeya (4: 5-11), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.815.

²⁴¹ Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.112.

²⁴² Bibliya, Noviy zavet, Yevangeliye ot Luki (2: 2-7), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.855.

işim var: Beytullahim yıldızının belki de yeniden parladığını bilmek için veya yeniden sönmeye mi başlıyor diye şimdi ruhunuzun içinde ne varsa onunla ilgileniyorum, en önemlisi bu. (Я не знаю вас, люди, я вас плохо знаю. Я редко обращал на вас внимание, но мне есть дело до вас: меня занимает, в чем теперь ваша душа, чтобы узнать навярянка, вновь ли возгорается звезда вифлеема или начинает мерцать.)”²⁴³

Eserde, İncil’den birebir yansıtılan başka örnekler de bulunmaktadır: “Взгляните на птиц небесных: они не сеют, не жнут, ни собирают в житницы. (Gökyüzündeki kuşlara bakın. Ne bir şey eker, ne biçer, **ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler..)**”²⁴⁴ Matta İncil’inde geçen bu bölüm eserde “Оо, **ambarlarda yiyecek biriktirmeyen gökteki kuşlar** (О, птицы небесные, не собирающие в житницы.)”²⁴⁵ şeklinde verilmektedir.²⁴⁶

Yerofeyev, Veniçka için kutsal bir yer olan Petuşki’yi, tüm dinlerin çıkış noktası olan kutsal şehir Kudüs ile Kudüs’teki bekçileri ise Petuşki’deki kuşlarla özdeşleştirmektedir. “Еу Kudüs, *senin duvarlarına bekçiler diktim. Gece gündüz susmayacaklar. (На стенах твоих, Иерусалим, Я поставил сторожей, которые не будут умолкать ни днём, ни ночью.)*”²⁴⁷ Eserde bu ifade şöyle geçmektedir: “*Petuşki, kuşların ne gündüz, ne de gece susmadığı, yasemin çiçeğinin ne kışın ne de yazın açmadığı yer. (Петушки-это место, где не умолкают птицы, ни днём, ни ночью, где ни зимой, ни летом отцветает жасмин.)*”²⁴⁸

Veniçka, soğuktan titrediği bir anda Petuşki’de bir evin kapısını çaldığını rüyasında görür. Kimsenin ona kapıyı açmaması üzerine üşüyen bir insana kapıyı açıp ısınması için onu üç dakikalığına içeri almanın oldukça insani bir şey olduğunu ve insanların bunu yapmamasını anlamadığını, hiçbir

²⁴³ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.134.

²⁴⁴ Bibliya, Noviy zavet, Yevangeliye ot Matfeya, (6: 26), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.818.

²⁴⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.29.

²⁴⁶ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petuşki, Moskva, 2000, s.221.

²⁴⁷ Bibliya, Vethiy zavet, Kniga Proroka İsaai (62: 6), mediya grup, Moskva, 2011, s.588.

²⁴⁸ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.34.

zaman da anlamayacağını söyler. Kendisinin (ironik bir şekilde) hafif, eksik olduğunu dile getirir. Veniçka, kendisini “eksik” olarak nitelemesini İncil’deki Eski Antlaşma bölümünde geçen şu ifadeye gönderme yaparak anlatır:

“Mene, tekkel, fares (pares), yani tartıldın ve hafif geldin. (Мене , текел, фарес, то есть ты взвешён на весах и найдён лёгковесным.)”²⁴⁹

Babil Kralı Belşassar’ın, Yeruşalim’deki tapınaktan alınan ve altın, gümüş vb. gibi değerli kaplarla soylulara şarap ve yemek ziyafet vermesinin ardından gizemli bir el, Babil Sarayı’nın duvarına “Mene, mene, tekkel, uparsin” şeklinde bir yazı yazar. İncil’de ise bu olay şöyle geçmektedir:

“Ve sen, onun oğlu Belşassar, bunların hepsini bildiğin halde alçak gönüllülüğü benimsemedin. (...) Soluğunu elinde tutan ve tüm yollarını gözetken Tanrı’yı ise yüceltmedin. Bu yüzden Tanrı, o yazıyı yazan eli gönderdi. Bu yazıda şöyle yazılmıştı: Mene, mene, tekkel, uparsin. Bu kelimelerin anlamı şudur: mene- Tanrı senin krallığının günlerini saydı ve ona son verdi; Tekel-terazide tartıldın ve çok hafif bulundun (eksik geldin) ; Peres-krallığın bölünerek Medlere ve Perslere verildi. (И ты, сын его Валтасар, не смирил сердца твоего, хотя знал всё это. (...) А Бога, в руку Которого дыхание твое и у Которого все пути твои , ты не прославил. За это и послана от Него кисть руки, и начертано: мене, мене, текел, упарсин. Вот и значение слов: мене-исчислил Бог царство твое и положил конец ему; Текел- ты взвешен на весах и найден очень легковесным; Перес-разделено царство твое и дано Мидянам и Персам.)”²⁵⁰

Hıristiyan mitolojisinde haç ve çarmıha gerilme ile bağlantılı olan “dört” rakamı eserde önem taşımaktadır. Dört rakamının gizemine dair İncil’de çok sayıda bilgi bulunmaktadır. Her şeyden önce dört farklı İncil (Matta, Markos,

²⁴⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.134.

²⁵⁰ Bibliya, Vethiy zavet, Kniga Proroka Danila (5: 22-29), Olma mediya grup, Moskva, 2010, s.693.

Luka, Yuhanna) vardır. 3+1'in toplamından oluşan dört rakamı, Kutsal Üçleme (Baba-Oğul-Kutsal Ruh)'nin dördüncüsü olarak Tanrının yaratıcılığını sembolize eder. Ayrıca, Evren dört köşeden oluşur ve evrenin maddesel yaratılışı “dördüncü gün”de gerçekleşmiştir.²⁵¹ Hezekiel peygamberin* kitabında da dört rakamının gizeminden bahsedilmiştir: “*Ateşin tam ortasında, her birinin dört yüzü, dört kanadı olan, insana benzeyen dört canlı yaratık vardı. (Из середины огня из середины его видно было подобие четырёх животных,-и таков был вид их: облик их был, как у человека.)*”²⁵²

Dört rakamı (ve türevleri)²⁵³ **Moskova-Petuşki**'de tam olarak yirmi beş kez kullanılmaktadır. Eserin “Karaçarovo-Çuhlinka” başlığında midesi bulanan Veniçka, “*dört duvar arasında dönüp durarak Tanrı'ya onu incitmemesi için yalvarır. (Так и метался в четырёх стенах и умолял бога моего не обижать меня.)*”²⁵⁴ Eserin son sahnesinde Veniçka'yı kovalayıp sonunda köşeye sıkıştırdıklarında boğazından bıçaklayanlar yine “dört” kişidir.

Eserin genelinde parodik biçimlerle kullanılan “*kalk ve yürü (Талифа Куму)*” deyimini, eserin son bölümünde Veniçka onu kovalayan dört kişiden kaçarken “*kalk ve sona hazırlan (Встань и приготовься к кончине)*”²⁵⁵ şeklinde değiştirilir. Bu da okuyucuya, eserin başında Kursk Garı'na varmak için hangi yöne gideceğinin pek de önemi olmayan Veniçka'nın, kendine “*Git Veniçka, git. Nereye olursa git. Nereye gittiğinin bir önemi yok. (Иди Веничка, иди. И куда-нибудь да иди. Всё равно куда.)*”²⁵⁶ diye seslenişinin yerine “*Koş Veniçka, her nereye olursa olsun fark etmez (Беги, Веничка,*

²⁵¹ Robert D. Johnson, Numbers in The Bible, God's Design in Biblical Numerology, Kregel Publications, USA, s.61.

* Tevrat ve Zebur'un birleşiminden oluşan Tanah adlı kutsal kitapta adı geçen peygamberlerden biridir. Arhimandrit Nikifor Bajanov, Bibleyskaya enstsiyklopediya, Lokid press, Moskva, 2006, s. 265.

²⁵² Bibliya, Vethiy zavet, Kniga Proroka İezekiilya (1: 5-6), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.645.

²⁵³ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petuşki, Moskva, 2000, s.192.

²⁵⁴ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.19.

²⁵⁵ Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.139.

²⁵⁶ A.g.e., s.6.

*хоть куда-нибудь, всё равно куда!)*²⁵⁷ sözlerinin almasıyla yaklaşan ölümü ilahi bir parodi üzerinden duyurmaktadır.

Veniçka, kaçıışı sırasında bir kez daha Tanrı'ya seslenir. Onun bu çağrısı, çarmıha gerilmiş İsa'nın Tanrı'ya yakarışının birebir aynısıdır: *“Saat 10'a doğru, İsa yüksek sesle: “Eli, Eli, lema şevaktani?” yani, Tanrım, Tanrım, beni neden bıraktın? diye bağırdı. (А около девятого часа возопил Иисус громким голосом: Или, Или! Лама савахфани? То есть: Боже мой, Боже мой! Для чего Ты меня оставил?)”*²⁵⁸ Veniçka'nın son sözleri ise şöyledir: *“Bu artık talifa kumi değil. Her şeyi hissediyorum. Bu, Kurtarıcının dediği gibi, lema şevaktani... Yani, Tanrım beni neden bıraktın? Tanrım, beni neden bıraktın acaba?(Это уже не «талифа куми», я всё чувствую, это лама савахфани, как сказал Спаситель...То есть: «Для чего, Господь, Ты меня оставил?» Для чего все-таки, Господь, Ты меня оставил?)”*²⁵⁹

Sonuç olarak, eserdeki İncil katmanının eserin semantik yapısı içinde önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yazar, İncil'e ait deyimleri ve kalıpları, İncil'den yaptığı alıntılarda ve onu çağrıştıran göndermelerde, onları olduğu gibi tekrarlamayarak, yapılarını değiştirip parafraz şeklinde metnini dini boyutundan soyutlamış (десакрализация текста-desakralizatsiya teksta) ve eserine parodik bir anlatım kazandırmıştır.

2.4. POSTMODERN BAĞLAMDA TOPLUM ELEŞTİRİSİ

Toplum eleştirisi, Rus edebiyatında geçmişten günümüze varlığını hiçbir zaman yitirmemiş olan eleştirel yaklaşımların başında gelmektedir. Yazarlar, şairler ya da düşünürler, yaşadıkları dönemin sorunlarına ya da eksikliklerine kayıtsız kalmamış, toplumsal ve sosyolojik konulara eserlerinde

²⁵⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.136.

²⁵⁸ Bibliya, Noviy zavet, Yevangeliye ot Matfeya (27: 46-47), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.837.

²⁵⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.139.

yer vermişlerdir. Her eserin, mutlak suretle kendi döneminden izler taşıdığını belirtmek gerekir. Yerofeyev'in yazarlık kariyeri Stalin sonrası döneme tekabül eder.

Stalin dönemi Sovyet Rusya'sında totaliter rejimin hüküm sürdüğü bir dönemdir. Rus yazar ve yayımcı Andrey Amalrik (1938- 1980) **Sovyetler Birliği 1984 yılına kadar Ayakta Kalacak mı? (Will the Soviet Union Survive Until 1984?)** adlı çalışmasında Rus tarihinde insanın her zaman bir araç olarak kullanıldığını asla bir amaç olmadığını öne sürerek Stalin döneminde Rus insanın kişiliğine tarihte eşi görülmemiş bir baskı ve aşağılama uygulandığını belirtir.²⁶⁰ Stalin döneminden sonra eski düzenini ortadan kaldırmak, halk üzerindeki baskıyı azaltmak için yeni lider Nikita Kruşçev döneminde “destalinizasyon (десталинизация-destalnizatsiya)” olarak adlandırılan bir süreç başlatılır. Stalin'in ölümünden sonra, hiç abartmaksızın “bürokrasinin özgürleşmesi” olarak nitelenebilecek bir süreç yaşanır.²⁶¹ Kruşçev 25 Şubat 1956'da Sovyetler Birliği Komünist Parti'sinin 20. Kongresinde Stalin'in politikalarını ve kişinin putlaştırılmasını eleştiren “*Gizli Söylev (О культуре личности и его последствиях-О кulte liçnosti i ego posledstviyah)*”²⁶² olarak adlandırılan bir konuşma yapar. Hem Sovyetlerde hem de Batı'da büyük yankı uyandıran Stalin karşıtı bu konuşma Kruşçev'in kariyerinin doruk noktasıdır.²⁶³ Bu dönemde başlayan politik, hukukî ve toplumsal yumuşamalara rağmen Kruşçev, ipleri elinde tutmak adına uygulamalarındaki esneklik payını her zaman özenle belirlemiştir. Öyle ki 1958 yılında Nobel Ödülü kazanan ünlü Rus şair Boris Pasternak (1890-1960)'ın ödülünü almasına bile müsaade etmez.²⁶⁴ “*Baskı dönemi sırasında*

²⁶⁰ Andrei Amalrik, Will the Soviet Union Survive Until 1984?,Harper and Row, New York, 1970, s.34.

²⁶¹ Moshe Lewin, Sovyet Yüzyılı, İletişim Yayınları, 1.baskı, İstanbul, 2008, s.274.

²⁶² Bkz СССР 1917-1967, Энциклопедический справочник, Издателство Sovetskaya entsiklopediya, Moskva, 1967, s.193.

²⁶³ Solomon Volkov, Büyülü Koro, (Çev: Sabri Gürses), Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010, ss.198-199.

²⁶⁴ Bu noktada farklı yorumlar mevcuttur. Pasternak, ödülü kendi hür iradesi ile reddettiğini ifade etmiştir. Ancak dönemin baskı ortamı göz önüne alındığında bunun yargılanmaktan ileri gelen bir baskı altında verilen bir ifade olması muhtemeldir. Solomon Volkov, Kruşçev'in Pasternak karşıtı

*Stalin'in cellâtlarından biri olan Hruşçov, artık acımasız patronlarının bir zamanlar yaptığı gibi davranmak istemiyordu ya da artık öyle davranamıyordu. (...) Ama yine de katı disiplini korumak istiyordu. Herhangi bir liberalizm iması Hruşçov'u gerginleştiriyordu.*²⁶⁵ Kruşçev'in ardından yönetime gelen Leonid Brejnev (1906-1982) döneminde de kontrollü yumuşama politikaları devam eder. Bu dönemlerde, 60'lı yılların ortasından itibaren Rusya'da Sovyet sistemine ve ideolojisine yönelik farklı düşünceler besleyen muhalif hareketler ortaya çıkar.²⁶⁶ Kruşçev'a göre sanatsal ve edebi faaliyetlere daha olumlu yaklaşan ve bunları ideolojik-komünist perspektiften ayıran Brejnev döneminde muhalif hareket güç kazanır. *Brejnev döneminde dissidentler, sosyalizmden soğuduklarını belli etmekten geri kalmadılar. Brejnev de bunlara soğuk davrandı ve Batı'nın tüm baskısına karşın bunları cezalandırmaktan çekinmedi. Ancak bunlarla ideolojik bir mücadeleye de girmede. (...) Brejnev dönemi rejim muhaliflerinin sayılarının artmasına tanıklık etti.*²⁶⁷ Bu dönemde aydınlar için insan hakları hareketi muhalif faaliyetler (Sovyet karşıtlığı) ile aynı anlama gelmekteydi.²⁶⁸ 1968 yılında samizdat olarak çıkan ve on beş yıl boyunca yayımlanan "Güncel Olaylar Günlüğü (*Хроника текущих событий-Хроника текущих событий*)" adlı periyodik bülten Rusya'daki muhalif hareketin ve insan hakları mücadelesinin ana bildirisini oluşturmaktadır.

Karşıt fikirlere bir nebze göz yumulsa da baskı kontrollü bir şekilde uygulanmaya devam eder. Şair Joseph Brodsky gibi kimi isimler yurt dışına göç eder, ancak ülke dışına çıkacak durumu olmayan bazı isimler de vardır. 1965 yılında yazar Andrey Sinyavski ve Yuli Danyel tutuklanır, 1970'lerin

kampanyayı alevlendirdiğini ve onu ödülü alması durumunda tutuklama ya da öldürmekle tehdit ettiğini öne sürer. Bkz: Volkov, Büyülü Koro, (Çev: Sabri Gürses), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, ss.210-212.

²⁶⁵ A.g.e.,217.

²⁶⁶ V. V. Kirillov, İstoriya Rossii, Moskva, 2007, s. 594.

²⁶⁷ Yalçın Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü, Mızrak Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.127.

²⁶⁸ Melih Demirtaş, Human Rights Movement in Soviet Russia (1969-1980), Ideas, Norms and The State, A Master's Thesis, Department of International Relations, Bilkent University, Ankara, 2008, ss.53-54.

sonuna doğru zayıflayan muhalif hareket sonucu ünlü Rus yazar Aleksandr Soljenitsın göçe zorlanır ve Saharov ülke içinde sürgüne gönderilir. Gazeteci-yazar Peter Vayl, Rus edebiyatçı-yazar Aleksandr Genis ile birlikte oluşturduğu çalışmada 60'lı yıllarda baskıya karşı göç etmenin mantıklı bir sonuç olduğunu ifade eder.²⁶⁹

Muhalifler KGB tarafından yoğun ve yakın bir denetim altında tutulur. Muhalifleri birbirinden ayırmanın bir yolu da bunları sürekli gözetim altında tuttukları taşra bölgelerinde iç sürgüne göndermektir. *“Baskı çabaları çerçevesinde yepyeni bir yöntem ise KGB tarafından 1970'lerin başında kullanılmaya başlandı: Muhaliflerin akıl hastanelerine kapatılmaları. Muhalifleri “deli” olarak tanımlayan uydurma tanılar yapılıyor, bu şekilde akıl hastanelerine kapatılan kurbanlara zihinsel dengelerini bozucu ya da fiziksel anlamda çökertici ilaçlar veriliyordu. Bu yöntemle hukuk sistemi de atlanmış oluyordu; çünkü ortada herhangi bir hukukî yargı bulunmuyor, gündemde olan kişi süresi belirsiz bir biçimde gözaltında tutulabiliyordu. Sovyet psikiyatrisi bu türden baskı girişimlerine suç ortaklığı ettiği için uluslararası planda dışlandı, 1983 yılında Dünya Psikaytri Birliği'nden çekilmek zorunda bırakıldı.”*²⁷⁰

Venedikt Yerofeyev, bir muhalif olarak bu dönemde uygulanan gözetim ve baskılara maruz kalmış bir yazardır. Ancak **Moskova-Petuşki** “salt bir dönem eleştirisi” üzerine kurulu bir eser değildir. Aynı zamanda toplumsal açıdan didaktik bir özellik de taşımamaktadır. Bu yüzden **Moskova-Petuşki**'yi öncelikli olarak dönem eleştirisi çerçevesi içinde ele almak, eserin öz derinliği ve edebi zenginliği içinde onu sınırlamak olacaktır.

Bu bağlamda, bu başlık altında dönem/toplum eleştirisine, eserin eleştirel bakış açısının bir parçası olarak yermeyi uygun gördük.

²⁶⁹ Petr Vayl, Aleksandr Genis, 60-e mir sovetskogo çeloveka, vtoroye izdaniye, Novoye literaturnoye obozreniye, Moskva, 1998, s.306.

²⁷⁰ Robin Milner-Gulland Nikolay Dejevskiy, Atlas Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi, (Çev: Metin Çulhaoğlu), 8.cilt, İletişim Yayınları, 1993, s.179.

Yerofeyev'in kendi ifadesiyle, **Moskova-Petuşki**'nin hiçbir yazılış amacı yoktur. Nitekim ünlü şair Joseph Brodski de, Yerofeyev'in bu eseri sadece *sesini duyurmak* amacıyla yazdığını belirtmiş, bununla beraber Sovyet gerçeğine de değindiğinin altını çizmiştir.²⁷¹ Gerek yazarın arkadaşları gerekse de eseri incelemiş olan araştırmacılar, **Moskova-Petuşki**'nin o dönemi yansıtan bir eser olduğu görüşünde hemfikirdir. Yerofeyev, 20.yy Rus toplumunun sembolik resmini çizmiş, çağdaşları için edebi-felsefik bir rol model olmuştur.²⁷² Yerofeyev, eserinde Rus toplumunun o dönemki portresini trajik bir şekilde çizerken Rus halkına yönelik eleştirisini de açıkça ortaya koyar:

*“Oo, işte benim halkımın hayatının en zayıf ve utanç verici anı-
gün doğumundan marketlerin açılacağı zamana kadarki an (...) Hoşuma gidiyor, halkımın öylesine boş ve pörtlek gözleri olması hoşuma gidiyor. Derinlemesine gizlenmiş, pusmuş, yırtıcı ve ürkek gözler. Devalüasyon, yolsuzluk, işsizlik, sefalet... (...) Bu gözler hiçbir şey vermiyor. Hiçbir şey almıyor ve hiçbir şey vermiyor. Oo, işte benim halkımın hayatındaki en mutlu an: marketlerin açıldığı saatten kapandığı saate kadarki an. (...) Her türlü düşünceden yoksun! Bu ne kudrettir! (Ne manevi bir kudrettir.) (...) Herkesin bir şeyler sattığı ve aldığı yerde nasıl gözlerin olduğunu kendime anlatabilirim. Yer altından, dinmek bilmez bir kaygı ve ıstırap ile bakıyorlar. Çıkar dünyasındaki gözler, işte böyle gözlerdir. (О, самое бессильное и позорное время в жизни моего народа-время от рассвета до открытия магазинов! (...)) Мне нравится. Мне нравится, что у народа моей страны глаза такие пустые и выпуклые. Глубоко спрятанные, притаившиеся, хищные и перепуганные глаза. Девальвация, коррупция, безработица, пауперизм...Эти глаза не продадут. Ничего не продадут и ничего не купят.(...) О,*

²⁷¹ Pawel Pawlikowski, From Moscow to Pietushki, BBC, İngiltere, 1991, 18.06.2012, 11:16-43
Erişim adresi: <http://video.yandex.ru/users/kuschilop/view/1/>

²⁷² A. A. Gritsanov, Noveyşiy filosofskiy slovar, Venedik Yerofeyev, Knijnny dom, 3-e izdaniye, Minsk, 2003, s.353.

блажнейшее время в жизни моего народа-время от открытия магазинов и до закрытия магазинов). (...) Полное отсутствие всякого смысла-но зато какая мощь! (какая духовная мощь (...)) Можно себе представить, какие глаза там..Смотрят из подполья, с неутрачивающей заботой и мукой-вот какие глаза в мире чистогана.)”²⁷³

Yerofeyev, toplum eleştirisine dönem halkını en derinden etkileyen devrimle başlar. Devrimin Rus halkını özünde değiştirmedeği ve bu nedenle amacına ulaşamadığı düşüncesini şu sözlerle ifade eder: *“Tüm insanlığın vicdanı önünde söylemeliyim ki ben en başından beri incir ağacı gibi verimsiz olan bu maceraya karşıydım. En başından beri ben, devrimin meydanlarda değil, kalplerde gerçekleştirildiği takdirde gerekli olan bir şeye varacağını söyledim. (Перед лицом всего человечество я должен сказать Я с самого начала был противником этой авантюры, бесплодной, как смоковица. Я с самого начала говорил, что революция достигает чего-нибудь нужного, если совершается в сердцах, а не на стогах.)”²⁷⁴*

Sovyetler Birliği döneminin klişeleşmiş antikapitalist sloganı olan *“Kapitalizmin vahşi dış gösterişi (Звериный оскал капитализма)”²⁷⁵* sözü, Veniçka'nın Kursk Gar'ındaki restorandan kovulmasından sonra sokağa çıktığında hissettiği boşluğu ve yalnızlığı anlatırken *“Varoluşun vahşi dış gösterişi. (Звериный оскал бытия)”* sözleriyle parodileştirir.

Fransız Devrimi'nin sloganı haline gelen "Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" söylemleri Komünist Parti'nin (KPSS) XXII. kongresinde komünizmin bir amacı olarak tekrar gündeme gelmiş ve komünizmin tüm

²⁷³ Venedikt Yerofeyev, Moskova-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.6-19-28.

²⁷⁴ A.g.e., ss.101-102.

²⁷⁵ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva “Moskva-Petuşki”, Vagirus, Moskva, 2000, s.163.

halklara kardeşlik, barış ve özgürlük getireceği söylenmiştir.²⁷⁶ Yazar, ideolojik amaçlı olan bu sloganı “Oo özgürlük ve eşitlik! Oo kardeşlik ve bağımsızlık! (O, свобода и равенство! O, братство и жидничество!)”²⁷⁷ şeklinde yeniden derleyerek eserinin içine yerleştirir.

Sosyalist Mücadelenin ve Stahanov hareketinin öncülerinden olan maden işçisi Aleksey Stahanov (1905-1977) da yazarın kaleminin hedefi olur. Stahanov hakkında Yerofeyev şöyle yazmıştır:

“Devrimin öncü işçisi Aleksey Stahanov günde iki kez küçük tuvaletini, gün aşırı ise büyük tuvaletini yapıyor. Sarhoşken, dört kez küçük tuvaletini yapar, ama bir kez bile büyük tuvaletini yapmaz. Öncü işçinin senede 312 gün ayyaş takıldığına hesaba katarsak yılda kaç kere küçük ve büyük tuvaletini yapar, hesaplayın. (Знаменитый ударник Алексей Стаханов два раза в день ходил по малой нужде и один раз по большой. Когда же с ним случался запой, он четыре раза в день ходил по малой нужде и один раз в два дня- по большой. Подсчитай, сколько раз в год ударник Алексей Стаханов сходил по малой нужде и сколько по большой, если учесть, что у него триста двенадцать дней в году был запой.)”²⁷⁸

Komünizmin beraberinde getirdiği Totaliter rejimin bir dayatması olarak ortaya çıkan ortak idealler düşüncesini Yerofeyev, kablo montajı işinde birlikte çalıştığı arkadaşlarıyla işten arta kalan zamanda her birinin farklı içkiler içtiğinden bahsederken “*herkesin boş zamanı kendine, bu yüzden herkesin kendi idealleri var. (Каждый за свой досуг, потому что у каждого свои идеалы.)*”²⁷⁹ sözleriyle insanların ideallerinin ortak olması bir

²⁷⁶ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva “Moskva-Petuški”, Vagirus, Moskva, 2000, s.212.

²⁷⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.28.

²⁷⁸ A.g.e., s 117.

²⁷⁹ A.g.e., s.27.

yana, boş vakitlerinin bile ortak olamayacağına dikkat çekerek komünizmin eşitlikçi tutumunu eleştirir.

Karl Marks'ın komünist görüşlerinin temelini oluşturan "İnsanlığın kurtuluşu için mücadele etme" düşüncesini de Yerofeyev kendi üslubuyla ironik bir şekilde eleştirir. "*Dünyadaki en mükemmel şey nedir? İnsanlığın kurtuluşu için mücadele etmek. Peki, ondan daha da mükemmel olan ne? Ne mi? Yazınız: Suçiy potroh (Что самое прекрасное в мире?-борьба за освобождение человечества. А еще прекраснее вот что (записывайте): Сучий потрох.)*"²⁸⁰ Yazar, klişeleşmiş olan bu Marksist söyleminin ardından "Suçiy potroh" adını verdiği, içinde kepek şampuanından, cilaya kadar pek çok kimyasal madde barındıran bir kokteyl reçetesi paylaşır. Isınmak için, yaşamak için içki içmek zorunda olan Sovyet vatandaşının, bu ilginç kokteylin ardından insanlığı kurtuluşa nasıl ulaştıracağı ironik bir muammadır.

Ünlü Rus yazar Maksim Gorki'nin (1868-1936) devrimi destekleyen ve Sovyet propagandasının klişesi haline gelmiş "*Hayatta her zaman kahramanlara yer vardır. (В жизни всегда есть место подвигу.)*"²⁸¹ sözünü, "*Eğer bana kahramanlığın daimî olmadığı köşeyi önceden gösterselerdi, sonsuza dek yaşamak isterdim. (Я согласился бы жить на земле целую вечность, если бы прежде мне показали уголок, где не всегда есть место подвигам.)*"²⁸² sözleriyle eleştirerek devrime bir göndermede bulunur.

Yerofeyev, eserinde okuyucunun dikkatini bir an için adeta üzerine çekmek istercesine okuyucudan tüm işlerini bırakarak kendisiyle kalmasını ve tam bir dakika sessizlik sağlamasını ister.²⁸³ Hatta okuyucunun yanında bir düdük ya da siren gibi bir şey varsa tam bir dakika boyunca bunu çalmasını

²⁸⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.59.

²⁸¹ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva "Moskva-Petuşki", Vagirus, Moskva, 2000, s.161.

²⁸² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, ss.10-11.

²⁸³ A.g.e., s.12.

söyler. Siren sesi* eşliğinde bir dakikalık saygı duruşunda bekleme, kendi kültürümüzden de bildiğimiz üzere ölen bir devlet büyüğünü ya da vatan uğruna ölmüş insanları anmak amacıyla yapılır. Yerofeyev, bu sözleriyle Sosyalist mücadelede hayatını kaybetmiş askerlerin anılmasına, Lenin'in ölümünde, Kızıl Meydan'da beş dakika boyunca susmayan ısıklık seslerine, aynı zamanda da Rusların Zafer Bayramı (День победы-Den pobedi) olan "9 Mayıs" gününe de bir göndermede bulunmaktadır.²⁸⁴

Yerofeyev, dönemin Sovyet halkını da iki farklı gruba ayırır. "*Alttakiler beni görmek istemedi, yukarıdakiler ise gülmeden benim hakkımda konuşmadı. Yukarıdakiler yapamadı, aşağıdakiler ise istemedi.*" (Нузы не хотели меня видеть, а верхи не могли бех смеха обо мне говорить. Верхи не могли, а низы не хотели.)²⁸⁵ Yazar, "yukarıdakiler" kelimesi ile muhtemelen hayatı boyunca ona dokunmayan, ancak onu sürekli gözlem altında tutan Sovyet iktidarını, "aşağıdakiler" kelimesiyle ise sıradan bir hayat süren Sovyet insanını hatta okuyucularını kast etmiş olabilir. Sovyet iktidarı, gerçekten de yazarı pek dikkate almamıştır. Yerofeyev, bunu bir röportajında şu sözleriyle doğrular: "*Sovyet iktidarı beni hiç umursamadı. (Советская власть не обращала меня никакого внимание)*".²⁸⁶

Yerofeyev'in toplumsal konular üzerinde yaptığı yorumlar sadece kendi ülkesiyle sınırlı kalmamıştır. Eserinde, başka ülkelerde yaşanan gelişmelerle ilgili ya da başka milletlere yönelik yorumlar da yer alır. Örneğin 60'lı yıllarda Rusya ve Amerika arasındaki astronomik yarış hakkında "*Galaksi dışı astronomiyi Yanki'lere, Almanlara ise psikiyatryi bırakın (Оставьте янкам внегалактическую астрономию, а немцам психиатрию)*" diye yazmıştır. Ayrıca İtalya, İspanya ve Birleşik Arap Emirliği

* Siren sesi, Antik Yunan efsanelerinde "Sirenler" olarak bilinen ve büyüleyici şarkılar söyleyen deniz perilerinden gelmektedir. Bkz: Arthur Cotterel, Rachel Storm, Büyük Dünya Mitoloji Ansiklopedisi, (Çev: Emel Lakşe), Alf Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2011, s.60.

²⁸⁴ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petushki, Vagirus, Moskva, 2000, s.164-166.

²⁸⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.32.

²⁸⁶ Venedikt Yerofeyev, Moy oçen jiznenny put, Vagirus, Moskva, 2008, s.505.

hakkında da ilginç yorumlarda bulunmuştur. Örneğin İspanya için, *“Bir İspanyol gibi aşağılık olan biri kendi boğa güreşini izlemeye gider. (Всякая сволота вроде испанцев идёт на свою корриду глядеть). İtalya için, “Bırak da İtalya kendi aptal Belcanto’suyla boğulsun. (Пусть подавится Италия своим дурацким бельканто)”* Araplar için ise *“Bırakın alçak Afrikalılar kendi Asvan Barajlarını inşa etsinler, bırak inşa etsin alçaklar, ne de olsa rüzgâr onu alıp götürecektir. (Пусть подлец-африканец строит свою Асуанскую плотину, пусть строит, подлец, всё равно её ветром сдует.)”*²⁸⁷ şeklinde yorum yapar.

Yazar, eserinde Yahudilerle de alay eder. Dünyadaki her şeyin yavaş olması gerektiğini savunan Veniçka, hırslarından arınmış birisi olarak *“Ben aşağıda kalıyorum ve aşağıdan sizin tüm sosyal statülerinize tükürüyorum. Orada yükselmek için korkusuz ve arsız bir Yahudi suratına sahip olmak ya da tepeden tırnağa saf çelikle kaplı bir ibne olmak gerekir. (Я остаюсь внизу и снизу плюю на всю вашу общественную лестницу. Чтоб по ней подыматься, надо быть жидовскою мордою без страха и упрёка, надо быть пидорастом, выкованным из чистой стали с головы до пят.)”* der.²⁸⁸ Ne ilginçtir ki Yerofeyev’in kendisi de Yahudi kökenlidir ve pek çok eserinde, hatta “not defterlerinde“ dahi Yahudilerden söz edilir. Yerofeyev’in **Moskova-Petuşki** eserinden sonra en önemli eseri olarak kabul edilen **Valpurgis Gecesi** eserinin ana karakteri olan “Gureviç” de bir Yahudi’dir. Ancak bu durumu bir sempati olarak değerlendirmek doğru değildir. Çünkü Yerofeyev, **Moskova-Petuşki**’de bile Yahudi’lerden söz ederken Yahudi kelimesinin Rusça karşılığı olan “еврей (yevrey)” kelimesini kullanmamış, bunun yerine daha kaba ve sevimsiz bir anlama sahip olan “жидяр (jidyar)” kelimesini tercih etmiştir.

Postmodern bir öge olan “eşcinsellik” de politik bir ironi olarak kendini gösterir. Veniçka: *“Eşcinsellik hayatımızdan kesinlikle çıkacak olsa da*

²⁸⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petushki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.53.

²⁸⁸ A.g.e., s.32.

tamamen çıkmayacaktır. Daha doğrusu tamamen ama sonsuza kadar değil. Milletin aklında şimdi ne var ki? Sadece eşcinsellik. Ama Arapların aklında İsrail var, Golan Tepeleri var, Moşe Dayan var. Eğer Moşe Dayan'ı Golan Tepeleri'nden atsalardı, Arapları da Yahudilerle barıştırsalardı, o zaman insanların aklında ne kalırdı? Sadece saf bir eşcinsellik.(А надо вам заметить, что гомосексуализм изжить в нашей стране хоть и окончательно, но не целиком. Вернее, целиком но не полностью. У публики ведь что сейчас на уме? Один гомосексуализм. Но еще арабы на уме, Израил, Голанские высоты, Моше Даян. Ну, а если прогнать Моше Даяна с Голанских высот, а арабов с иудеями примирить?-что тогда останется в головах людей?Один только чистый гомосексуализм.)²⁸⁹*

Sonuç olarak, eserdeki toplumsal eleştirinin yazarın politik görüşlerine paralel ve onun ikizi olan Veniçka'nın gözünden, Sovyet döneminin gündelik yaşamını daha çok halkın alt tabakası üzerinden ve eserin yazıldığı dönemdeki mevcut siyasi ve toplumsal atmosferi yansıması açısından yapıldığını söyleyebiliriz. **Moskova-Petuşki** her ne kadar ideolojik bir eser olmasa da içinde barındırdığı alıntılar sayesinde pek çok ideolojik söyleme ironik, aynı zamanda da parodik yaklaşımlar getirerek siyasi-toplumsal eleştiriye postmodern bir bakış kazandırmıştır.

2.5. ESERDE KURGU

Moskova-Petuşki eseri bir prolog ve 44 bölümden oluşmaktadır. Eserin bölüm başlıklarından bazıları Moskova-Petuşki arasındaki tren istasyonu durakları ile isimlendirilmiştir. Moskova-Petuşki arasında 35 istasyon bulunmaktadır. 44 başlığın 35'i bu istasyon isimlerinden oluşmakla

* Veniçka'nın bu sözleri, dönemin Sovyet lideri Leonid Brejnev'in dünya liderleriyle olan meşhur öpüşmelerine yönelik güzel bir gönderme örneği de taşır.

²⁸⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.99.

birlikte kalan 9 başlık ise Moskova'da ve Petuşki'de bulunan farklı yer isimleriyle tasnif edilmektedir. Başlıklardan 8 tanesinde olay Moskova'da, üç tanesinde Petuşki sınırlarında, kalan 33 başlıkta ise iki nokta arasındaki yolculuk esnasında geçmektedir. Ancak yazar, "Orak ve Çekiç-Karaçorovo (Серп и молот-Карачорово)"²⁹⁰ başlıklı bölümünü ise ikinci baskıdan itibaren değiştirme yoluna gitmiştir. Bunun nedenini eserin önsözünde "Herkes ve özellikle de bütün kızlar, önceki başlıkları bile okumadan, hatta "Ve yavaşça içtim" cümlesini dahi okumadan hemen bu başlığa kapıldı. Bu sebeple, ikinci baskıda buradaki tüm küfürleri bu başlıktan çıkarmayı gerekli gördüm. Böyle daha iyi olacak. Çünkü: Birincisi, beni peş peşe okuyacaklar, ikincisi, aşağılanmış olmayacaklar."²⁹¹ sözleriyle açıklar. "Ve yavaşça içtim." cümlesi Yerofeyev'in önsözde de belirttiği gibi, postmodern bir oyun ile okuyucuda olay zincirinin sonrasına dair bir merak oluşturmak amacıyla kurulmuştur.

Alkol, melek, tren, yolculuk, çocuk, aşk, özlem ve kadın gibi motifler eşliğinde kurgulanmış olay örgüsü döngüsel bir ilerleme gösterir. Moskova'da başlayan olaylar, kendi içindeki gelişimini tamamlayarak başladığı yer olan yine Moskova'da son bulur. Olay örgüsünün başında Petuşki'ye gitmek üzere yola çıkan ve daha Kursk Gar'ına bile varamamış olan Veniçka, eserin "Moskova. Kursk Garı Yolunda (Москва. На пути Курскому Вокзалу)" başlıklı bölümünde bilinmeyen bir kapının girişinde uyuya kalır. Uyandığında ise tekrar gara doğru hareket eder. Eserin sonunda, kendini Petuşki yerine yine Moskova'da bulan Veniçka, son başlık olan "Moskova. Petuşki. Bilinmeyen Giriş'te (Москва-Петушки.Неизвестный подъезд)" yine bilinmeyen bir kapının girişinde kendini bulur. Bu açıdan eserin ilk ve son başlığı kurgusal açıdan bir bütünlük göstermektedir.

²⁹⁰ Bu başlık eserde bir cümleden oluşan tek başlıktır. Bu başlıkta sadece "Ve yavaşça içtim. (И я медленно выпил.)" cümlesi yer almaktadır. Bkz: Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva,2009, s.18.

²⁹¹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.3.

Eserin kurgusunun ana hatlarını üç bölüm çerçevesinde ele alabiliriz: İlk bölümü yolculuk, ikinci bölümü felsefe, son bölümü ise detektif, macera romanı gibi değerlendirebiliriz. Yazar ilk bölümde Veniçka'nın nereden gelip nereye gideceğini, başka bir deyişle yolculuğunun hangi yöne ve kime doğru olduğunu anlatmaktadır: *“Ben, sadece Petuşki'ye, sevdiğim kadına gidiyorum. (Я ведь просто еду в Петушки, к любимой девушке.)”*²⁹²

İkinci bölümde ise Veniçka'nın iç dünyasının kapıları aralanır. Veniçka, kendine sorular sorarken, bir yandan da okuyucuyla iş hayatına dair anılarını paylaşır. Birbirini takip eden “Kuskovo-Novogiryeva ve Novogiryeva-Reutovo” başlıklarında yazar kablo montajı işinde çalışırken, arkadaşlarıyla olan ilginç ve gülünç anılarını toplumsal ironi ekseninden, Veniçka'nın ağzıyla paylaşır:

*“Sabahları, önce oturur Vermut içerdik. Sonra kalkar, tamamen Islandığı için dün akşam bağladığımız kabloyu çekip çıkarırdık. Sonra da- sonra ne mi? Sonra, parasına sika oynamaya başlardık. Oyunu bitirmeden yatarдық. Sabah erken saatte herkes birbirini çoktan uyandırmış olurdu: Lyöha! Kalk da sika oynayalım! Stasik! Kalk da dünkü oyunu bitirelim! Kalkar, oyunu bitirirdik. (А наympo так: сначала садились и пили вермут. Потом вставали и вчерашний кабель вытаскивали из-под земли и выбрасывали, потому что он уже весь мокрый был, конечно. А потом- что же? Потом садились играть в сикy, на деньги. Так и ложились спать, не доиграв. Рано утром уже будили друг друга: “Лёха! Вставай в сикy играть!” “Стасик, вставай доигрывать вчерашнюю сикy!” Вставали, доигрывали в сикy.”*²⁹³

Üçüncü bölümde ise olaylar gelişmeye, hatta yavaş yavaş çözülmeye başlar. İlk bölümde Moskova'dan Petuşki'ye gitmeye çalışan Veniçka'nın Moskova'dan kaçıışı üçüncü bölümde tıpkı bir polisiye romanındaki gibi bir kaçma kovalama hikâyesine dönüşür. Yazar “43.km-Hrapunogo” başlığında

²⁹² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petushki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.11.

²⁹³ A.g.e., s.27.

olayın gidişatının değişeceğini okuyucuyla şöyle paylaşır: *“Ta Moskova’dan buraya kadar her şey hep felsefi denemeler ve anılar hakkındaydı, her şey İvan Turgenyev’deki gibi düzyazı şeklinde şiiirdi. Şimdi ise dedektif hikâyesi başlıyor. (От самой Москвы, все были философские эссе и мемуары, все были стихотворение в прозе, как у Ивана Тургенева. Теперь начинается детективная повест...)”*²⁹⁴

Anlaşılacağı üzere eser, kurgusal olarak çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Çok katmanlılık, metni oluşturan tüm birimlerin birden çok anlam katmanına göndermede bulunmasıdır.²⁹⁵ Bunun yanı sıra eserdeki kurguyu oluşturmada kullanılan tüm motifler de adeta bir zincir gibi birbirine sıkı sıkıya bağlı olup bir bütünlük oluşturmaktadır. Motiflerin birbiriyle bu denli hızlı ve zamansız birleşmesine karşın eserin iç zamanı oldukça yavaş ilerlemektedir. Çok katmanlı, karnavalsı yapı içerisindeki bu yavaşlık entropiyi ortaya çıkartır. Bir termodinamik terimi olan entropi, evrendeki her şeyin kendini minimum enerji seviyesine çekme isteği olarak tanımlanabilir. Mihail Epşteyn, entropiyi, enerjinin sönmesi olarak tanımlar.²⁹⁶ Bu bağlamda entropi, karnavalın hareketli yapısını kısmen yavaşlatıyor gibi görünse de yazar, eserin dış yapısını oluşturan “yol”un dinamizminden güç alır. Ancak sahip olduğu enerjiyi idareli kullanarak yavaş olmanın gerekliliğini *“İnsanın kibirlenememesi, hüzünleneememesi ve şaşırması için dünyadaki her şeyin yavaş ve doğru olmaları gerektiği (Всё на свете должно происходит медленно и неправильно чтобы не сумел загордиться человек, чтобы человек был грустен и растерян.)”*²⁹⁷ sözleriyle savunur.

Petuşki’ye üç durak kala, "Pokrov-113.km" adlı başlıkta, Petuşki’ye varmak için can atan Veniçka’ya, yazar, *“Doğru yoldasın Venedikt Yerofeyev.*

²⁹⁴ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.62.

²⁹⁵ Yıldız Ecevit, Orhan Pamuk'u Okumak, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1996, s.98.

²⁹⁶ Mikhail Epstein, Postmodern v rossii, Posle karnavala, ili Obayaniye entropii Venedikt Yerofeyev, İzdaniye P. Elinina, Moskva, 2000, s.268.

²⁹⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.6.

(*Ты на верном пути, Венедикт Ерофеев.*)²⁹⁸ diye seslenir. Eserde yazarın gerçek adını ve soyadını birebir olarak kullandığı tek yer burasıdır. Bu da okuyucuya eserin otobiyografik kurgusunu göstermektedir.

Eserin son üç başlığı “Petuşki-Sadovoye koltso / Petuşki. Kreml. Pamyatnik Mininu i Pojarskomu / Moskva-Petuşki. Neizvestniy podyezd (Петушки-Садовое кольцо Петушки. Кремль. Памятник Минину и Пожарскому / Москва-Петушки. Неизвестный подъезд)” oldukça dikkat çekicidir. İki isimli olan bu başlıklarda Petuşki’ye varması beklenen Veniçka, yazar-anlatıcı tarafından aynı anda hem Moskova’da hem de Petuşki’de konumlandırılır. Bu açık detay sayesinde gerçekleşmemiş yolculuğun halüsinasyonlar eşliğinde kurgulandığını ve Veniçka’nın Moskova’dan aslında hiç uzaklaşmadığını anlayabiliriz.

²⁹⁸ A.g.e., s.121.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜSLUP VE ANLATIM TEKNİĞİ

3.1.ÜSLUP

Moskova-Petuški eseri üslup açısından çok katmanlı ve zengin bir yapıya sahiptir. Üslup olarak Vulgarizmi (Вульгаризм)* benimsemiş olan eser, konuşma diline yakın şiirsel ve melodik bir dille kaleme alınır. Dil özellikleri itibariyle alkolik jargon (алкогольная лексика) barındıran, kuralsız (ненормативная лексика), sansürsüz (нецензурная лексика) ve halk diline (просторечие) yakın bir dil kullanılır. Aynı zamanda İncil'e ait deyimlerden (библейская лексика/ библеизм) de izler taşır.

Eserin kaba üslubuna örnek olarak “fahişe (Стерва), kancık (сука)” ve yine benzer anlama sahip “orospu (блядь)” gibi argo kelimelerin kullanımını örnek gösterebiliriz. Bunun yanı sıra "Talifa kumi", "Lama Savahfani"²⁹⁹ gibi Hıristiyanlık dinine ait olan İncil'de birebir geçen kelimeler de eserde yer almaktadır.

Eserde otuzdan fazla farklı içki türünden de söz edilmektedir. Bununla beraber eserde sıkça kullanılan “içmek (выпить)” fiili her kullanımında içki içmeyi nitelemesi açısından yazarın alkole dayanan üslup biçimine açık bir örnek teşkil eder: “*Savelyovskiy'e çıkar çıkmaz, başlangıç için bir bardak **Zubrovka içtim.** Evet. Bir bardak Zubrovka. Daha sonra Kalyayevskaya'da bir bardak daha **içtim**, ama bu kez Zubrovka değil **Koriandrova** ve üzerine iki tane ellilik **Jigulyovskoye birası** ve şişeden **alb-de-dessert** şarabı daha **içtim.** (Я как только вышел на Савелёвском, **выпил** для начала стакан зубровки. Так, стакан зубровки. А потом другой стакан, только уже*

* Edebiyat dilinde kullanılan kaba sözcük ya da ifadelere verilen ad. S. İ. Ojegov, Tolkoviy slovar russkogo yazıka, İzdatelstvo Mir i obrazovaniye, Moskva, 2001, s.100.

²⁹⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuški, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.139.

не зубровки а кориандровой. Я добавил ещё две кружки жигулёвского пива и из горлышка альб-де-дессерт.)”³⁰⁰

Yazarın üslubunun önemli bir parçasını güldürü ya da parodi oluşturduğu söylenebilir. Eser ile ilgili ilk tez olan “*Moskova-Petuşki veya Gerisi Sessizlik*” in yazarı Svetlana Gayser Şnitman, güldürü unsurunun eserin ana hatlarından biri olduğuna vurgu yaparak “*Güldürünün, varoluşsal çıkmazdan kurtulmanın tek yolu*” olduğunu belirtir.³⁰¹ Yerofeyev, parodik üslubunu sergilerken de dilin ifade yönünden en önemli silahlarından biri olan deyimleri kullanır. Örneğin, Rus halkından bahsederken, Rusça’da yaygın olarak bilinen “Им все божья роса”³⁰² deyimini kullanır. “*Всё божья роса*” ifadesi aptal ve umursamaz insanı betimlemek için kullanılan “Хоть наплюй в глаза ему всё божья роса”³⁰³ deyiminden gelmektedir. Anlam itibariyle, bu ifade dilimizdeki “Yüzüne tükürsen yağmur yağıyor zanneder” deyimiyile benzerlik taşır.

Yazar, diyaloglar ve betimlemeler arasına da deyimler ve gündelik dilde kullanılan deyişler yerleştirir. Veniçka, vagondakilere “Usad’a mı gidiyoruz?” diye sorduğunda, vagona bulunan ve muhtemelen sarhoş olan yaşlı bir adam ona şaşkıncu bir şekilde ertesi günkü ödevlerini hazırlamadığı için annesinin ona kızacağını söyleyerek bir de “*Васак kadar boyuyla akıl da yürütürmüş. (От горшка два вершка*, а уже рассуждать научился)*”³⁰⁴ şeklinde cevap verir.

Bir başka deyim örneği de yine vagondaki yaşlı bir adamın Veniçka’ya “sevimli gezgin (милая странница)” diye bir bayana hitap edercesine

³⁰⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.4.

³⁰¹ Svetlana Gayser Şnitman, Venedikt Yerofeyev “Moskva-Petuşki ili The rest is silence”, Bern, 1989, s.238.

³⁰² Venedikt Yerofeyev, Moskva, Petuşki, İzdatelelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.19.

³⁰³ Vladimir Dal, Poslovitsı russkogo naroda, Dr. Baranov podgotovka elektronnoy versii knigi, Tom 1, İzdaniye vtoroye, Moskva, 1979, s.375.

* Bu deyim kısa boylu insanları, özellikle de küçük çocukları betimlerken kullanılan bir deyimdir. Bkz: A. İ. Molotkov, Frazeologičeskiy slovar russkogo yazıka, İzdatelstvo Sovetskaya entsiklopediya, İzdaniye vtoroye, Moskva, 1968, s.61.

³⁰⁴ Venedikt Yerofeyev, Moskva, Petuşki, İzdatelelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.111.

seslenmesinden sonra ortaya çıkar. Bu hitaba bir hayli şaşırان Veniçka, şaşkınlığını “*Herkes aklını oynatmış. (У всех мозги набекрень)*”³⁰⁵ ifadesiyle belirtir.

Yazar, politik bir gönderme olarak Suriye ve İsrail arasındaki Golan Tepeleri mücadelesine değinirken, İsrail için büyük bir önem taşıyan ve 1967 yılında ele geçirdiği bu değerli toprakları “*Dilinden düşürmemek (Не сходить с языка)*” deyimini açıklar: “*Golan Tepeleri Abba Eban* ve Moşe Dayan* in dilinden düşmedi. (Абба Эбан и Моше Даян у них (Голанские высоты) не сходили с языка.)*”³⁰⁶ Sözü geçen iki politik şahsiyetin soyadlarını yazar kaba bir üslupla parodileştirir. *Eban* sözcüğü, Rusça’da “becermek” anlamını taşıyan “ебать” fiilinden, *Dayan* ise “vermek” anlamına gelen “дать” fiilinden türetilmiştir. Yazar her iki soyadı da aynı cümlede kullanarak argo bir siyasi üslup sergiler: “*On üçüncü odadaki Ninka Eban’a verdi mi? (Нинка из 13-й комнаты даян эбан?)*”³⁰⁷

Veniçka’nın yanına gelen dört kişi, Veniçka’nın alçak gönüllü tavırlarına rağmen kendini onlardan üstün, onları da kendinden aşağı görmesini de değersiz ve basit insanları niteleyen “*Мелкая сошка*”³⁰⁸ deyimini keskinleştirir: “*Başkalarından daha üstün olduğunu, bizim küçük/değersiz insanlar, senin ise Kain ve Manfred olduğunu düşünmekten vazgeç. (Брось считать, что ты выше других...Что мы мелкая сошка, а ты Каин и Манфред.)*”³⁰⁹

³⁰⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva, Petuşki, İzdatelelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.111.

* 1966-1974 yılları arasında İsrail Dış İşleri bakanı olarak görev yapmış devlet adamı. Bkz: Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 7, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2004, s.602.

* Arap-İsrail savaşlarında kazandığı başarılarla İsraililer için ülke güvenliğinin simgesi olmuş İsraili asker ve devlet adamı. Bkz: Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 7, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2004, s.33.

³⁰⁶ Venedikt Yerofeyev, Moskva, Petuşki, İzdatelelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.28.

³⁰⁷ A.g.e., s.28.

³⁰⁸ Toplumsal hayatta ve iş hayatında alt tabakada bulunan etkisiz, otoritesiz insan. Bkz: A. Molotkov, Frazеologičeskiy slovar russkogo yazıka, İzdatelstvo Sovetskogo entsiklopediya, Moskva, 1969, s.447.

³⁰⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.22.

Eser, alkolik anlatıyla öykülenmiş olduğundan, alkolik jargonda sıkça kullanılan “Şişeden içmek (Пить /выпить из горлышка)” deyimi ile Rus alkolik jargonuna özgü **ПОХМЕЛИТЬСЯ** (akşamdan kalma), **ОПОХМЕЛИТЬСЯ** (alkol alındıktan sonraki günün sabahında tekrar bir miktar alkol almak), **ОКОСЕТЬ** (kafayı bulmak, sarhoş olmak) gibi fiiller de kullanılmaktadır.

Üstü kapalı göndermeler ve postmodern edebiyatının temel albenisi olan “ikinci söylemde ilk söylemi yadsıma” oyununu ustalıkla oynayan yazar, yalın bir anlatım tarzını reddedip daha karmaşık bir ifade tarzını benimsemiş ve bu farklı üslubuyla da okuyucuyu meraklandırmayı başarmıştır.

Sonuç olarak eserin üslubunun onun postmodern bir eser olarak kabul görmesinde oldukça önemli bir rol oynadığını belirtmek gerekir. Yazarın, eserde postmodernizm ile birlikte edebiyatta serbest bir şekilde söz edilmeye başlanan alkol ve cinsellik gibi temalara ait ifadelere, Rusçaya ait deyimlere ve aynı zamanda İncil'e ait kelimelere de yer vererek çarpıcı bir üslup kullandığını söyleyebiliriz.

3.2. ANLATIM TEKNİĞİ

Bu başlıkta, öncelikli olarak postmodern edebiyatın en önemli tekniği olan metinlerarasılığa değinip, postmodern edebiyatta sıkça kullanılan sanatları **Moskova-Petuşki** eseri üzerinden örneklerle açıklamaya çalışacağız.

Postmodern yazarlar, genellikle farklı pek çok edebi yöntemden ve sanattan yararlanarak, esere kaos yüklü, karnavalsı ve zengin bir ifade kazandırır. Venedikt Yerofeyev de **Moskova-Petuşki** eserinde çağdaş edebiyatın sunduğu zengin edebi yöntem ve sanatlardan faydalanmış ve bunları ustalıkla kullanmıştır.

Metinlerarasılık, şüphesiz, postmodern edebiyatın en önde gelen edebi tekniklerindendir. Postyapısalcı filozof Julia Kristeva (1941-) 1960'lı yılların sonunda Ferdinand De Saussure ve Mihail Bahtin'in dil ve edebiyat ile ilgili teorilerini birleştirerek metinlerarasılığın temelini atmıştır.³¹⁰ *“Metinlerarasılık metnin başka metinler tarafından şekillendirilmesidir. Metinlerarasılık kavramı, genel olarak gönderme başlığı altında, alıntılama, kurguda model alma, metin montajı, farklı edebi türlerin yan yana kullanımı gibi pek çok tekniğin yan yana kullanılmasıyla nitelenir.”*³¹¹ Metinlerarasılık yazarın, eserinde ironik bir anlatım yaratmasına imkân sağlayan en önemli araçtır. Nitekim eserin büyük bir bölümünü oluşturan ve ilerleyen paragraflarda açıklayacağımız “dolaylama (perifraz)”, “alımlama (parafraz)”, “alıntılama (citation)”, “anıştırma (reminiscence)” gibi biçimsel özellikler de metinlerarasılığın temel parçalarını oluşturur.

Postmodern edebiyatta ifade şekli söylem çoğulluğu ilkesine dayanır. Bunu gerçekleştirirken de söz sanatlarından yararlanır. İroni ve mecaz dışında postmodern edebiyatta yer alan ve yazarın **Moskova-Petuşki** eserinde sıkça kullandığı söz sanatları şunlardır:

1. Metonimi (Метонимия): Genelde ad aktarması ya da mecaz-ı mürsel olarak bilinen ve dilimizde “farklı adlandırma” olarak niteleyebileceğimiz mecaz türüdür.³¹²

Veniçka, vagona arkadaşlarıyla sohbet ederken konu edebiyattan açılır ve İvan Turgenyev'den söz edilir. Bunun üzerine içlerinden birisi Veniçka'ya *“İvan Turgenyev'den okudun mu? (Ты читал Ивана Тургенева?)”*³¹³ diye sorar. Burada İvan Turgenyev ismiyle, yazarın kendisi değil, onun eserleri kastedilmektedir.

³¹⁰ Graham Allen, Intertextuality, 1.baskı, Routledge, Taylor&Francis Group, Great Britain, 2000, s.3.

³¹¹ Hüseyin Arak, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Hacettepe, Ankara, 2001, ss.46-48.

³¹² Fatih Tepebaşılı, Roman İncelemesine Giriş, Çizgi Kitabevi, 1.baskı, Konya, 2012, s.316.

³¹³ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.78.

2. Parodi (Пародия): Yazınsal bağlamda, klasik dizgede parodi (yanılsama) oyunsal ya da yergisel bir işlevle bir kuralı çiğneme biçimi olarak tanımlanır. Klasik anlamda parodi, soylu bir metni sıradan bir olaya indirgemeye dayanır.³¹⁴

Lenin'in Sosyalist mücadelede slogan haline gelmiş *"Emperyalizm, kapitalizmin en son aşamasıdır. (Имперуализм, как высшая стадия капитализма)"* söylemini Yerofeyev, eserinde *"Fahişelik, sürtüklüğün son aşamasıdır. (Стервозность, как высшая стадия блядивости)"*³¹⁵ şeklinde değiştirerek komünist propagandası ait bu söylemi parodileştirir.

3. Karşıt-ironi (Противоирония): Dilbilimci ve edebiyatçı Vladimir Muravyov tarafından ortaya konulan bu terim ironiyi sadece gülünç olmaktan çıkarıp ona ciddiyet ve çok anlamlılık kazandıran bir tür söz sanatıdır.³¹⁶

Yazarın Avilalı Teresa*'nın stigmatalarını kendi içkisiyle bir tutması, üstelik bu durumu Tanrı ile kurduğu sözde diyalogda ortaya koyması karşıt ironiye bir örnek teşkil eder:

"Çantamda neyim varsa hepsini çıkardım, her şeyi yokladım, butterbrod'dan 1 ruble 37 kopeylik pembe sert şaraba kadar... Görüyor musun Tanrım, nelere sahibim? Buna ihtiyacım mı var? Ruhum buna mı hasret acaba? Ve yıldırımlara bürünmüş Tanrı bana cevap verdi:

-Avilalı Teresa'ya stigmatalar neden gereklidir? Stigmatalar ona da gerekli değil midir? Ama o bunları arzulamıştır.

-İşte, işteee! diye heyecanla cevap verdim. İşte ben de, ben de arzuluyorum ama hiç de gerekli değil bana.

³¹⁴ Kubilay Aktulum, Parçalılık Metinlerarasılık, Öteki Yayınevi, 1.Basım, Ankara, 2004, s.287.

³¹⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.90.

³¹⁶ Mikhail Epstein, Postmodern v Rossii, İzdaniye P.Elinina, Moskva, 2000, s.264.

* İsa'nın Teresası olarak da bilinen Katolik bir azize. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/catholic/1184/Тереза>, (17.02.2013)

-Madem arzuluyorsun, Veniçka, o zaman iç diye düşündüm usulca, ama her şey daha yavaşladı. Tanrı bana bir şey daha söyleyecek mi acaba? Tanrı sustu.

(Я вынул из чемоданчика все, что имею, и все ощупал: от бутерброда до розового крепкого за рупь тридцать семь. Ощупал-и вдруг затомился и поблэк... Господь, вот Ты видишь, чем я обладаю? Но разве это мне нужно? Разве по этому тоскует моя душа?

И весь в синих молнях, Господь мне ответил:

-А для чего нужны стигматы святой Терезе? Они ведь ей тоже не нужны. Но они ей желанны.

-Вот-вот! –отвечал я в восторге.-Вот и мне, и мне тоже желанно мне это, но ничуть не нужно.

-Ну, раз желанно, Веничка, так и пей, тихо подумал я, но все ещё медлил. Скажет мне Господь ещё что-нибудь или не скажет?

Господь молчал.)”³¹⁷

4. Arıksayış (Литота): İfadeyi basitleştirmek, sevimlileştirmek ya da pekiştirmek amacıyla kullanılan, mübalağanın tersi bir anlama sahip olan bir söz sanatıdır.³¹⁸

Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere yazar kuşlardan bahsederken “ptitsı (птицы)” yerine “ptički (птички)”, iki adamdan bahsederken “mujik (мужик)” yerine “mujiçka (мужичка)”, kırmızı anlamına gelen “krasnyı (красный)” kelimesi yerine kırmızı şarabı nitelendirmek için “krasnenkiy (красненький)” kelimelerini kullanır:

³¹⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.15.

³¹⁸ N.N.Romanova, A.V.Filippov, Stilistika i stili, Flinta, Moskva, 2006, s.278-279.

"O gün, bundan tam 12 hafta önce **küçük kuşlar** ve yasemin çiçeği vardı. (В этот день ровно двенадцать недель тому назад были **птички и жасмин.**)"³¹⁹

"**Kırmızı şarabı** hemen verecekler. (**Красенького** сразу дадут.)"³²⁰

"**Dahası, iki adamcağız** daha vardı. (А еще- было два **мужичка.**)"³²¹

5. Dolaylama (Перифраз)³²²: Bir kelimenin basit anlamını tasvir edici kelimelerle ya da ifadelerle değiştirmeyi, aynı kelimeyi başka sözcüklerle ifade etmeyi amaçlayan mecaz türüdür.³²³

Lenin'in "*Hertzen'in Anıları (Памяти Герцена)*" adlı makalesinde Dekabristleri kastederek söylediği "*Bunlar tepeden tırnağa saf çeliğe bürünmüş bir takım yiğitlerdi. (Это какие-то богатыри из чистой стали с головы до ног.)*"³²⁴ sözünü, Yerofeyev'in, Yahudileri kastederek, onlar gibi olmak için "*İbne olmak gerekir, tepeden tırnağa saf çelikten yapılma. (Надо быть пидерасом, выкованным из чистой стали с головы до ног.)*"³²⁵ sözleriyle parodileştirmesi buna bir örnektir.³²⁶

6. Alımlama (Парафраз): Farklı bir sanatsal esere ait cümlenin, yapısal özelliklerini, biçimsel yapısını ve söz birimlerini koruyarak onu yeniden yapılandıran edebi söz sanatıdır.³²⁷

³¹⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.42.

³²⁰ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.7.

³²¹ A.g.e., s.42.

³²² Akademisyen Ayşe Kıran ve Zeynel Kıran "periphrase" sözcüğünün Türkçede "dolaylama" olarak adlandırılan mecaz olduğunu belirtmiştir. Bkz: Bekir Çınar, Teşbih Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım, Modern Türklük Araştırma Dergisi, 5.cilt, 1.sayı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara, 2008, s.139.

³²³ N.N.Romanova, A.V.Filippov, Stilistika i stili, Flinta, Moskva, 2006, s.320.

³²⁴ Eduard Vlasov, Bessmertnaya Poema Venedikta Yerofeyeva, "Moskva-Petuşki", Vagirus, Moskva, 2000, s.231.

³²⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s. 32.

³²⁶ Eduard Vlasov, Bessmertnaya Poema Venedikta Yerofeyeva, "Moskva-Petuşki", Vagirus, Moskva, 2000, s.231.

³²⁷ N.N.Romanova, A.V.Filippov, Stilistika i stili, Flinta, Moskva, 2006, s.310.

Eserdeki alımlama örneklerinin büyük bir kısmı İncil ile bağlantılıdır.* Yazar, İncil’de geçen pek çok kalıbı ironik bir şekilde yeniden düzenleyerek cümleye dökmüştür:

Veniçka, kendisine “Siz Yerofeyev misiniz?” diye soran kadına “evet” diye cevap verir. Kadın da, onun eserini (Moskova-Petuşki) okuduğunu ve 50 sayfa boyunca saçmaladığına şaşırıldığını söyler. Kadın ile Veniçka arasında içki içtikten sonra bir yakınlaşma başlar ve kadın Veniçka’nın ona sarılmasını ister.

“Beni sağ elinle sıkıca sarmamı istiyorum dedi. (... сказала : Я хочу, чтобы ты меня властно обнял меня правой рукой.)”³²⁸

İncil’de, Eski Antlaşma’da yer alan “Ezgiler Ezgisi” adlı bölümde de baş kahraman olan kız benzer bir ifadeyi erkeğe söyler:

“Sol eli başımın altında, sağ eliyle ise beni kucaklıyor. (Левая рука у меня под головой, а правой он обнимает меня.)”³²⁹

7. Anıştırma (Реминисценция) / Edebi Anıştırma (Литературная реминисценция): Sanatsal bir eserdeki imgesel ifadeleri eseri okuyan veya sohbeta dahil olanların zihninde mevcut konuşma eylemi ile bağdaştırmaktır.³³⁰

Veniçka, yalnızlığını en yoğun hissettiği anda ünlü Alman şair Henrich Heine (1797-1956)’nin bir şiiri ile oğluna içini döker. Bu şiir Mihail Lermontov (1814-1841) tarafından Rusça’ya şu şekilde çevrilmiştir: *“Kuzeyde, çıplak tepede tek başına ve vahşice duruyor çam ağacı (На севере диком*

* İncil’den yapılan diğer alımlamalar için ayrıca bkz: Analiz odnogo proizvedeniya Ven. Yerofeyeva “Moskva-Petuşki”, Sbornik nauçnih trudov, Tverskoy gosudarstvennoy universitet, Tver, 2001, s.14-18.

³²⁸ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.44.

³²⁹ Bibliya, Vethiy zavet, Kniga pesni pesney Solomona (8: 3), Olma mediya grup, Moskva, 2011, s.510.

³³⁰ N. N. Romanova, A. V. Filippov, Stilistika i stili, Uçebnoye posobiye, Flinta, Moskva, 2006, s.339-340.

стоит/одиноко на голой вершине сосна)³³¹ Veniçka'nın sözleri bu dizeleri anımsatmaktadır: “İşte ben-çam ağacı gibiyim. Çam ağaçları öylesine uzun ve öylesine yalnız ki, işte ben de öyleyim. (Вот и я, как сосна...Она такая длинная-длинная и одинокая-одинокая, вот и я тоже.)³³²

8. Alıntı (Цитата) : Bir metinden kelimesi kelimesine, harfiyen alıntı yapma işlemidir.³³³

Turgenyev'in “**Rus Dili (Русский язык)**” adlı eserindeki “**Во дни сомнений, во дни тягостных раздумий**” ifadesini Yerofeyev, birebir alıntılanmıştır.³³⁴

“Kritik günlerde, karamsar düşüncelerin hâkim olduğu günlerde, ağır sınavların verildiği felaket dönemlerinde benim ülkemde ne olursa olsun, bu gözler kırılmayacak. (Чтобы не случилось с моей страной, во дни сомнений, во дни тягостных раздумий, в годину любых испытаний и бедствий-Эти глаза не сморгнут.)³³⁵

Eserdeki edebi alıntı yapısı geniş bir yer tutmaktadır : “İgor Bölüğü Destanı”, Shakespeare, Rabelais, Sadi, Goethe, Heine, Kornel, Byron, Perro, Dante, Puşkin, Griboyedov, Baratinski, Lermontov, Gogol, L. Tolstoy, Dostoyevski, Turgenyev, Tyutçev, A. Ostrovski, Hertzen, Çernişevski, Nekrasov, Leskov, Çehov, Blok, Lohvitskaya, Gorki, Bunin, Rozanov, Jack London, St. Exupéry, Böll, Mayakovski, Yesenin, Pasternak, Hodaseviç, Bulgakov, Erenburg, Marşak, Şolohov, N. Ostrovski, Mandelştam, Lebedev-Kumaç, L. Martinov, Viktor Nekrasov, Vsevolod Nekrasov, Solouhin³³⁶ gibi

³³¹ Eduard Vlasov, Bessmertnaya Poema Venedikta Yerofeyeva, “Moskva-Petuşki”, Vagirus, Moskva, 2000, s.262.

³³² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.41.

³³³ L.S. Kovtun-V. P. Petuşkov, Slovar sovremennogo russkogo literaturnogo yazıka, Akademiya nauk SSSR, İnstitut russkogo yazıka, tom 17, Nauka, Moskva-Leningrad, 1965, s.708.

³³⁴ Eduard Vlasov, Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva Moskva-Petushki, Vagirus, Moskva, 2000, s.183.

³³⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.19.

³³⁶ Sıralamış olduğumuz bu isimlerden yapılan alıntılar, yansımaları ve parodileştirerek yeniden cümleye dökülmüş kalıpları Eduard Vlasov'un “Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva-Moskva-Petuşki (Moskva, 2000)” ve Yuri Levin'in “Kommentariy k poeme Moskva-Petuşki”

pek çok isim direkt ya da dolaylı olarak Yerofeyev tarafından alıntılama ya da gönderme şeklinde esere yansıtılmıştır. Yazar, 60'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nde popüler olan “Yenka (Йенка)” adlı dans şarkısına da eserinde yer verir: “Bir-iki-ayakkabıları giy-uuyutaya utanmıyor musun? (Раз-два-туфли-надень-ка-как-ти-бе-не-стыдно-спать?)”³³⁷

Dmitri İvanov tarafından yazılan şarkının orijinali ise şöyledir:

Bir, iki! Ayakkabıları giy / Раз,два! Туфли надень-ка

Uyutaya utanmıyor musun! / Как тебе не стыдно спать!

Güzel, sevimli, komik Yenka / Славная, милая, смешная Йенка

*Bizi dansa davet ediyorlar! / Нас приглашают танцевать!*³³⁸

Özellikle Dostoyevski'nin **Suç ve Ceza, Öteki (Двойник-Dvoynik), Karamazov Kardeşler (Братья Карамазовы-Bratya Karamazoviy), Yer Altından Notlar** gibi eserlerine göndermede bulunduğu pek çok nokta vardır. Akademisyen Eduard Vlasov, Veniçka'nın kalabalıktan soyutlanmasını ve hatta dışlanmasını **Suç ve Ceza**'nın başkahramanı Raskolnikof'un toplum tarafından dışlanmasıyla yakın bir paralellik taşıdığını öne sürmektedir. Veniçka, Orehovo-Zuyevo'da, önceleri kardeşçe yaşadığı ancak sonrasında aralarının bozulduğunu söylediği bu dört arkadaşı için “*Bu dört kişi, beni bir şekilde kendilerinden uzaklaştırıyor. (Эти четверо как-то отстраняют меня от себя)*”.³³⁹ diye bahseder. Dostoyevski'nin Raskolnikof'u da önce üniversitedeki sınıf arkadaşları, sonra da Sibiryâ mahkûmları tarafından

Venedikta Yerofeyeva (Grats, 1996)” eserlerinde detaylı olarak yer verilmiştir. Sözü geçen isim listesi için İ. S. Skoropanova'nın “Russkaya postmodernistskaya literatura (Moskva, 2007)” adlı kitabından yararlanılmıştır.

³³⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.41.

³³⁸ Eduard Vlasov, Bessmertnaya Poema Venedikta Yerofeyeva, “Moskva-Petuşki”, Vagirus, Moskva, 2000, s.261.

³³⁹ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.22.

dışlanır. “*Raskonikof’un neredeyse hiç arkadaşı yoktu, her şeyden kaçıyor, hiç kimseye yanaşmıyordu*”.³⁴⁰

Dostoyevski'nin eserleriyle örtüşen bir diğer nokta da klasik bir Dostoyevski motifi olan toplumsal alanlardan uzaklaştırılma, kovulmadır. **Yeraltından Notlar** eserinin kahramanı restoranda lafit* ve heres* içip utanç dolu saatler geçirir. **Delikanlı** adlı eserde Arkadiya ruleti utançla ateşler, **Öteki** adlı eserde ise Golyadkin davet edildiği yemekten atılır.³⁴¹ Veniçka da Kursk Garı'ndaki restorandan atılmasından sonra derin bir utanç duyar. “*Üçü de beni kaldırdı... Ve tüm salon boyunca- O, bu ne utanç verici Beni tüm salon boyunca sürükleyip dışarı attılar. (Все троë подхватили меня...и через весь зал-о боль такого позора!-через весь зал провели меня и вытолкнули на воздух.)*”³⁴²

Yukarıda değindiğimiz yöntemlerin yanı sıra, Yerofeyev, etkili bir öyküleme yöntemi de kullanır. “*Kapalı yazar ve kapalı okur arasındaki mesafeyi minimuma indirerek kendisiyle, gizemli, çok konuşan anlatıcıyla bütünleştirmek için okuyucuyu cesaretlendirir.*”³⁴³ **Moskova-Petuşki**'deki karakterlerin konuşmaları ana karakter Veniçka'ninkinden çok da farklı değildir. Yerofeyev, kahramanlarını kendi ağzından, kendi üslubuyla seslendirir. Bu bağlamda eserdeki karakterler bir anlamda birbirinin yansımasıdır. **Moskova-Petuşki** karakterleri ve eserde adı geçen kişiler (Çernousıy, İgor Avidev; Tihonov, Vadim Tihonov; Borya, Boris Sorokin; Ledik, Vladislav Tsedrinskiy; Volodya, Vladimir Muravyov) yazarın gerçek hayattaki arkadaşlarıdır.³⁴⁴

³⁴⁰ Eduard Vlasov, Bessmertnaya Poema Venedikta Yerofeyeva, “Moskva-Petuşki”, Vagirus, Moskva, 2000, s.194.

* Heres: Alkol oranı yüksek olan bir tür Sovyet şarabı. Bkz: A.g.e., s.149.

* Lafit: Bir çeşit kırmızı Fransız şarabı. Bkz: S. A. Kuznetsov, Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka, Norint, St. Peterburg, 2000, s.488.

³⁴¹ Yuri Levin, Kommentariy k poeme “Moskva-Petuşki” Venedikta Yerofeyeva, Grats, 1996, s.34.

³⁴² Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.11.

³⁴³ Karen L, Ryan Hayes, Contemporary Russian Satire, A genre study, Beyond picaresque, Cambridge University Press, 1995, s.73.

³⁴⁴ Venedikt Yerofeyev, Ostavte moyu duşu v pokoye, İzdatelstvo AO “HGS”, Moskva, 1995, s.407.

“43.km” adlı başlıkta Yerofeyev, anlatım tarzını değiştirir. Hatta buna eserin içinde de yer verir: “*Kim bilir Petuşki’ye kadar hangi türde gideceğim. (Чёрт знает в каком жанре я доеду до Петушкова.)*”³⁴⁵

Yazar, eserini “Ben Anlatım Merkezine” konuşturmuştur. Ben kişisini esas alan anlatı türü aynı zamanda da otobiyografik bir yaklaşım sergiler. “*Ben anlatıcı, anlatı dünyası içindedir ve bu durum onun için adeta bir kaderdir. Onun dünyası, anlatı çevresinde kurgulanan dünyadır ve bu dünyada o, hem "anlatan", hem de "anlatılan" figür konumundadır.*”³⁴⁶ Veniçka, olayları genellikle kendi ağzından aktarır. İç dünyasını açık yüreklilikle okuyucuyla paylaşırken, eserdeki diğer karakterlerin ağzından kendini, adeta kendi üslubuyla anlatır: “*Örneğin ben kendime karşı geldim, kendi inançlarıma... Daha doğrusu kendime ve inançlarıma karşı gelme konusunda kendimden şüphe ettim (...). İşte bu ünlü Veniçka Yerofeyev’in ta kendisi. O çok ünlü. Ancak bu kadar ünlü olmasının sebebi her şeyden çok hayatında bir kez bile osurmamış olmasındandır. (Я, например, изменил себе, своим убеждениям я себе стал подозревать себя в измене самому себе и своим убеждениям (...). А вот это тот самый, знаменитый Венечка Ерофеев. Он знаменит очень многим. Но больше всего, конечно, тем знаменит, что за всю жизнь ни разу не пукнул...)*”³⁴⁷

Yazar, okuyucuya eserinde önemli bir yer ayırmıştır. Veniçka karakteri, okuyucuyla sürekli diyalog halindedir. Eserdeki monologlar, okuyucuya üstü kapalı bir şekilde seslenir. Bunun yanı sıra yazar, eserin kimi noktalarını okuyucu merkezli olarak belirler. Özellikle “Siz (Вы)” ile başlayan soru cümleleri okuyucuyu direkt olarak konuya dâhil etmek, aynı zamanda da esere dinamizm kazandırmak amacıyla kurulmuştur: “*Siz bana elbet*

³⁴⁵ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.62.

³⁴⁶ Mehmet Tekin, Roman Sanatı, Romanın Unsurları 1, Ötüken Neşriyat A.Ş, 7.basım, Ankara, 2009, s.41.

³⁴⁷ Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.21- 25.

soracaksınız: ya sonra Veniçka, sonra ne içtin?(Вы, конечно, спросите: а дальше, Веничка, а дальше-что ты пил?)”³⁴⁸

Yerofeyev, anlatım tarzı olarak iç monolog yöntemini, okuyucuyu konuya dâhil etme amacı güden soru yöntemini, Sovyet propagandasında kullanılan klişe sloganları, Marksist-Leninist söylemleri kullanmıştır. Bu bağlamda eser adeta kültürel bir mozaik oluşturarak içinde barındırdığı göndermeler, alıntılar, anıştırmalar, yansımalar sayesinde okuyucuya çeşitli kültürel kodlardan oluşan geniş bir yelpaze sunar.

Sonuç itibariyle yazarın postmodern edebiyatın anlatım özellikleri ve edebi sanatlarını ustalıklı kullandığı açıkça görülmektedir. Yazar ben anlatıcı konumundan öykülediği eserini farklı anlatım özellikleri kullanarak zenginleştirmiş ve eserine çarpıcı bir ifade şekli kazandırmıştır.

³⁴⁸Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki, İzdatelskiy dom soyuz, Moskva, 2009, s.4.

SONUÇ

Venedikt Yerofeyev, Rus postmodern edebiyatın öncülerinden biridir. Bir Sovyet yazarı olan ancak Sovyet Yazarlar Birliği'ne alınmayan Yerofeyev, dönemin siyasi atmosferi içinde muhalif tutumundan ötürü gölgede kalmış, arka plana itilmiş ve değeri çok sonra anlaşılması bir yazardır. Bu sebeple yazarın edebi sanatı ancak birçok alanda özgürlüklerin getirildiği perestroyka döneminden itibaren incelenmeye başlanmıştır.

Yerofeyev, politik bir yazar değildir. Buna karşın siyasi ve toplumsal olaylara karşı tepkisiz kalmamış ve Sovyet karşıtlığını gizlememiştir. Otobiyografik eserler vermiş olan yazar, 60'lar kuşağının bir temsilcisi olarak bu kuşağa mensup pek çok sanatçı gibi toplumsal ve siyasi meseleleri ideolojik fikirler ile değil, sıra dışı yaklaşımlarla değerlendirmiştir. Bunun en somut örneğini yazarın en çok ses getiren eseri olan Moskova-Petuşkide görmek mümkündür. **Moskova-Petuški** eseri otobiyografik bir bakış açısıyla dönemin gündelik Sovyet yaşantısını yansıtır. Yerofeyev, bu eserinde eşsiz gözlem yeteneği ile dönemin Rus halkına ayna tutar. Rus toplumunun tipik bir sembolü olan "alkol" aracılığıyla da mizah yeteneğini gözler önüne serer. Yazar, üstü kapalı göndermeler ve postmodern edebiyatının temel albenisi olan "ikinci söylemde ilk söylemi yâdsıma" oyununu ustalıkla oynayarak yalın bir anlatım tarzını reddedip daha karmaşık bir ifade tarzını benimsemiş ve bu farklı üslubu da okuyucuyu meraklandırmayı başarmıştır.

Yerofeyev, bir yazar gibi yaşamamış ve yazarlık hayatı kendi hayatındaki aksilikler yüzünden düzenli bir şekilde ilerleyememiştir. Bunun sonucu olarak yazarlık kariyeri üretkenlikten uzak bir şekilde gelişmiştir. Aynı zamanda sıradan bir Sovyet vatandaşının karşılaştığı sefalet ve baskı gibi pek çok sıkıntıyı da yaşayıp görmüştür. Bu sebeple yazar, kendi hayatına umursamaz davranırken, hayatın kendisine, onun içindeki insanlara ve o insanların içinde cereyan eden olaylara karşı bir hayli duyarlıdır. Onun bu duyarlılığı, gördüğü ve yaşadığı her şeye detaycı yaklaşmasına olanak sağlar. Yerofeyev'in sıra dışı bir üslubu ve mizah anlayışı vardır. Yazar siyasi

arenada dönüm noktası niteliği taşıyan olayları, din ve yaratılış gibi dogmatik olguları argo bir üslupla parodileştirir. Yerofeyev, Rus insanını en doğal yönleriyle yansıtan ve onu kendi yaşamışlığının gerçekliğiyle anlatan bir yazardır. İnce düşünen, ince davranan ve kelimelerin gücüne inanan bir yazar olan Yerofeyev, kelimeleri özenle seçtiği gibi, onlarla oynayıp yeni ve sıra dışı kelimeler türetmekte ustadır. Pek çok farklı konuda bilgi sahibi olan, çok okuyan ve yaşadığı zamana ve çevreye duyarlı olan yazar için eserlerine konu edebileceği malzeme oldukça boldur. Bu da eserlerini alıntılar ve göndermeler ile süsleyip zenginleştirmesinde önemli bir rol oynar. Yazarın özellikle **Moskova-Petuşki** eseri ve not defterleri; siyasetten tarihe kadar pek çok alanla alakalı bilgi içermesi açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

AHMADULİNA, Bella; **Mnogo sobak i sobaka**, Moskva, Eksmo, 2005.

AKTULUM, Kubilay; **Parçalılık Metinlerarasılık**, Ankara, Öteki Yayınevi, 2009.

ALLEN, Graham; **Intertextuality**, Great Britain, Routledge, Taylor&Francis Group, 1.baskı, 2000.

AMALRİK, Andrei; **Will the Soviet Union Survive Until 1984?** , New York, Harper and Row, 1970.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 7, İstanbul, Ana Yayıncılık A.Ş., 2004.

ARAK, Hüseyin; **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Ankara, Hacettepe, 2001.

AVDİYEV, İgor; "Nekrolog Sotkanniy iz pılkıh i blestyashih natyajek", Moskva, **Kontinent**, №67, 1991.318-123.

BAJANOV, Arhimandrit Nikifor; **Bibleyskaya enstsiklopediya**, Moskva, Lokid press, 2006.

BAKHTİN, Mikhail; **Avtor i geroy**, Moskva, Azbuka, 2000.

BAKHTİN, Mikhail; **Karnavalıdan romana**, çev: Cem Soydemir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001.

BARTHES, Roland; **The Death of the Author, Image-Music-Text, The Death of Author**, çev. Stephan Health, London, Fontana Press, 1977.

BAVİN, Sergey; **Samovozrastayuşçih logos**, Moskva, Moskovskiy gosudarstvenniy universitet, 1995.

BERDYAEV, Nikolay, **İstoki smisla russkogo kommunizma**, Moskva, Nauka, 1990.

BERG, Mihail; "Literaturokratiya, problema preraspredeleniya vlasti v literature", **Novoe literaturnoye obozreniye**, Moskva, 1997.

BEST, S.,KELLNER, D.; **Postmodern Theory: Critical Interrogations, In search of postmodern**, New York, The Guildford Press, 1991.

BEZRUKOV, Andrey Nikolayeviç; **Poetika intertekstualnost v tvorçestve Venedikta Yerofeyeva: Poema "Moskva-Petuşki"**, Birskiy gosudarstvenniy universitet, dissertatsiya na soiskaniye uçenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Birsk, 2005.

Bibliya, Olma mediya grup, Moskva, 2011.

BLAGOVEŞÇENSKİY, N. A; Sluçay Veni E.; **Psihoanalitiçeskoye issledovaniye poemı Moskva-Petuşki**, Gumanitarnaya Akademiya, St. Petersburg, 2006

BROCKHAUSE, F.A; **Der Grosse Brockhaus**, Wiesbaden, 1954.

BROKGAUZA, F.A, YEFRONA, İ.A; **Enstiklopediçeskiy slovar**, St. Petersburg, tom 5, 1891.

СССР 1917-1967; **Enstiklopediçeskiy spravoçnik**, Moskva, Sovetskaya Entsiklopediya, 1967.

COTTEREL Arthur, Rachel Storm; **Büyük Dünya Mitoloji Ansiklopedisi**, çev: Emel Lakşe, İstanbul, 1.basım, Alf Yayınları, 2011.

ÇINAR, Bekir; "Teşbih Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım", **Modern Türklük Araştırma Dergisi**, 5.cilt, 1.sayı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara, 2008.

DAL, Vladimir; **Poslovitsı russkogo naroda, Dr. Baranov podgotovka elektronnoy versii knigi**, Moskva, Vtoroye, 1979.

DEMİRTAŞ, Melih; **Human Rights Movement in Soviet Russia (1969-1980), Ideas, Norms and The State**, A Master's Thesis, Department of International Relations, Bilkent University, Ankara, 2008

DOĞAN, Muhammet Nur; "Yol ve Yolcu Metaforu Bağlamında Klasik Şiiri Anlamak", **Gazi Türkiyat Dergisi**, 8.sayı, Ankara, 2011.

DOĞAN, Muhammet Nur; "Divan Şiirinde Şarap Metaforları" , **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt 38, sayı 38, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2008.

DOSTOYEVSKİ, F. M; **Prestupleniye i nakazaniye**, Moskva, Nauka, 1970.

ECEVİT, Yıldız; **Orhan Pamuk'u Okumak**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1996.

ECO, Umberto; **Zametki na polyah "İmeni Rozi"**, çev. Yelena Kostyukoviç, St. Petersburg, Symposium, 2007.

EMRE, İsmet; **Postmodernizm ve Edebiyat**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2006.

EPSTEİN, Mikhail; **Postmodern v rossii, literatura i teoriya**, İzdaniye P.Elinina, Moskva, 2000.

ERDEM, Melek; **Türkmen Türkçesinde Metaforlar**, Ankara, Köksav, 2003.

EROL, Kemal; "Abdülhak Hamid'in Şiirlerinde Ölüm Tefekkürü ve Mezar Tasavvuru", **Milli Eğitim, Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı:168, Ankara, 2005, **Erişim adresi:** http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/168/index3-erol.htm.

ERHAT, Azra; **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul, 6. Basım, Remzi Kitabevi, 1996.

FOMENKO, İ. V.; **Analiz odnogo proizvedeniya Ven. Yerofeyeva "Moskva-Petuški"**, Sbornik naučnih trudov, Tverskoy gosudarstvennoy universitet, Tver, 2001.

FREYDKİN, Mark; **Kaşa iz topora**, Moskva, Vremya, 2009.

GALA BİOGRAFİYA, №:10, oktyabr, Poland, 2008. s.100-112.

GİRİTSANOV, A. A; **Novejšiy filosofskiy slovar**, Minsk, 2003.

GRİTSANOV, A.A; **Novejšiy filosofskiy slovar postmodernizm**, Sovremenniy literatur, Minsk, 2007.

GUTHKE, Karl S; **The Gender of Death: A Cultural History in Art and Literature**, United Kingdom, Cambridge University Press, 1999.

HABERMAS, Jürgen; "Modernism vs Postmodernism, The Project of Enlightenment", Çev: Seyla Ben-Habib, **New German Critique**, №:22, 1981.

JARİNOV, Yevgeniy; "O Romane Venedikta Yerofeyeva", **Masterskaya Dialoga**, İntellektualniy Klub. **Erişim adresi:**
<http://video.yandex.ru/search?text=Венедикт%20ерофеев%20москва-петушки&filmID=UQsr9d-Y8gE>

Jivaya arktika, Hibini-Moskva-Petuški, №:1, Apatiti, 2005

JİVOLUPOVA, N. V; "**Hristos i istina**" v ispovedi antigeroya (**Dostoyevski, Çehov, Nabokov, Ven. Yerofeyev**), Nijniy Novgorod, Vestnik Nijnegorodskovo universiteta im. N. İ. Lobaçevskovo, 2008.

JOHNSON, Robert D; **Numbers in The Bible, God's Design in Biblical Numerology**, , New york, Kregel Publications, 1999

KABANOVA, İ. V; **Sovremennaya literaturnaya teoriya: Antologiya**, Moskva, Flinta Nauka, 2004.

KAFKA, Franz; **Dava**, İstanbul, Can Sanat Yayınları, 18.basım, 2012.

KARA-MURZA, Sergey; **Sovetskaya tsivilizatsiya ot načala do naşih dneý**, Moskva, Algoritm, 2008.

KAREN, L.; RYAN, H.; **A genre study Contemporary Russian Satire Beyond picaresque: Erofeev's Moscow-Petushki**, Cambridge University Press, 1995.

KAŞOĞLU, Ayla, "Postmodern Edebiyatın Rusya'daki Yansımaları", **Littera Edebiyat Yazıları**, Ankara (Hazırlayan Cengiz Ertem), Cilt 11, Ankara, 2002. s.157.

KİNULKİN, A. T; **Stranitsı istorii sovetskogo obşestvo, faktı, problemi, lyudi**, Moskva, Politizdat, 1989.

KİRİLLOV, V. V; **İstoriya Rossii**, Moskva, 2007.

KİSELEV, G. S; **Tragediya obşestvo i çeloveka**, Moskva, Nauka, 1992.

KONRAD, Anna Sergeyevna; **Folklorniye motivi s semantikoy smerti/bozrojdeniya v proizvedenii Ven. Yerofeyeva "Moskva-Petuşki"**, Dissertatsiya na soiskaniye uçyonoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Moskovskiy pedagogičeskiy gosudarstvenniy universitet, Moskva, 2004.

KOPELİOVİÇ, Mihail; **Literatura i kino**, Klassika i sovremennost, vtoraya kniga kritičeskih statey, Jerusalem, 2006.

KOVTUN, L.S, PETUŞKOV, V. P; **Slovar sovremennogo russkogo literaturnogo yazıka**, Moskva-Leningrad, Akademiya nauk SSSR, İstitut russkogo yazıka, tom 17, Nauka, 1965.

KUÇKİNA, Olga; **Vremya Ç. pyatdesyat i odno intervyu**, Moskva, Vagirus, 2001.

KUZNETSOV, S. A; **Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka**, St. Petersburg, Norint, 2000.

KÜÇÜK, Yalçın; **Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü**, İstanbul, 1.baskı, Mızrak Yayıncılık, 2010.

Kvon Çen İm, **Sovremennaya russkaya postmodernistskaya proza: Venedikt Yerofeyev i Saşa Sokolov**, Moskovskiy Gosudarstvenniy Universitet im. M. V. Lomonosova, Filologičeskiy fakultet, dissertatsiya na soiskaniye učenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk, Moskva, 1999

LEİEDERMAN N. L., LİPOVETSKİ M. N., **Sovremennaya russkaya literatura 1950-1990-e Godı, v dvuh tomah, 1968-1990**, Moskva, Akademiya, 2003.

LEWİN, Moshe; **Sovyet Yüzyılı**, İstanbul, 1.baskı, İletişim Yayınları, 2008.

LİPOVETSKİ, Mark; **Paralogii: Transformatsii (post) moderniststskogo diskursa v russkoy kulture 1920-2000-x godov**, Moskva, NLO, 2008.

LEVİN, Yuri; **“Kommentariy k poeme Moskva-Petuşki” Venedikta Yerofeyeva**, Grats, 1996.

LUCY, Niall; **Postmodern Edebiyat Kuramı-Giriş**, çev. Aslıhan Aksoy, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003.

LYOTARD, Jean Francois; **The Postmodern Condition: A Report on Knowledge (Theory and History of Literature, Volume 10)**, Minnessota, University of Minnessota Press, 1984.

Mark Naumovich Lipovetskii, Elliot LoreNSTEIN, From an Otherwordly Point of View, **Venedikt Erofeev's Moscow to the End of the Line**, M.E. Sharpe, Inc, New York, 1999.

MEGİLL, Allan; **Aşırılığın Peygamberleri, Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida**, Çev: Tuncay Birkan, Ankara, Ayraç Kitapevi, , 2008.

MENDELEYEV, Dmitri; “Bibleyskiy Syujet, Merzost Zapusteniya”, Prodyuserskiy tsentr Neofit, GTRK Kultura, Moskva, 2005.

Erişim adresi: <http://video.mail.ru/mail/seleznev4655/187/48.html>

MİLNER, Robin. DEJEVSKİY, Atlas Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi, İstanbul, (Çev: Metin Çulhaoğlu), 8.cilt, İletişim Yayınları, 1993.

MOLOTKOV, A. İ; **Frazeologičeskiy slovar russkogo yazıka**, İzdatelstvo Sovetskaya entsiklopediya, İzdaniye vtoroye, Moskva, 1968.

NECATİGİL, Behçet; **100 Soruda Mitologya**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1969.

OJEGOV, S.İ; **Slovar russkovo yazıka**, Moskva, russkiy yazık, 1988.

Oxford Dictionaries, **Erişim adresi:** <http://www.oxforddictionaries.com/>.

ÖNCÜ, Fatih. ÖGEL, Kültegin, ÇAKMAK, Duran; “Alkol Kültürü-2: İçki Kültürü ve Edebiyatta İçki”, **Bağımlılık Dergisi**, 3.cilt, 1.sayı, İstanbul, 2012, **Erişim adresi:** <http://www.bagimlilikdergisi.com/pubfiles/cilt3sayi1005.pdf>

ÖZKAN, Senail; “Goethe ve Yolculuk Felsefesi”, **Türk Edebiyatı, Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, İstanbul, sayı: 406, Ağustos 2007, s.32-35.

PELEVİN, Viktor; **Fokus gruppa**, Moskva, Eksmo, 2012.

ROMANOVA, N.N, FİLİPPOV, A.V; **Stilistika i stili**, Moskva, Flinta, 2006.

SANAYEV, Pavel; “JZL (Jizn Zameçatelnih Lyudey), Venedikt Yerofeyev, Vremya”, Moskva, 2012 **Erişim adresi:** <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=4149140>

SARUP, Madan; **Post-yapısalcılık ve Postmodernizm, Modernizm ve Postmodernizm**, çev: Baki Güçlü, Ankara, Ark Bilim ve Sanat Yayınları, 1997.

SCHİMMELE, Annemarie; **Sayıların Gizemi**, çev: Mustafa Kıpüşoğlu, İstanbul, İkinci basım, Kabalıcı Yayınevi, 2000.

SCHNİTTMANN, Gaisser Svetlana; **“Moskva-Petuşki ili The rest is silence”**, Bern, Peter Lang, 1989.

SEMIKİNA, R. S; **V matriste podpolya F. Dostoyevski-Ven. Yerofeyev-V. Makarin**, Moskva, Flinta Nauka, 2008.

SHNEİDMAN, Noah Norman; **Russian Literature 1995-2002, On the Threshold of the New Millenium**, Canada, University of Toronto Press Incorporated, 2004.

SKOROPANOVA, İ. S; **Russkaya postmodernistskaya literatura**, Uçebnoye posobiye, İnterpretitsiya Vyaçeslava Kuritsina, Flinta Nauk, 2007.

Sovetskaya istoriçeskaya entsiklopediya, 11.Tom, Pergam-Renuven, İzd. Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva,1968.

ŞEVKİ, Abdullah; **Edebiyat ve Yorum**, Ankara, Havuz Yayınları, 1.basım, 2009.

ŞİLOVA, Natalya; **Vizionerskie motivi v postmodernistskoy proze 1960-1990-x godov, Ven. Erofeev, A. Bitov, T. Tolstaya, V. Pelevin**, Petrozavodsk, Uçebnoe posobie, Kgpu, Petrozavodsk, 2011.

ŞMELKOVA, Natalya; **Posledniye dni Venedikta Yerofeyeva**, Vagirus, 2002.

ŞMELKOVA, Natalya; **Vo çreve maçehi ili jizn-diktatura krasnogo**, St. Petersburg, Limbus press, 1999.

TABER, Clarence Wilbur; **Taber's Cyclopedic Medical Dictionary**, Philadelphia, 1972.

TEKİN, Mehmet; **Roman Sanatı, Romanın Unsurları 1**, Ankara, Ötüken Neşriyat A.Ş., 2009.

TEPEBAŞILI, Fatih; **Roman İncelemesine Giriş**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2012.

Top 15 Great Alcoholic Writers; **Erişim adresi:**
<http://listverse.com/2008/01/22/top-15-great-alcoholic-writers/>.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Haz. Şükrü Haluk Akalın, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2011.

UŞAKOV, D.N; **Bolşoy tolkoviy slovar sovremennogo russkogo yazıka**, Moskva, Alta Print, 2009.

UVAROV, M. S; **Russkiy kommunizm kak postmodernizm, Otçujdeniye çeloveka v perspektive globalizatsiya mira**, Sbornik statyey, St. Peterburg, Petropolis, 2001.

VALGİN, İGOR; "İgra v Biser, Venedikt Yerofeyev, Moskva-Petuşki", **Telekanal-Rossiya Kultura**, Moskva, 2012, **Erişim adresi:**
http://video.sibnet.ru/video614834-_34_Igra_v_biser_34_s_Igorem_Volginyim__Venedikt_Erofeev__34_Moskva__Petushki_34_/

VAYL, Petr, Aleksandr Genis; **60-e mir sovetskogo çeloveka**, Moskva, Novoye literaturnoye obozreniye, vtoroye izdaniye, 1998.

VERT, Nikola; **İstoriya sovetskogo gosudarstvo 1900-1991**, Moskva, Progress akademiya, 1992.

VLASOV, Eduard; **Bessmertnaya poema Venedikta Yerofeyeva "Moskva-Petuški"**, Moskva, Vagirus, 2000.

VOLKOV, Solomon; **Büyülü Koro, Lev Tolstoy'dan Aleksandr Soljenitsın'e XX. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi**, çev. Sabri Gürses, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010.

YALÇIN, Ayhan; **Nümeroloji**, İstanbul, Geçit Yayınevi, 3.baskı, 2000.

YEROFEYEV, Venedikt; **Zapisniye knijki, kniga pervaya**, Moskva, Zaharov, ,2005.

YEROFEYEV, Venedikt; **Zapisniye knijki, kniga vtoroya**, Moskva, Zaharov, 2007.

YEROFEYEV, Venedikt; **Bit russkim legkaya provinnost**, St. Petersburg, Fonda Russkoy Poezzi, 1999.

YEROFEYEV, Venedikt; **Moskva-Petuški**, , Moskva, Dom Soyuz, 2009.

YEROFEYEV, Venedikt; **Moskva-Petuški**, St. Peterburg, Nevskaya kniga, 2000.

YEROFEYEV, Venedikt; **Moy oçen jiznenniy put**, Moskva,2008.

YEROFEYEV, Venedikt; **Ostavte moyu duşu v pokoye**, Moskva, Hgs, 1995.

YEROFEYEV, Venedikt; **So dna duşi**, Moskva, Vagirus, 2004.

YEROFEYEV, Venedikt; **Sobraniye soçineniy v dvuh tomah**, Moskva, Vagirus, 2007.

YESAULOV, İ. A; **Pshalost russkoy slovesnosti**, Moskva, Krug, 2004.

YUSOĞLU, Nebahat; Türk Romanında Yol ve Yolculuk Teması (1870-1970), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

YÜCEL, Müslüm; **Edebiyatta Ölüm ve İntihar**, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2007.